

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Lia CHİLADZE

GÜRCİSTAN'DAKİ ROMANLARIN (ÇİNGENELERİN) SOSYOLOJİK GÖRÜNÜMÜ:
TARİH, KÜLTÜR, KİMLİK

Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Lia CHİLADZE

GÜRCİSTAN'DAKİ ROMANLARIN (ÇİNGENELERİN) SOSYOLOJİK GÖRÜNÜMÜ:
TARİH, KÜLTÜR, KİMLİK

Danışman

Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

LİA CHILADZE'nin bu çalışması, jürimiz tarafından Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK (imza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Cevdet YILMAZ (imza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi H. Hüseyin AYGÜL (imza)

Tez Başlığı: Gürcistan'daki Romanların (Çingenerin) Sosyolojik Görünümü: Tarih, Kültür, Kimlik
---

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 27/06/2018

Mezuniyet Tarihi : 16/07/2018

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Gürcistan’daki Romanların (Çingenelerin) Sosyolojik Görünümü: Tarih, Kültür, Kimlik” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Lia CHİLADZE

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORIJİNALLIK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Lia CHILADZE
Öğrenci Numarası	20155223007
Enstitü Ana Bilim Dalı	Sosyoloji
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(x) Tezli Yüksek Lisans ( ) Doktora ( ) Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK
Tez Başlığı	Gürcistan'daki Romanların (Çingenelerin) Sosyolojik Görünümü: Tarih, Kültür, Kimlik
TurnItIn Ödev Numarası	980753492

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 143 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 06/07/2018. tarihinde tarafımdan TurnItIn adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 3

alıntılar dahil % 6'dır.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylıyorum.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

06/07/2018

(imza)

Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

İÇİNDEKİLER

GRAFİKLER LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	vi
GÖRSELLER LİSTESİ	vii
HARİTALAR LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
ÖZET	x
SUMMARY	xii
ÖNSÖZ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KÖKEN, DİL VE TARİH TARTIŞMALARI

1.1 Köken Tartışmaları	3
1.2. Tarihsel Süreçte Romanlar (Çingeneler).....	5
1.3. Roman (Çingene) Dili ve Kullanımları	8
1.4. Roman (Çingene) Kültürü	10
1.5. Roman (Çingene) İş ve Meslekleri	14
1.6. Romanlarda (Çingenelerde) Dini Yaşam	15
1.7. Romanlarda (Çingenelerde) Toplumsal Algı ve Önyargılar	16

İKİNCİ BÖLÜM GÜRCİSTAN'DA YAŞAYAN ROMANLARIN (ÇİNGENELERİN) GÖRÜNÜMÜ

2.1. Tarih	22
2.2. Rom (Vlah, Krymurja)	26
2.3. Lom (Bosha [Boşa]).....	28
2.4. Dom (Karachi, Mitrip [Karaçı, Mıtrıp]).....	29
2.5. Kültürel Özellikler.....	31
2.6. Romanların (Çingenelerin) İş ve Eğitimi	34
2.7. Gürcü Toplumunun Romanlara (Çingenelere) Bakış Açısı ve Önyargılar	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE KULLANILAN TEKNİKLER

3.1. Araştırmanın Amacı	40
3.2. Araştırmanın Kapsamı.....	40
3.3. Araştırmanın Yöntemi ve Teknikleri	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Gürcistan'daki Romanların (Çingenelerin) Genel Görünümü	43
4.1.1. Göç	46
4.1.2. Aile Büyüklüğü ve Biçimi	47
4.1.3. Cinsiyet Rollerini	47
4.1.4. Eğitim.....	48
4.1.2. Hane ve Mekan.....	57
4.1.2.1. Yaşanılan Yer Olarak Vaziyani.....	57
4.1.2.2. Konaklama Biçimleri ve Hanelerin Görünümü	58
4.1.3. İş ve Meslek	59
4.1.3.1. Romanların (Çingenelerin) İş Durumu ve Problemleri.....	59
4.1.3.2. Sosyal Güvenlik Durumu	63
4.1.4. Gelir ve Harcama	64
4.1.4.1. Tasarruf	64
4.1.4.2. Evlerinde Kullanılan Eşyalar	65
4.1.5. Kültürel Özellikler.....	65
4.1.5.1. Romanların (Çingenelerin) Kültürlerini Koruma Biçimi	68
4.1.5.2. Romanların (Çingenelerin) Dil, Kültür ve Tarihlerini Paylaşım Araçları.....	69
4.1.5.3. Din.....	70
4.1.5.4. Fal ve Falcılık.....	71
4.1.5.5. Romanların (Çingenelerin) Geleceğe Bakışı.....	71
4.2. Gürcü Toplumunun Romanlara (Çingenelere) Bakışı.....	72
4.2.1. Demografik Özellikler.....	72
4.2.1.1. Cinsiyet	72
4.2.1.2. Yaş	73
4.2.1.3. Eğitim Seviyesi	73
4.2.1.4. İş Durumu	74
4.2.2. Gürcü Toplumunun Romanlar (Çingeneler) Hakkındaki Düşünceleri	74

4. 2.2.1. Gürcü Toplumunun Romanların (Çingenelerin) Hayatı Hakkındaki Görüşü	78
4. 2.2.2. Gürcü Toplumunun Romanların (Çingenelerin) Çalışma Hayatı Hakkındaki Görüşü	80
4. 2.2.3. Gürcü Toplumunun Romanların (Çingenelerin) Eğitimi Hakkındaki Görüşü.....	82
4. 2.2.4. Gürcü Toplumunun Romanlar (Çingeneler) Hakkındaki Önyargıları	84
4. 2.2.5. Gürcü Toplumunun Romanları (Çingeneleri) Ötekileşirmeleri	85
4. 2.2.6. Sosyal İlişki Biçimleri.....	87
4.3. Romanların (Çingenelerin) Kendileri ve Dünyaya İlişkin Görüşleri	89
4.3.1. Sosyal Tanımlamalar	89
4.3.2. Kendilerine ve Dünyaya Yönelik Algıları.....	90
4.3.3. Yabancılık ve Ötekilik.....	93
4.3.4. Gürcülerle Olan İlişkileri.....	95
4.3.5. Romanların (Çingenelerin) Başka Ülkelerdeki Romanlarla İlişkileri	96
4.3.6. Kadın ve Çocukların Hakları.....	97
4.3.7. Problemler ve Beklentileri.....	100
4.3.8. Boş Zaman Değerlendirme Biçimleri.....	100
4.3.9. Göç Kültürü.....	101
4.3.10. Sosyal ve Siyasal Katılımları	101
SONUÇ.....	103
KAYNAKÇA	109
EK 1 - Sordia'ya Göre Gürcistan'da Yaşayan Romanlar (Çingeneler) Hakkında Genel Bilgileri	114
EK 2 - Szakonyai'ye Göre Gürcistan'da Yaşayan Romanlar (Çingeneler) Hakkında Genel Bilgileri	116
EK 3 - Roman (Çingene) Festival Afişi	117
EK 4 - Mülakat Formu	118
EK 5 - Anket Formu	120
Ö Z G E Ç M İ Ş.....	124

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 4.1 Cinsiyet	72
Grafik 4.2 İş Durumu	74
Grafik 4.3 Gürcülerin Roman (Çingene) Gruplara Bakışı	76
Grafik 4.4 Gürcülerin Roman (Çingene) Dili Hakkındaki Düşünceleri	76
Grafik 4.5 Gürcülerin Romanların (Çingenelerin) Resmi Bayrağı Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri.....	77
Grafik 4.6 Gürcülerin Roman (Çingene) Yaşamı Hakkındaki Düşünceleri	78
Grafik 4.7 Gürcülerin Gürcistan'da Yaşayan Romanların (Çingenelerin) Gürcistan Toplumuna Entegre Olup Olmadıkları Hakkındaki Düşünceleri	878
Grafik 4.8 Gürcistan'da Yaşayan Tüm Roman (Çingene) Kadınlarının Gürcü Kadınlarla Aynı Hak ve İmkanlara Sahip Olduğuna dair Düşünceleri	79
Grafik 4.9 Gürcülerin Gürcistan'da Yaşayan Roman (Çingene) Kızlarının Küçük Yaş Evlilikleri Hakkındaki Düşünceleri	80
Grafik 4.10 Gürcülerin Gürcistan'da Eğitim alan Romanlar (Çingeneler) Olup Olamadığı Hakkındaki Düşünceleri	82
Grafik 4.11 Gürcülerin Ortaöğretimde Yer Almak için Gürcistan'da Yaşayan Romanların (Çingenelerin) Ekonomik İmkânlarının Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri	82
Grafik 4.12 Gürcülerin Gürcistan'da Yaşayan Romanların (Çingenelerin) Yüksek Öğrenim Görmek için Ekonomik İmkânlarının Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri	83
Grafik 4.13 Gürcülerin Gürcistan'da Yaşayan Roman (Çingene) Çocuklarının Eğitimine Katkıda Bulunup Bunmadığı Hakkındaki Düşünceleri	83
Grafik 4.14 Gürcülerin Gürcü Toplumunda Romanlar (Çingeneler) Hakkında Önyargı Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri	84
Grafik 4.15 Gürcülerin Gürcistan'da Yaşayan Romanlar (Çingeneler) Öteki Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri	85

Grafik 4.16 Gürcülerin Roman (Çingene) Arkadaşlarının Olmasını İsteyip İstemediği Hakkındaki Düşünceleri.....	87
Grafik 4.17 Gürcülerin Tanıdıkları Romanlar (Çingeneler) Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri	89
Grafik 4.18 Gürcülerin Gürcistan'da Yaşayan Romanların (Çingenelerin) Sosyo-Ekonomik Durumlarının Düzmesi ile Gürcistan Devletinin İlgilenip İlgilenmediği Hakkındaki Düşünceleri.....	90
Grafik 4.19 Gürcü Toplumunun Gürcistan'da Yaşayan Romanların (Çingenelerin) Sorunlarıyla İlgilenip İlgilenmediği Hakkındaki Düşünceleri	92

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4.1 Görüşülenlerin Demografik Dağılımı	43
Tablo 4.2 Eğitim Durumu	52
Tablo 4.3 Cinsiyete Göre Eğitim Durumu	54
Tablo 4.4 Eğitime Bakış Açıları	54
Tablo 4.5 TV Kanallarını Hangi Dilde İzlediklerine dair Bilgi	56
Tablo 4.6 Aylık Gelir Durumu	64
Tablo 4.7 Yaş	73
Tablo 4.8 Eğitim Seviyesi	73
Tablo 4.9 Gürcülerin Romanların (Çingenelerin) Nerden Geldiklerine Dair Bilgileri	74
Tablo 4.10 Gürcülere Göre Romanların (Çingenelerin) Dini Yaşamı Hakkındaki Düşünceleri ..	75
Tablo 4.11 Gürcülerin Gürcistan'da Yaşayan Romanların (Çingenelerin) Hangi İşler ile Uğraşıp Uğraşmadıkları Hakkındaki Düşünceleri	80
Tablo 4.12 Roman (Çingene) Kelimesi Yakkında Aklına Gelen İlk İfade	85
Tablo 4.13 Gürcülerin Romanlara (Çingenelere) Nasıl Yardım Edebilecekleri Hakkındaki Düşünceleri	87
Tablo 4.14 Gürcülerin Roman (Çingene)Arkadaş İsteyip İstemedikleri Hakkındaki Düşünceleri	88
Tablo 4.15 Cinsiyete Göre Eşlerine Ekonomik Bağımlılığa dair Bilgi	98

GÖRSELLER LİSTESİ

Fotoğraf 4.1 Venera Marthkoplişvili ve Torunu (Gürcistan, Vaziani Yerleşimi. Lia Chiladze, 2017)	51
Fotoğraf 4.2 Vaziani Yerleşiminde Romanların (Çingenelerin) Yaşadığı Binalar (Gürcistan, Vaziani Yerleşimi. Lia Chiladze, 2017)	58
Fotoğraf 4.3 Metro “Sadguri” İstasyonunda Roman (Çingene) Çocuk (Gürcistan, Tiflis. Lia Chiladze, 2017)	60
Fotoğraf 4.4 Vaziani Yerleşiminde Romanların (Çingenelerin) Yaşadığı Evde Dini Simgelerin Asıldığı Bir Köşe (Gürcistan, Vaziani Yerleşimi. Lia Chiladze, 2017)	70
Fotoğraf 4.5 Moldovalı Roman (Çingene) Çocuklar Metro “Sadguri” İstasyonunda (Gürcistan, Tiflis. Lia Chiladze, 2017)	86

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1.1 Romanların (Çingenelerin) Göçü	7
Harita 1.2 Hindistan Dışında Indik Dilinde Konuşan Nüfus.....	10
Harita 2.1 Gürcistan'daki Rom Grupları	28
Harita 2.2 Gürcistan'daki Lom Grupları	29
Harita 2.3 Gürcistan'daki Dom Grupları.....	31

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
akt.	Aktaran
t.y	Tarih yok
c.	Cilt
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
s.	Sayfa
GEL	Gürcistan Para Birimi
\$	ABD Para Birimi
HRIDC	Human Resource Centre
vd.	Ve diğeri
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

ÖZET

Bu tez tüm dünyadaki Romanlar (Çingenerler) ile ilgili genel bilginin yanı sıra Gürcistan’da yaşayan Romanlar (Çingenerler) hakkında bilgi vermektedir. Tez çalışmamın amacı Romanları (Çingenerleri) sadece farklı bir etnik grup olarak analiz etmek değil, aynı zamanda onları bir toplumun parçası olarak, Gürcülerle bağları çerçevesinde incelemektir. Gürcistan’da yaşamakta olan Romanlar (Çingenerler) kendilerini “Tsigane” olarak adlandırsa da, ben tezimde “Romani” (Roman) veya “Bosha” adlarını kullanmayı tercih ettim.

Öncelikle dünyadaki Dom, Lom ve Rom nüfusuna dair kesin bir bilginin olmadığını belirtmek gerekmektedir. Romaların (Çingenerlerin) Gürcistan’da en fazla 2.000 ila 3.000 kişilik nüfusu olduğu düşünülmekte iken, Lomlar’ın ise 2.000 ila 3.000 arasında olduğu tahmin edilmekte (Elena Marushiakova ve Veselin Popov, 2016: 12).

Kafkaslardaki Romanlar (Çingenerler) üzerine yapılan çalışmalar sınırlı düzeydedir, Gürcistan’da da bu konuda yapılan akademik çalışmalar oldukça azdır. Bu çalışma Romanların (Çingenerlerin) dominant bir toplumun bir parçası olarak daha derinlemesine anlaşılmaları için gerçekleştirilmiş iki alan araştırmasını içermektedir. Her iki alan araştırması da Gürcistan’da gerçekleştirilmiştir: derinlemesine mülakatlarından oluşan birinci araştırma 2017 yılının Eylül ayında Vaziani isimli yerleşkede 13 Roman (Çingene) ile gerçekleştirilmiştir (6 kadın ve 7 erkek). Anket araştırması ise Tiflis’te 200 Gürcü ile gerçekleştirilmiştir. Her iki yöntem birlikte ele alınıp analiz edildiğinde sadece mevcut problemlerin tespiti açısından değil, aynı zamanda Gürcistan toplumunun problemlerini etkin bir şekilde çözmeye açısından yararlı olacaktır.

Derinlemesine mülakatların amacı Roman (Çingene) bireylerinin sosyo-ekonomik durumu, kültürleri, adetleri ve toplumdaki yaşamları ile ilgili kendi betimlemelerini anlamaktır ve analiz etmektir.

Anket çalışmasının ana hedefi ise egemen toplum olarak Gürcülerin Romanlar (Çingenerler) ile ilgili bakış açılarını ortaya koymak ve değerlendirmektir. Elde edilen verilere bakıldığında toplumdaki ana problemin Romanlar (Çingenerler) ve Gürcüler arasındaki iletişimin az olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Araştırmalardan elde edilen bulgular Gürcistan’da bir arada yaşayan 2 farklı yapıda topluluğun olduğunu, kültürel dinamik ve sosyal birliktelikler kadar, ayrı yaşam tarzlarının var olduğudur. Roman (Çingene) toplumu ülkedeki çoğunluğu oluşturan Gürcü toplumdaki uzak

durmakta, Gürcüler ise onları toplumlarının bir parçası olarak görmemektedir. Bundan dolayı her iki yönetimin da amacı sadece söz konusu etnik azınlığın sosyo-ekonomik durumu veya dominant toplumdaki önyargılı algıları üzerinde çalışmak değil, aynı zamanda bu bölünmüş toplumda var olan kültürel farklılıkların olduğu ve birbirleriyle sınırlı bir sosyal ilişki kurdukları nedenlerini derin bir analiz gerçekleştirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gürcistan, Roman, ingene, Kültür, Kimlik, Sosyo-Ekonomik Durum.

SUMMARY

**SOSIOLOGICAL PERSPECRIVE OF ROMANI (GYPSY) IN GEORGIA: HISTORY,
CULTURE, IDENTITY**

The thesis includes general information about Romani people in the whole world as well as about Romani people in Georgia. The thesis aims at studying Romani ethnic group not as a separate group in itself, but as one of the constituting parts of the Georgian society. Thus, it focuses not exclusively only on the perspective and inner structure of the Romani people but also on their reception by the majority of society. Although Romani people living in Georgia name themselves “Tsigane”, I prefer to use the word “Romani” or “Bosha” in my thesis.

It should be highlighted that it is almost impossible to estimate the exact number of Dom, Lom, and Roma populations in the world. The maximum number of Roma is estimated to be around 3,000 in Georgia; the number of Lom can be determined as 2,000 to 3,000 people (Marushiakova and Popov, 2016: 12).

The number of researches on Romani in Caucasus is insufficient, especially in a country like Georgia. This study consists of two researches, which were conducted for a deeper understanding of Romani people as part of the dominant society. Both field researches were carried out in Georgia: the indept interviews were conducted in September of 2017 in Vaziani settlement with 13 Romani people (6 women and 7 men). Secondly, a survey was conducted with 200 Georgian people in Tbilisi. Both researches were analysed together, thinking that it will be useful not only for identifying problems, but also for making proposals to effectively solve the problems in Georgian society.

The aim of indept interviews was studying and analayzing Romani people’s socio-economic situation, their culture, customs, and their own views about their life in the society.

The aim of the survey was studying and analyzing Georgians’ view, as the view of the dominant society, about Romani people. Based on the findings of the field research, the main problem in the society is inadequate communication between Romani people and members of the major society.

Findings of the field research highlight that in Georgia these are the two sides of the same society yet there is a huge gap between them, where Romani people stay out of major society’s life and Georgians don’t perceive Romani as members of their society. Because of that the main

purpose of the research was not only studying about the ethnic minority's socio-economic situation or about the stereotypes in the dominant society, but to add the knowledge to bridge the fragmented society through revealing the reasons for the gap between two parts of it.

Keywords: Georgia, Roman, Gypsy, Cultur,Identity, Social-Economic Condition.

ÖNSÖZ

Romanlar (Çingeneler) sadece Avrupa’da değil, aynı zamanda tüm Dünya’da da en büyük etnik bir grup olma özelliğini taşır; buna rağmen, yaşam şartları kötüdür ve zordur ve birçok ülkede genellikle ana toplum tabakasından ayrı yaşamaktadırlar. Gürcistan Romanları (Çingeneleri) aynı olumsuz şartlar altında yaşamaktadır, zira aynı toplumun iki farklı tarafı bulunmaktadır ve bu iki toplum arasında kültürel farklılıkların olduğu ve birbirleriyle sınırlı bir sosyal ilişki kurdukları söz konusudur; Romanlar (Çingeneler) büyük toplumun hayatından uzak dururken beraberinde Gürcüler onları topluluklarının üyeleri olarak kabul etmemektedir. Araştırmanın da amacı sadece etnik azınlığın sosyo-ekonomik durumu veya dominant toplumdaki önyargılar üzerinde durmak değil, aynı zamanda bu farklı kimliğin toplumla olan sosyal ilişki biçimlerinin sebeplerini belirleyerek bir nevi köprü kurabilmenin imkanlarını araştırmaktır. Bu bağlamda çalışma Gürcistan’daki Romanlar ile Gürcü toplumun orasındaki sosyal mesafeyi ortaya koymaya çalışmaktadır.

Tezin hazırlanmasında sabırla önerilerimi göz önünde bulundurup tezimin düzeltilmesine yardımcı olan, tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Suat Kolukırık’a, tezi yazarken karşılaştığım sorunları çözmekteki yardımları ve emekleri için Arş. Gör. Özgür Bal’a ve Rıza Ersin Öztürk’e, araştırma yapmak ve Romanlar ile bağlantı kurmamı sağlayan Venera Martkhoplishvili’e, değerli tavsiyeleri ve akademik yazın sağlama ve örnekleri ile çalışmama katkı sağlayan St. Andrews University, School of History’de görev yapan Profesör Elena Andreevna Marushiakova-Popova’ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Son olarak bu zorlu süreçte bana inanan ve motivasyonumu yüksek tutan sevgili anneme ve ablama müteşekkir olduğumu belirtmek isterim.

Lia CHİLADZE

Antalya, 2018

GİRİŞ

Çingenerler tarihsel süreç içerisinde büyük bir göç halkasının içerisinde bulunmuşlardır. Bu göçün Hindistan'dan başladığı bilinmektedir. Büyük bir yayılma evrenini ne zaman yakaladığı kesin olarak bilinmese de 10.yy ve 15.yy gibi geniş bir zaman diliminde olduğu tahmin edilmektedir. Tez in ilerleyen bölümlerinde Çingenerlerin gruplarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler verileceği gibi şimdiden 3 büyük Çingene grubunun olduğu bilgisi verilebilir. Bu gruplar farklı medeniyet beşiklerinde yayılma evreni bulabildikleri gibi aynı zaman da hareket noktası oluşturmuşlardır.

Elde olan veriler, uzman değerlendirmeleri ve alan araştırma gözlemlerinden ayrı olarak dünyadaki Rom, Dom, ve Lom nüfuslarının büyüklüğünü tam olarak tahmin etmek zordur (Kolukırık, 2008). Gürcistan'da Lom nüfusu 2000 ile 3000 arası nüfustur, Roma içinse bu rakamın Gürcistan'da 2000 ile 3000 kişidir (Marushiakova ve Popov, 2016: 12).

Gürcistan'da Roman topluluğu üzerinde yapılan çalışmalar incelendiğinde bu konuda az çalışma yapılan alanın da etnik azınlıklar olduğu söylenebilir. Romanların tarihi, günlük yaşantıları, diğer etnik gruplar ile etkileşimleri ve problemleri üzerinde çalışmalar azdır.

Roman grubunun buldukları coğrafyaya göre nasıl adlandırıldıklarına bakıldığında bu durumun çeşitlilik gösterdiği görülebilir. Bu grubun Gürcistan ve Ermenistan'da Boshia adı ile anılırken Türkiye'de Posha olarak bilinmektedir. Onların sabit bir geçim kaynakları olmamasına rağmen özellikle falcılık ile uğraştıkları bilinmektedir. Bu uğraşın yapılan çalışma da bir meslek olarak değerlendirildiği görülecektir.

Gürcistan'da bir arada yaşayan iki farklı yapıda toplum var: Gürcü toplumu dominant toplum olarak ve bu toplumun tarafından "kabul edilmeyen" Romanların (Çingenerlerin) grubudur. Her iki yöntemin çalışması da Gürcistan'da gerçekleşmiştir. Derilmesine mülakat Kakheti'nin Boshia "Roma" kurucusu Sayın Venera Martkhoplishvili'nin katkılarıyla 2017 yılının Eylül ayında Vaziani yerleşimde 13 Roman (Çingene) ile gerçekleştirildi. Anket uygulaması Tiflis'te 200 Gürcü ile gerçekleştirildi.

Mülakat yaparken Romanların (Çingenerlerin) sosyo-ekonomik durumları; topluluğun kültürü, gelenekleri ve aile yapısı; eğitim düzeyi; edindikleri meslekler; Romanların (Çingenerlerin) Gürcü toplumda kendilerini nasıl kimliklendirdikleri; egemen toplum ile ilgili

görüşleri; hükümet ile ilgili anlayışları ve ilişkileri; Gürcü toplumunda kendilerini nasıl konumlandıkları açısından bir bakış açısı oluşturmak üzerinedir. Anket çalışmasının ana hedefi ise egemen toplum olarak Gürcülerin Romanlar (Çingeneler) ile ilgili bakış açılarını ortaya koymak ve değerlendirmektir. Elde edilen verilere dayanarak toplumdaki ana problemin Romanlar (Çingeneler) ve Gürcüler arasındaki iletişimin az olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÖKEN, DİL VE TARİH TARTIŞMALARI

1.1. Köken Tartışmaları

Batı Avrupa'daki göçmen Romanların (Romany) Mısır'dan gelmiş olduklarına dair inançlarından kaynaklanarak kullandıkları "Gypsy" (Çingene) kelimesi "Egyptian" (Mısırlı) anlamına gelir. Fransızca "Gitan" ve İspanyolca "Gitano" kelimeleri de aynı anlamı ihtiva eder. Almanca *Zigener* ve Slav dilinde kullanılan *Tsigan* veya *Cigan* (*Tsigan*) kelimeleri ise farklı bir kaynaktan gelmekte, temel olarak Yunancada "paganlar" anlamına gelen "anthiganos" kelimesine dayanmaktadır. Aslında bu kelime Bizans İmparatorluğunun genel dini inancına ters düşen belirli bir cemaati adlandırmak için kullanılmakta iken zaman içinde Hıristiyan inancına sahip olmadıklarından Çingenerler için de kullanılmaya başlanmıştır. Çingenerler kendilerini Rom olarak adlandırmaktadır (birçok lehçede kelimenin çoğul karşılığı (Roma-Türkçe Roman) olarak geçer). Bu kullanımın genellikle asıl anlamı "Man" (İnsan) olan, Hintçe "Dom" kelimesi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir (Kenrick, 2007: XXXVII).

"Dictionaries and Encyclopedias on Academician" kaynağında belirtildiği üzere İngilizler bu topluluğu -the Gypsies (kaynağı Mısırlılara dayanan 'the Egyptians' [Mısırlılar]), İspanyollar *Gitanos* (yine kaynağı Mısırlılara dayanan 'the Egyptians'), Fransızlar - *Bohémiens* ("Bohemler", "Çekler"), *Gitans* (İspanyolcadan alınan *Gitanos* kelimesinin değişikliğe uğramış hali) veya *Tsiganes* (Yunancadan alınan- τσιγγάνοι, tsingani) olarak adlandırırken, Almanlar - *Zigeuner*, İtalyanlar - *Zingari*, Hollandalılar - *Zigeuners*, Macarlar - *Cigány* veya *Fáraók népe* ("Pharaoh'un kabilesi"), Gürcüler - *Boshebi*, Finler - *mustalaiset* ("siyahlar"), Kazaklar - *sygandar*, Lezgiler - *karachiyar* ("riyakarlar, hak iddia edenler"); Basklar - *Ijitoak*; Arnavutlar - *Jevgjit* ("Mısırlılar"); Litvanyalılar - *Čigonai*; Bulgarlar - *Tsigani*; Estonyalılar ise "*mustlased*" ("Must" - siyah) olarak adlandırmaktadır. Günümüzde, bu topluluğun etnik bir grup olarak Roma'nın bir parçası oldukları inancı üzerinden kendilerini tanımladığı "Roma" (Türkçede yaygın karşılığı Roman) (Roman, Romanit) kelimesi birçok farklı yerde her geçen gün daha sık bir şekilde kullanılmaktadır.¹

Reshetnikov Yan'ın makalesine göre Çingene basınında "Roman organizasyonu", "Roman sanat festivali", "Roman Kongresi" gibi kelime kombinasyonları göze çarpmaktadır. Bu

¹ <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/56767/Цыгане> (erişim tarihi: 23.09.2017)

organizasyonlarda yer alan gazetecilerin “Çingene” kelimesini kullanmaktan kaçındıkları, fakat bunun özel olarak herhangi bir değişikliğe yol açmadığı belirtilmiştir.²

Öncelikle, Çingenerler etnik bir topluluk biçimidir – Avrupa ülkeleri yapısına benzemeyen bir “Grup içi etnik topluluk” olmakla birlikte, Çingenerler farklı gruplara ve alt gruplara, farklı biçimlerde bölünmüş durumdadır. Her bireyin farklı bir etnik ve kültürel özelliği vardır. İkinci olarak ise geçmiş yüzyıllarda Çingenerlerin kültürel ve tarihi durumu ve yine bu topluluğun günümüzde farklı ülke ve bölgelerdeki sosyal, ekonomik ve politik durumu son derece önemli, toplumun geçmişi ve yapısı ile ilgili açıklayıcı faktörlerdir (Guy, 2001: 33). Will Guy göre:

“Çingenerler veya diğer gezici topluluklar ile ilgili yeni anlayışlar neden akademik takvime bu kadar az ulaşır veya genel olarak halkın anlayış veya görüşünün bir parçası haline gelmekte neden bu kadar zorlanır? Bu toplulukların kim oldukları ve nereden geldikleri ile ilgili basit bir bakış açısı var iken, geçmişleri ile ilgili alt bilgi son derece sınırlıdır”(Willems vd., 1998: 17).

Çingenerler – Avrupa’da olağandışı bir varlık ihtiva ederler. Evleri, yemekleri veya sadece yüzleri bile özel ve alışılmadıktır. Üç veya dört yüzyıl boyunca hacılar veya yabancılar gibi gezinip durmuşlardır: Doğu ve Batı ülkelerinde bulunmuş, gelişmiş ve aktif insanlar arasında yer almışlar, fakat her zaman, her yerde, tıpkı dedeleri gibi kalmışlardır – Çingene olarak (Moritz ve Grellmann, 1807: I). Alina Bradford’a göre “Günümüzde Avrupa’daki en büyük etnik azınlıklardan biri Çingenerlerdir –UNICEF’e göre sayıları 12 ila 15 milyon arasında değişmektedir ve bunların %70’i Doğu Avrupa’da yaşamaktadır.”³

Çingenerlerin kökenlerini net bir şekilde anlamamızı sağlayan herhangi bir tarihi kaynak veya kayıt olmadığından konuyla ilgilenenlerin dolaylı yollara başvurması gerekmektedir. Çingenerlerin dili, ismi, gelenekleri ve dini kuralları başlangıç noktası alınarak kökenleri ve çıkış noktaları olan ülke bu noktadan aranmaya çalışılırsa Hindu olduklarını söylemek mümkündür (Moritz ve Grellmann, 1807: 12-13).

Çingenerlerin Hindistan’dan geldikleri düşüncesi dilbilimsel analizler temelinden şekillenmiş olup, farklı kaynakların varlığı söz konusu olmadığından konu ile ilgilenen bilim

² <http://www.gypsy-life.net/mif-02.htm> (erişim tarihi: 12.09.2017)

³ <https://www.livescience.com/44512-gypsy-culture.html> (erişim tarihi; 16.10.2017)

adamlarının Çingenerin geleneksel kültürlerinde Hint kökenlerinin var olduğunu söyleyecek kalıntılar olduğunu belirtmeleriyle bu şekilde bir düşünce ortaya çıkmıştır (Chernih, 2003: 5).

Istoriani-Araştırma, Bilgi Toplama Dergisi isimli Gürcü dergisi dilbilimsel ve genetik çalışmaların Romanların bir tür Hindu topluluğu olduğunu gösterdiğini öne sürmüş, bilim adamlarının konu ile ilgili ek detaylar bulunduğunu ve Çingeneri farklı 13 toplulukla – Genetik düzeyde- karşılaştırdıklarını belirtmiştir. Bu analizler sonucunda modern Çingenerin atalarının Kuzey Hindistan’dan geldikleri bulunmuştur (2013: 25). Batı Avustralya Üniversitesi çalışanlarının belirttiğine göre “Genetik çalışmalar dilbilimsel analiz sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Bu durum bizi Hindistan kökeninin varlığına götürmekle birlikte Kuzey/Kuzeybatı Hindistan’dan gelen tek bir topluluğun günümüz Çingenerin kökenini oluşturduğu savını ortaya çıkarmaktadır”.⁴ ABD Ulusal Tıp Kütüphanesi ve Ulusal Sağlık Enstitüsü’ne göre “Daha önemlisi, analizler yerli Avrupa topluluklarından genetik olarak daha heterojen görünen Romanların içsel çeşitliliklerini ortaya çıkarmıştır”.⁵ Razib Khan’ın Discover Dergisindeki “Gypsies on a genetic island” (Genetik Ada’da Çingenerler) başlıklı makalesinde şunları belirtmiştir: “Çingenerler genetik olarak daha az Güney Asyalı olmaya başladı. Hindistan’ı ~1000 yıl kadar ya da 40 kuşak önce terk etmiş gibi görünüyorlar. 600 yıl, 24 jenerasyondur Balkanlarda yaşıyorlar. Sosyal normların katılaşmadığı erken dönemlerde ve Roma’nın daha az nüfuslu olduğu günlerde özellikle Çingene grupları Balkanlardaki diğer yoksul gruplarla karıştığından endogami oranlarının daha az olması muhtemeldir.”⁶

1.2. Tarihsel Süreçte Romanlar (Çingenerler)

Open Society Foundation’a göre: “Avrupa 10–12 milyon Roman ve Gezgin’e en sahipliği yapmaktadır, fakat birçok Avrupalı şu temel soruya cevap bulamamıştır: “Romanlar kimdir? Tarihleri ile ilgili ise daha da az sayıda insan bilgi sahibidir”.⁷ “Çingene Tarihi, Yeni bakış açısı” başlıklı yazıya göre bilimsel açıdan Çingenerin nereden göç ettiği, kökenlerinin nereye dayandığına dair son derece açık bilgiler vardır. Ama yola hangi Hint ulusunun başladığına dair herhangi bir netlik bulunmamaktadır. Günümüzde Çingene edebiyatında iki farklı destek grubu bulunan argüman vardır: 1) Hint kalesi soyundan gelenler “Dom”; meslekleri geleneksel Çingene

⁴ <http://www.els.net/WileyCDA/ElsArticle/refId-a0006239.html> (erişim tarihi: 04.12.2017)

⁵ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC31389/> (erişim tarihi: 02.05.2017)

⁶ <http://blogs.discovermagazine.com/gnxp/2010/09/gypsies-on-a-genetic-island/#.Wm2yIKgfDd> (erişim tarihi: 19.05.2017)

⁷ <https://www.opensocietyfoundations.org/voices/gypsies-roma-travellers-animated-history> (erişim tarihi:05.05.2017)

sanatlarına benzerlik gösterir. Dom kalesi üyeleri olup şuan Hindistan’da yaşayan akrabaları demircilik yapar, şarkı söyler ve dans ederler. 2) Çingenerler kale hiyerarşisinin en alt grubunda yer alan, modern Hindistan’da yaşayan farklı Hint uluslarının soyundan gelmektedir (Bessonov ve Demetr, 2000: 12).

Çingenerlerin tarihlerinin bu kısmı aslında arşivsel veri ve yazılı kaynak bulunmadığından en çok zorlanılan alandır. Arkeoloji yerleşik insanlar ile ilgili çıkarımlar yapmamıza olanak verir, fakat Çingenerler şehirler, kaleler veya binalarda yaşayan insanlar değil, göçebe topluluklardır (Bessonov ve Demetr, 2000: 11). Marushiakova ve Popov “Gypsies in the Ottoman Empire: A Contribution to the History of the Balkans” (Osmanlı İmparatorluğunda Çingenerler: Balkanlar tarihine bir Katkı) başlıklı yazılarında göçün Hindistan’dan başladığını, Çingenerlerin tüm dünyaya yayılmasının beş ila on beşinci yüzyıl arasında gerçekleştiğini belirtmiştir. Bu çıkarım 9. Yüzyılda yaşamış Arap tarihçi Hamza Isfahan’ın ve İranlı şair Firdausi’nin “Book of King 1011” adlı kitabındaki açıklamalarına dayanmaktadır. Bu iki yazar İran Şahı Bahram-Gur (420-38) ile ilgili farklı hikâyeler anlatır. “Hint Kralı”nın Şah’a büyük bir müzisyen grubu (Zotti veya Lurie) ve ailelerini gönderdiği söylenir; daha sonra bunların İran’ı terk edip dünyayı dolaşmaya başladığı anlatılır. Birinci Çingene grubu güneybatıya gidip Suriye ve Filistin’e yerleşirken daha sonra bunların bir kısmının Mısır ve Kuzey Afrika’ya gittiği anlatılır. Ayrıca İber yarımadasına Arapların hâkim olduğu dönemde bu grupta yer alan Çingenerlerin Kuzey Afrika hattına gitmiş oldukları da ihtimaller arasındadır. Dolayısıyla bu Çingene grubu kuzeyden İspanyaya varan diğer bir Çingene grubuyla birleşmiştir. Fakat birçok yazar bu çeşit bir Roman göçü fikrine karşı çıkmaktadır. Bu yazarların savunduğu ikinci Çingene grubu kuzeye gitmiş, Ermenistan ve Gürcistan başta olmak üzere güney Kafkaslara yerleşmiştir. Bazı hipotezlere göre bu gruptaki Çingenerler kuzey rotası adı verilen alandan daha da kuzeye gitmiş –Kafkas Dağlarından ve Karadeniz’in kuzey kıyılarından geçip modern Romanya’ya ulaşmıştır. Fakat elde ikna edici herhangi bir tarihi veya dilbilimsel kanıt olmadığından birçok yazar bu fikri onaylamaz. Üçüncü ve en büyük Çingene göçebe grubu (phen-konuşan Romanlar) batıya, Ön Asya’ya ve Balkanlara doğru yol almıştır. Daha sonra bu bölgelerden Orta ve Batı Avrupa’ya gitmişlerdir. Birkaç yüzyıl boyunca bu Çingenerler Anadolu ve Balkanların büyük kısmına hükmeden Bizans İmparatorluğuna yerleşmiştir (Marushiakova ve Popov, 2001: 11).

Dilbilimci Franz Miklosich Çingenerlerin Bizans’taki ilk varlıkları ile teorisinde 1065’te ölen “Argos’lu Aziz George’un Hayatı”ndan bahsetmektedir. “Argos’lu Aziz George’un Hayatı” 1100’lü yıllarda yazılmıştır, yani İmparator Konstantin IX Monomachos’un hüküm sürdüğü 1054

yılları esnasında. Miklosich bu kaynağa yola çıkarak birçok “Atsingani”nin Samaria’dan Konstantinopol’e vardığını belirtir. Bu kişilerin kalıcı işleri olmadığından şehirde gezindiklerini, genellikle kâhin olduklarını ve sihir gücüne sahip olduklarını öne sürer. Bu dönemde İmparatorun bahçesine vahşi hayvanlar girer. İmparator Atsingani’den bu hayvanlardan kurtulmasını ister. Atsingani hayvanlara zehirli et verir ve ardından hayvanlar ölür. İmparator şaşırır ve bu büyüyü köpeği üzerinde tekrarlaması için sarayına çağırır. O sırada orada bulunan Aziz George Athos zehirli et üzerine haç işareti yapar, köpek kurtulur ve Atsingani saraydan atılır (Marushiakova ve Popov, 2001: 13). Daha sonra Doğu ve Batı Avrupa’ya yolculuklarına başlamadan önce uzun bir mola verdikleri Bizans’a doğru yola çıkmışlardır. (Bessonov ve Demetr, 2000: 8). Çingenerler Avrupa’ya geldiklerinde bu olağandışı misafirlere ılımlı bir karşılama gerçekleşmiştir, zira müzik kabiliyetleri, geleceği tahmin etme yetileri ve yararlı bitkileri toplama becerileri vardır (Demetr, 1995: 18).

Harita 1.1 Romanların (Çingenerlerin) Göçü⁸

“Roma.lt”e göre Batı’ya giden Çingenerlerin yıllar boyunca Batı Avrupa’da hiç bir yerleri yoktu. Topluluk “kayıtdışı” olarak adlandırılmaktaydı. Roman gruplar berduş ve dilencilerdi. Buldukları yerlerden gitmeleri için tehdit edildiler ve bunun sonucunda bazıları öldürüldü. Bu olaylar psikolojilerini bozdu ve kendilerinden başka hiç kimseye güvenmemeye başladılar; bu

⁸ <http://www.restlessbeings.org/projects/roma-gypsies> (erişim tarihi: 11.06.2017)

sayede daha sıkı bağları olan insanlar haline gelerek en zor koşullar altında hayatta kalabilmeyi öğrendiler.⁹

1.3. Roman (Çingene) Dili ve Kullanımları

Suat Kolukırık'ın Avrupa Roman Hakları Merkezi (European Roma Rights Centre) dergisinde yayımlanmış "Türk Toplumunda Çingener Algısı" başlıklı makalesine göre, Çingenerler tarihte ilk ortaya çıkışlarından itibaren değişik adlar almıştır. Çingenerlerin diğer önemli bir özelliği kendi dillerini, göç etmeleri ve farklı ülkelerde yaşamalarına rağmen, sürdürmüş, yani korumuş olmalarıdır. Bu göçler Çingenerlerin dilinde bazı değişikliklere yol açmıştır, fakat gündelik yaşamın idam ettirilmesi anlamında dillerini kullanmaya devam edebilmişlerdir. Dil, Çingenerlerin hayatında çok önemli bir yere sahiptir, zira kimliklerini tanımlayan önemli bir faktördür. Ayrıca dil üzerine yapılan çalışmalar Çingenerlerin tarihi ile ilgili araştırmalar anlamında da önemli bir katkı sağlayıcıdır.¹⁰

Çingenerler birbirleriyle iletişim kurdukları ana dillerini bilmenin yanı sıra yaşadıkları ülkenin de dilini anlar ve konuşur (Moritz ve Grellmann, 1807: 83). Donald Kenrick konu ile ilgili (2007: XXXVII) "Dilleri (Avrupa Roman diline yakın olan) Hindu ve Punjabi'nin yanı sıra Kuzey Hindistan grubuna aittir" der. Çingenerlerin göçünün kesin bir kronolojisini oluşturmak mümkün değildir, Hindistan'dan sonraki rotaları ile ilgili detaylı bir yapılandırma da gerçekleştirilemez. Bilim adamları çoğunlukla Roman dilinin gelişiminin sonuçlarına dayanır; yabancı kültür ve ekonomik çevrenin dil üzerindeki yansımaları araştırılır, fakat bu ancak göçlerin ana rotası ve aşamaları hakkında bilgi edinmemizi sağlar. Birçok dilbilimci Roman dilinin oluşumunun altı veya yedinci yüzyılda başladığını, sekizinci ve dokuzuncu yüzyıllar esnasında İran dili, Ermenice ve Yunanca gibi farklı dillerin etkisi altında farklı bir dil olarak geliştiği üzerinde hemfikirdir. Günümüz Pakistan, Afganistan ve İran'dan Hazar denizinin güneyine kadar yüzyıllar boyunca gezen Çingenerlerin dili iki farklı biçime ayrılmıştır: *ben* ve *phen*, lehçeleri. Bu, Roman dilinin ve Çingene toplumunun bir bütün olarak gelişimi açısından önemli bir aşamadır. Çingenerler üç ana göç grubuna ayrılır - Dom (güneye giden veya Orta doğuda kalanlar) ve iki Phen-konuşan grup olan- Lom (Kuzeye gidenler) ve Romanlar (Batıya gidenler) (Marushiakova ve Popov, 2001: 12). Avrupa'da Çingenerler dillerine *şomanes* veya *şromani čhib* "Roman dili" adını verirler.¹¹

⁹ <http://www.roma.lt/v2/index.php?dhndhdhdhdhdhn-dhndhdhdhdhn> (erişim tarihi: 03.06.2017)

¹⁰ <http://www.errc.org/article/the-perception-of-gypsies-in-turkish-society/2910> (erişim tarihi: 24.11.2017)

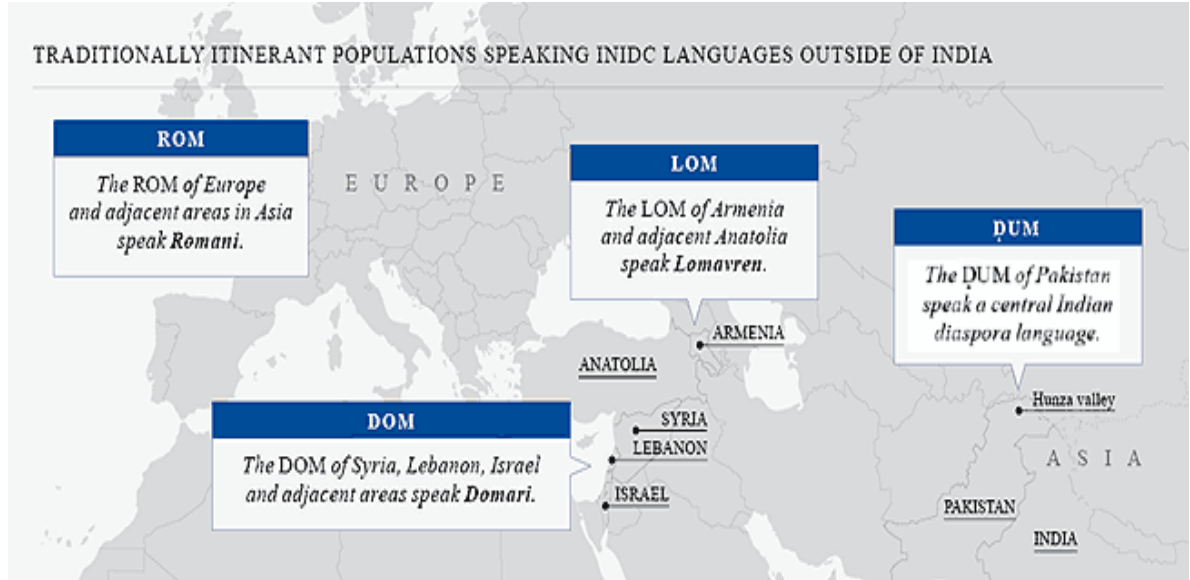
¹¹ <http://romani.humanities.manchester.ac.uk/whatis/language/names.shtml> (erişim tarihi: 25.08.2017)

Romanca Orta Çağ'dan beri Avrupa'da konuşulan tek Indo-Aryan (Hint-İran dil ailesinin Hint kolu) dilidir. Bu dil Hindistan dışında konuşulmaktadır. Hintçe dillerini konuşan veya Rom veya Ğom olarak adlandırılan kişiler ile diğer Hint dillerini konuşan göçebe topluluklar arasında bazı akrabalıklar, soydaşlıklar bulunur. Orta Doğu temsilcileri olan Domlar genellikle metal üzerine çalışan kişiler veya sanatçılar olup en konservatif Indo-Aryan dillerinden biri olan *Domari* dilini konuşur. Kuzey Pakistan'daki *Hunza* vadisinde *Dum* adı verilen bir topluluk yaşar ve bu kişiler tıpkı Domlar gibi mesleklere sahip olup Central Indic (merkez Hint-Avrupa dilleri) dilini kullanır. Romanca dilbilimi ve Romanca Projelerinde: “Bu dillerde yer alan ses değişimleri sistematiğine bakarak kesinliğe yakın bir şekilde belirtebiliriz ki bu isimler Hintçe bir terim olan Dom kelimesinden türemiştir” ifadesi yer almaktadır.¹² “Dolayısıyla dom/şom şeklinde kendilerini isimlendirme benzer işleri olan, farklı bölgelerdeki farklı popülasyonlar için kullanılan bir tür kast isimlendirmesinden ileri gelmiş gibi görünmektedir. Bu topluluklar birbirinden farklı diller konuşmuş ve günümüzde hala konuşmaktadır, fakat bu dillerin hepsi aynı Hintçe dil ailesine (Indo-Aryan) aittir ve dolayısıyla birbirleriyle ilişkililerdir.”¹³

Yaron Matras'ya göre birçok insan hala farklı “Roman Dillerinin” olduğuna dair bir inancı bulunur ve farklı ülkelerdeki farklı Çingene grupları bu inanış üzerinden kendi “jargonunu” icat etmektedir. İnsanlar genellikle Çingenelerin kendilerine ait tam teşekküllü bir dilinin var olduğunu ve bu dilin Hindistan'da kendi köklerinin olduğunu öğrendiklerinde şaşırılmaktadır; Roman toplulukları tarafından sözel gelenekler sayesinde korunan ve yüzyıllardır birçok lehçesi içeren bir dilin varlığı duyanları ilk başta şaşkınlığa uğratmaktadır (2015: 126).

¹² <http://romani.humanities.manchester.ac.uk/whatis/language/origins.shtml> (erişim tarihi: 25.08.2017)

¹³ <http://romani.humanities.manchester.ac.uk/whatis/language/origins.shtml> (erişim tarihi: 25.08.2017)

Harita 1.2 Hindistan Dışında Indik Dilinde Konuşan Nüfus¹⁴

Hindistan’da birbiriyle ilişkisi olan birçok dilin aksine Roman dili ile yazma tarihi veya geleneği hiç var olmamıştır. Dil sözel olarak nesilden nesle nakledilmiş, anne babadan çocuğa konuşma yolu ile aktarılmıştır. Günümüzde yazı açısından bu dili kullananların sayısı oldukça azdır. Bu noktada garip olan şey bu denli küçük ve sıra dışı bir azınlığın kendi dilini bu kadar uzun süre koruyabilmiş, sürdürebilmiş olmasıdır. Buna benzer çok nadir örnek vardır (Matras, 2015: 129-130). Romanların sayısı ile ilgili herhangi bir güvenilir veri bulunmamakla birlikte en muhafazakar tahminlere göre Avrupa’da sayıları 3.5 milyon iken dünyanın geri kalanında sayıları 500.000 kadar Roman dili kullanıcısı vardır; fakat bu sayı çok daha fazla da olabilir. Bu veriler Çingenerin konuştuğu bu dili Avrupa Birliğindeki en büyük ikinci azınlık konumuna getirmiştir (Katalanlardan sonra). 2004 Mayısında, Romanya ve Bulgaristan’ın katılımından sonra birinci sıraya yükselmiş olmaları ihtimali de vardır.¹⁵

1.4. Roman (Çingene) Kültürü

“Macar Çingener Kampında Yan Yors” göre, Çingener kadim zamanlardan beri varlıklarını sürdürmektedir. Yirminci yüzyıldaki değişikliklerin geçmiş yaşantılarından ileri gelen günlük yaşam biçimlerini nasıl değiştirdiğini gözlemlemek son derece ilginçtir. Sanayi çağı göçebe teknolojisinde dahi değişiklikler gerçekleştirmeyi başarmış durumdadır (Yors, 2006: 133).

¹⁴ <http://romafacts.uni-graz.at/#literature> (erişim tarihi: 27.10.2017)

¹⁵ <http://romani.humanities.manchester.ac.uk/whatis/status/numbers.shtml> (erişim tarihi: 25.08.2017)

Simmel'in bir temel kavram, "toplumsal form"dur. Simmel'in bu kavramı, toplumsal hayatın iki temel unsura ayrıştırılması mantığına dayanmaktadır. 1- kendi maddi varlıkları içinde, toplumsallaşma sürecinin dolaysız taşıyıcıları olarak var olan ve "toplum"u oluşturan bireyler yer almaktadır. 2- yaşayan bireyleri bir araya getiren çıkarlar ve motivasyonlar yer almaktadır. Bu motivasyon ve çıkarlar, ekonomik, dinsel, bedensel, vs. şeklinde herhangi temele dayanıyor olabilmektedir (Simmel, 2005 : 45-46)

Dünyanın herhangi bir yerinden gelen herhangi bir kişiye göçebe ismi verilebilir. Bu isimlendirme kişinin yaşanması çok güç olan bir yerde doğduğu, dolayısıyla kendi yaptığı bir evde veya sokaklarda yaşamak zorunda kaldığı anlamına gelir. Fakat "Göçebelik" tüm Çingenerin bu tarz hayatlara sahip olduğu veya her Romanın göçebe olduğu anlamına gelmez (Krisztian, 2016: 3).

"Dissertation on the Gipsys: Representing Their Manner of Life, Family" (Çingenerler üzerine Tez: Yaşam ve Aile Biçimleri) başlıklı çalışmada, Çingenerler ile ilgili şöyle bir soru öne sürülmüştür: "Peki kendi tavırlarını ve alışkanlıklarını herhangi bir zorlama ile temellendirip şekillendirmemiş veya hükmü altında yaşadığı yönetimden herhangi bir hoşgörü almamış olan bu Çingene topluluğu, nasıl oluyor da hiçbir değişime uğramadan varlıklarını sürdürüyor ve nerede olurlarsa olsun tamamen birbirlerine benzemeyi başarıyor? (Moritz ve Grellmann, 1807: II). Romany Road kurucusu yaşlı Mary Horner: "Eskiden Çingene kökenimle ilgili her şeyi biliyordum" der.¹⁶ Birkaç nedenden dolayı Roman kültürü modern topluma geçiş esnasında ortaya çıkan değişikliklerden etrafında yaşayan genel topluluğun etkilenip değiştiğinden daha az etkilenmiştir. Bu nedenden dolayı ana toplum tarafından unutulmuş olan fakat diğer ülkelerde kültürel miras olarak görülüp korunan gelenekleri gözlemleyip algılayan bir Rom'a rastlamamız şartırcı değildir.¹⁷

Roman topluluğu yakın aile bağları üzerine temellendirilmiş, geleneksel Çingene aile yaşantısı üzerine organize bir topluluktur. Yaptıkları iş her ne olursa olsun iş ve kaynak aile içinde dağıtılmış durumdadır. Bu tarz bir ailede ailenin başı diyebileceğimiz kişi, eşi, evlenmiş oğulları ve gelinleri (*borja*), bunların çocukları, evlenmemiş oğulları ve kızları, kimi zaman boşanmış veya dul kalmış bir şekilde ailesinin evine geri dönmüş çocukları bulunur. Birçok Roman kendilerini bir "ulus" veya özel etnik bir alt grup olarak nitelendirir. Roman dili ve özel

¹⁶ <http://www.whodoyouthinkyouaremagazine.com/tutorials/miscellaneous/gypsies-and-travellers> (erişim tarihi: 13.09.2017)

¹⁷ https://www.researchgate.net/publication/305298773_Roma_Culture_Problems_and_Challenges (erişim tarihi: 12.05.2018)

giyim şekli gibi dışsal özellikleri değiş tokuş ederler: bir eşarp veya önlük, eteğin uzunluğu veya şekli, bir kadının saçı veya şapka biçimi, bir erkekte bıyığın varlığı ve şekli. “Ulus” genellikle bir gelenek veya köken ile ayrılmış olup, ayrıca mesleki profil bu ayrıma etki eder. Güney-Doğu Avrupa’da geleneksel el işlerinden ileri gelen isimlere sahip olan etnik alt gruplar vardır. Kimi zaman grupların isimleri yerleştikleri bölgeden veya edindikleri dinden ileri gelebilir. Farklı etnik alt grupların veya “ulusların” üyeleri genellikle birbiriyle evlenir. Dolayısıyla alışkanlıklarını önemli yaşam-döngüsü kutlamaları aracılığıyla paylaşmaya meyillidirler: Doğum, evlilik ve cenaze seremonilerinin yanı sıra kutlamalarda farklı bölgelerdeki topluluklar arasında benzer değerler, tavırlar ve yöntemler hüküm sürer. Genellikle bu etnik alt gruplar yönetsel bir yapıya ve problem çözüm biçimine sahiptir. Bu etnik alt grup üyelerinin diğer üyelerin cenazelerine katılması beklenir, vefat eden kişi veya ailesi ile herhangi bir yakınlıkları olmamasına rağmen kişilerin katılımları beklenmektedir (Matras, 2011: 1-2).

Romanlar yaşadıkları ülkenin bayramlarını kutlarlar. Vlah Roman ve diğer birçok grup Noel’i (Aralık 25) Paskalya’yı (Mart veya Nisan) kutlar. Romanya’da, Roman kölelerinin özgürlüğüne adanmış bayramlar vardır. Müslüman ülkelerde Çingener İslam dinine ait bayramları kutlarlar.¹⁸ Örneğin Letonyalı Çingener Lutheryan’dır. Köken olarak Rus Çingenerlere bağlılardır.¹⁹ “Romani Yag” dergisine göre, bayramı özel kılan Romanların yaşama olan hafife alırcasına bakış açıları ve mutlu doğalarıdır. Tabii ki dini bayramlar en çok saygı duyulan bayramlardır. Fakat Romanlar için Paskalya, Trinity ve Noel haricinde de kutlama yapmak için birçok neden vardır. Gezintileri esnasında bu kutlamalar uzak akrabaları veya farklı, yabancı tabulara sahip arkadaşları ile kutlama yapmaları için özel toplantılar anlamına gelmektedir (Bessonov, 2006: 142).

Romanların kendilerine has, özel nikâh merasimleri vardır ve bu süreçler büyük şehirlerde dahi kendilerini belli edecek kadar sıkı geleneklere bağlıdır. Bu seremonilerde Ortodoks ayinleri ve Çingene gelenekleri bulunur. Evlilik seremonileri üç gün sürer. Bunlardan ilki Kilise seremonisidir. Bu etkinliğin olduğu gün gelinin fiyatı ile ilgili müzakereler yapılır. Kimi zaman sahte kız kaçırma seremonisi gerçekleşir: arkadaşlar ve damadın ailesinden kişiler gelinin ailesi tarafından korunan gelinin evine akın eder. Gelin ve damat “taç giydikten” sonra kiliseye ayrı ayrı gelir. Daha sonra büyüklerinin önünde diz çökerek onaylarını alır; tuz ve ekmek ile büyükler onlara iyi dileklerini ve onaylarını sunarlar. İyi hazırlanmış bir sofraya kadar dans ve şarkılar da son

¹⁸ <http://www.everyculture.com/wc/Norway-to-Russia/Roma.html> (erişim tarihi: 23.12.2017)

¹⁹ <http://www.gypsy-life.net/likbez.htm> (erişim tarihi: 16.10.2017)

derece önemlidir. Gelinin bakire olduğu tespit edildikten sonra misafirler kırmızı kol bantları takar. Misafirler çifte hediyelerini sunar, ekmeğin üzerine bir nevi ödeme miktarını oyar ve şöyle derler: “Benden biraz, Tanrıdan çok daha fazlası.” Evlilikler genelde aileler tarafından ayarlanır. Birçok çift henüz ergenken evlenir. Evli olmayan genç kız ve erkeklerin birbirleriyle iletişime geçmesine izin verilmez, zira genç kızların bekâretine çok önem verilir.²⁰

Bir bebek doğduğunda anne ve bebeğin kirlenmiş olduklarına inanılarak ailenin geri kalanından ve diğer Çingenerden bir süre ayrılır. Bu süre sonunda vaftiz ebeveynler Roman topluluğu arasından seçilir. Buluş çağında Çingener yetişkin dünyasıyla tanıştırılır. Erkek çocuklarına yetişkinlerle yolculuk yapma ve çalışma şekli öğretilir. Kızlara ise yetişkin Çingene kadınlarına karşı sadakat öğretilir. Roman kızları erkekler ile randevulaşmaz. Erkeklerin ise özgürlük alanları daha geniştir, Çingene olmayan kızlarla dansa gitmeleri ve görüşmelerine izin verilir. Evli gençler yetişkinliğe geçer –on beş ila on altı yaşındaki kızlar ve on altı ila on sekiz yaşındaki erkekler. Genç evli bir erkek artık bir *Rom* (yetişkin erkek Roman) veya bir *Romni*’dir (yetişkin Roman). Gelin veya *bori* ise kayınvalidesinin onayını alana kadar bir süre akrabalarının yanında çırak olarak hizmet eder. Ölümünden sonra *pomana* adı verilen bir yıllık bir yas süresi vardır, ölümler için üç ay aralıklarla yapılan kutlamalar bu süre içinde gerçekleştirilir. Romanlar vefat eden kişilerin atalarına katıldıklarına ve yaşayanları gözlemleyebildiklerine inanır. Romanların güçlü kültürel mirasları müzik ve dans aracılığıyla ifade edilir. Roman müziği Hindistan’dan kaynağını alır ve içinde yaşanan yerin kültürel öğeleri eklenir. Bazı ülkelerdeki Roman müzikleri özellikle ünlüdür; Macar Çingenerinin müziği kemanlar, çimbalolar (bir tür büyük zil) ile çalınır ve bu müzik Amerika ve Kanada’da dahi Roman restoranlarında duyulur.²¹

Svenko Çingene çevrimiçi dergisine göre İspanyol Çingeneri Flâmenko yaparken Bulgar Çingene grupları karınları üzerinde dans eder ve tüm Çingenerin bu gibi özellikleri bulunur. Çingener halk folklorunda daima mükemmel bir şekilde temsil edilirler ve beklenmedik ince farkları ve oryantal özellikleri vardır. Dolayısıyla farklı ülkelerde Çingener ile ilgili bilgiler birbirinden farklı olabilir. Örneğin birçok insan Çingene Flâmenko türünü İspanyol türünden ayırt edemez. Macar, Sırp veya Bulgar müziklerinin bu ülkelerdeki Çingenerin müzikleri ile karıştırılması muhtemeldir. Dolayısıyla iyi bir Çingene festivalini gözleme şansını gerçekten son derece heyecan verici olacaktır.²²

²⁰ <http://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/anthropology-and-archaeology/people/gypsies> (erişim tarihi: 10.12.2017)

²¹ <http://www.everyculture.com/wc/Norway-toRussia/Roma.html#ixzz54oeWn4ez> (erişim tarihi: 23.12.2017)

²² <http://english.svenko.net/dance/index.htm> (erişim tarihi: 21.11.2017)

1.5. Roman (Çingene) İş ve Meslekleri

Çingenerin esnek ve mevsimsel işleri tercih ettikleri bilinmektedir. Aslında temel olarak kalıcı işlerden uzak durdukları söylenebilir. Çingenerin sadece müzikleri ve bununla alakalı işlerle tanınması aslında topluluk için büyük bir problemdir. Müzik yetenekleri sosyal ve tarihi şartlardan dolayı öne çıkmıştır. Aynı zamanda küreselleşme bağlamında bir tür “mikro pazarlama” aracıdır. Tekelleşme ve müşterek çalışma metotları Romanlar arasında son derece yaygın bir özellik olarak öne çıkmaktadır.²³ “Countries and Their Cultures” dergisine göre Avrupa’ya vardıkları tarihten itibaren Romanlar ticaretle ilgilenen sanatçılar ve şahıslar haline gelmiştir. Romanlar geleneksel olarak at satıcıları, bakıcıları ve bekçileri olarak görülmüştür. Tüm Roman ekonomisi serbest meslek, eski yeteneklerin idamesi ve yeni teknolojik ilerlemelere ayak uydurmak için yeni yeteneklerin geliştirilmesi şeklinde süregelmiştir.²⁴

Erkek ve kadınlar işte, evde ve yabancılarla ilgili durumlarda farklı belirli rollere sahiptir. Kadınlar yemek ve evin temizliği ile ilgilenirken erkekler elek, sepet yapımı veya daha sonra satılmak üzere bakır eşyaların yapımı gibi aletlerin üretilmesi ile ilgilenir. Kadın ve erkekler ailenin çocuklarına birlikte bakar. Çocuklara evlerde bakılır ve çocuklar ile kendi anne babaları olmayan insanlar ilgilenebilir. Hem kadın hem de erkekler şarkıcı ve dansçıdır; fakat sadece erkekler müzik aleti çalabilir. Ev dışında kadınlar ekonomik aktiviteler ile ilgilenmeye meyillidir, belirli bir zümreden ziyade genel olarak toplumun tümü ile iletişime geçerler. Bazı ülkelerde tipik olarak daha sonra satabilecekleri eşyalar toplamanın yanı sıra küçük el yapımı eşyaları da satarlar. Geleneksel Roman topluluklarında kadınlar dilencilik veya falcılık yapar. Kil veya topraktan yapılmış geri dönüşüm eşyaları kadınlar tarafından toplanır, erkekler ise daha çok metal eşyalar ile ilgilenir. Erkekler çeşitli araçlar sürerek farklı işler yapabilir, ağaç kesme, inşaat, asfalt işçiliği ve benzer yapı işçilikleri erkekler tarafından yapılan geçici işlerdendir. Kendilerini kanıtlamış işçiler müzik aletleri yapar ve bunlar görece değerlidir. Birçok toplumda kadın ve erkekler mevsimsel işler yapar. Doğum, evlilik ve ölüm gibi önemli durumlarda gerçekleştirilen seremonilerde cinsiyet rolleri öne çıkar. Kadınlar genellikle eşleri ile birlikte cenazelere katılır, zira bu gibi toplu aktivite veya merasimlere tek başlarına gitmeleri hoş karşılanmaz. Evliliklerde gelinin ailesinin rızası önemlidir ve damadın ailesi resmi olarak gelinin ailesinin rızasını ister. Daha geleneksel topluluklarda geline bir fiyat biçilir ve bu para ailesine dağıtılır, ayrıca başlık

²³ <http://www.errc.org/article/the-perception-of-gypsies-in-turkish-society/2910> (erişim tarihi: 24.11.2017)

²⁴ <http://www.everyculture.com/wc/Norway-to-Russia/Roma.html#ixzz54pp2SoEi> (erişim tarihi: 23.12.2017)

parası da geleneksel olarak verilir. Damadın annesi ve görümceler ailenin başıdır. Etnik alt gruplar arasında gerçekleştirilen evlilikler tercih edilir (Matras, 2011: 2).

1.6. Romanlarda (Çingenerde) Dini Yaşam

Bessonov'nun "Çingene dini uyumuyla ilgili Mit", başlıklı yazısına göre Çingenerin hangi dinden olduğuna dair iki ayrı teori bulunur: "1. Çingener Paganlardır ve başka bir inanışları varmış gibi göstererek bu asıl inançlarını saklarlar. 2. Çingener kolaylıkla dinlerini değiştiren insanlardır."²⁵ "Çingenerde din sorusu belirsiz, ucu açık kalmış bir konu gibi görünmektedir. Çingener söz konusu olunca genellikle bu konu ile ilgili akıllara şu sorular gelir: "Ne tür bir inanış? Ne tür bir dine mensupluk?" (Mikluho-Maklaya, 1979: 71).

Kolukırık tarafından belirtildiği gibi her ne dine mensup olurlarsa olsunlar, inançlarını hangi seremonilerle gerçekleştirirlerse gerçekleştirsinler illa ki eleştirilen bir topluluktur Romanlar. Çingenerin içinde yaşadıkları ülkenin dinine adapte oldukları da bilinir.²⁶ Bessonov'un "Çingene Uyumu ile ilgili Mit" başlıklı yazısına göre farklı ülkelerde oluşları Çingenerin sadece dil veya dinine etki etmemekle kalmamış, aynı zamanda düşünce yapılarını da değiştirmiştir. Görünüşlerinde dahi farklılıklar ortaya çıkmıştır.²⁷

Ayrıca birçok edebi yapıtta Çingenerin "*deval*" ismini verdikleri bir tanrıya inandıkları, bunun antipodunun ise şeytan yani "*beng*" olduğu belirtilmektedir. Bazı araştırmalar genel olarak Çingene dininin varlığını inkâr eder ve ateist oldukları öne sürülür. Fakat kimi bilim adamları bu toplulukların çok sık olmasa da kiliseye dâhil olduklarını belirterek bu kiliselerin papazlarının dahi bu inançla ilgili şaşkınlık içinde olduklarını öne sürer. Çingener kendi dinlerini yaratmaz, Tanrıya, şeytana, sonraki hayata inanır ve gömülme ve cenaze seremonileri bizlere bunu gösterir. Buna ek olarak, Hıristiyan kilisesinin kimi ritüellerini almışlardır (kilise inşa etme, "kutsal" su, çarmıha gerilme, azizlerin yüzleri), bunları ritüellerinde kullanırlar (Mikluho-Maklaya, 1979: 71-72).

En azından tarihi olarak bu etkileyici meyil bölgenin en güçlü ve etkileyici dini kurumu ile ilgilidir; yani Romanlar örneğin İspanya'da Katolik, kuzey Almanya'da Lutheryan, Romanya'da Ortodoks, güney Balkanlar etrafında Müslüman'dır" (Matras, 2011: 3).

Romanlar ayrıca *kuntari* adı verilen evrensel bir dengeye inanır. Her şeyin kendi dengesi vardır: Kuşlar uçar ve yüzer. Kirlenmiş olan bir Roman dengesini yitirmiş olarak görülür, kişi

²⁵ <http://www.gypsy-life.net/mif-25.htm> (erişim tarihi: 13.12.2017)

²⁶ <http://www.errc.org/article/the-perception-of-gypsies-in-turkish-society/2910> (erişim tarihi: 24.11.2017)

²⁷ <http://www.gypsy-life.net/mif-21.htm> (erişim tarihi: 25.12.2017)

Roman büyüklerinin önünde gerçekleşen bir duruşma ile temizliğe geri döndürülmelidir. Eğer suçlu bulunursa genellikle diğer Romanlardan uzak durması sağlanır ve bu sayede temizlenmiş sayılır. Çok ciddi kirlenme durumlarında ise kişi topluluktan sonsuza dek atılabilir, fakat artık günümüzde böyle durumlarla pek karşılaşılmaz. Çocuklar ergenliğe geçişe dek bu kuralların ve tabuların dışında tutulur. Bu kuralları aşan yetişkinler ise başarılı sayılır, liderler olarak kabul edilir. Hindistan'dan 1000 yıldır kopuk olmalarına rağmen Romanlar hala Shaktism pratiklerini uygulamaya devam etmektedir.²⁸

Yaron Matras'a göre (2011: 3) Çingene olmayanlar (*Gadže*) bu kuralların hiç birine uymadıklarından genellikle "utanmaz" veya "dürüst olmayan" kişiler olarak görülür ve dolayısıyla bu kişilerle yakın temasa geçilmemelidir. Birçok geleneksel Çingene *Gadže* tarafından hazırlanan yiyecekleri yemez, hatta diğer etnik alt gruptan gelen Çingener de bu uzak durulması gereken gruplardan olabilir.

Irina Shlionskaya'a göre Hıristiyan Çingener arasında şöyle bir efsane vardır: İsa'yı çarmıha geldiklerinde yanlarından geçen Çingener bir tırnağını çalar. Tanrı Çingenerin çalmalarına –sözde- izin vermiştir ve bu yüzden Çingener hırsızlık yapmakta herhangi bir sakınca görmezler. Çingene kültürü üzerinde uzmanlaşmış kişiler bu mitin çok ta eskilere dayanmadığını, Balkanlarda şekillendiğini belirtmektedir. Başka bir geleneğe göre Tanrı Çingeneri eğlenişleri ve yetenekleri nedeniyle özellikle sevmektedir.²⁹

1.7. Romanlarda (Çingenerde) Toplumsal Algı ve Önyargılar

Nikita Sarnikov'un "Gypsies and authority in France" (Fransa'da Çingener ve Otorite) Inosmi.ru dergisinde 1504 yılında yayımlanmış yazısına göre, XII. Louis bir kanun çıkarır ve "bohemians" (*bohémiens*) [Bohemler-Çingener] ile savaşmanın gerektiğini belirtir. Bu kişilere iki farklı ceza uygulanır –kovma veya ölüm cezası. Her iki ceza da gayet yaygın bir şekilde gerçekleştirilir. 1539'da, I. Francis Çingeneri (bohemians-bohemler) yalancılık ve falcılık ile suçlayan bir kanun çıkarır. 1561'de ise IX. Charles benzer bir karar çıkarır ve Çingenerin Fransa'da yaşamalarını yasaklar. Ayrıca insanları Çingene kıyafeti giydikleri için de cezalandırır.³⁰ Bu insanlar farklı ülkelerde farklı adlar altında yaşar, kendileri arasında dahi farklı dillere sahiptir, fakat aynı etnik gruba dâhildir. Tüm Çingener bunun farkındadır. Yüzyıllardır farklı ülkeler ve insanlar arasında yaşamalarına rağmen her zaman yabancılar olarak

²⁸ <http://www.everyculture.com/wc/Norway-to-Russia/Roma.html#ixzz54ppeRXnM> (erişim tarihi: 23.12.2017)

²⁹ <http://russian7.ru/post/v-kakogo-boga-veryat-cygane/> (erişim tarihi: 15.09.2017)

³⁰ <http://inosmi.ru/europe/20100922/163088561.html> (erişim tarihi: 02.10.2017)

algılanmışlardır. Vatandaş olmalarına ve pasaportları olmasına rağmen içinde yaşadıkları ülkelerin toplumları onları yabancılar olarak algılar (Kenrick, 2007: VII).

Madde 14 (ayrımcılık yasağı) “Avrupa Konvansiyonu İnsan Hakları Bildirgesinin 14. Maddesine göre: “Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır” (Avrupa Komisyonu/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi - Council of Europe/European Court of Human Rights, 2011).

Lenta.ru dergisine göre, Rusya’daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Tataristan’da yaşayan 36 Çingene’yi sınır dışı etmiştir. Zelenodolsk bölgesinde yer alan Aisha isimli köyün yönetiminin konu edinildiği bu iddialara göre daha sonra Çingenerin evleri yıkılmıştır. Çingener bu durum üzerine otoriteleri İnsan Hakları ve Temel hak ve Özgürlüklerin korunması ile ilgili uluslararası Konvansiyonun 8. Ve 14. Maddelerini ihlal etmekle suçlamıştır.³¹

Zura Amiranashvili’nin “Georgia’s Pest Problems” (“Gürcistan’ın geçmiş problemleri”) başlıklı makalesinde bahsi geçen, haberlerde birçok farklı olayı gözler önüne seren bir gazeteciye göre Çingener suç faaliyetlerine aktif olarak katılıyor, bunlar arasında hırsızlık, dolandırıcılık, tecavüz, adam kaçırma, yolsuzluk, muhabbet telalığı ve benzer birçok yasa dışı faaliyet bulunuyordu. Birçok örnekte çocuklar da bu süreçlere dâhil ediliyor, kullanılıyordu. Çingener çocuklarına cep hırsızlığı, aldatma ve benzeri aktiviteler erken yaşta öğretiliyordu.³²

“Travellers Time” a göre, insanlar halka açık alanlarda Çingener ile ilgili düşüncelerini açıkça söylemekte herhangi bir sakınca görmüyordu. Maalesef bu örnek kabul edilmiş ırkçılığın son formudur.³³

Avrupa’da Romanlara karşı öncelikli olan bu tavır Romanların kayıtdışı olduğu ve ülkeden atılması gerektiği zaman hızla değişti. Soykırımlarından sonra Birleşmiş Milletler 1971 yılında World Romani Confederation (Dünya Roman Konfederasyonu) kurdu; bu çatı altında Avrupa Roman Kuruluşlarının temsilcileri bulunmaktaydı. Romanlar kültürel ve sosyal haklarını savunarak tüm dünya ile bir nevi mücadele içindeydi (Hoşgörü Merkezi-Center of Tolerance, 2008: 281).

³¹ <https://lenta.ru/news/2018/01/12/cigane/> (erişim tarihi: 25.01.2018)

³² <https://www.georgianjournal.ge/blog/28270-georgias-pest-problem.html> (erişim tarihi: 08.02.2018)

³³ <http://travellerstimes.org.uk/Blogs--Features/Racial-discrimination-of-Travellers-on-online-news.aspx> (erişim tarihi: 28.01.2018)

“A guide for advocates supporting Gypsy and Traveller families experiencing intervention from Children’s Services” isimli rapora göre:

“Çingene ve Gezgin ailelere karşı olan önyargı son derece yaygın olup genellikle herhangi bir soru dahi sorulmadan akıllarda yargılama gerçekleşmektedir; profesyonel bağlamlarda dahi durum aynıdır. Kimi zaman ırkçılık ve ayrımcılık gözle görülür bir şekilde gerçekleşirken kimi zaman çok daha gizli ve örülü bir şekilde gerçekleşmektedir” (2017).

The Traveller Movement CEO’su Yvonne MacNamara’ya göre: “Polisler tarafından yapılan araştırmaya göre ayrımcılık “gözle görülemeyecek şekilde” gerçekleşmektedir ve dolayısıyla Çingene ve Gezginlerin etnisitesinin kaydını tutmak son derece önemlidir. Gezginler diğerleri ile birlikte ele alınıp sayılmıyor, kayıt altına alınmıyor, dolayısıyla onlara karşı ayrımcı bir şekilde emniyet hizmetlerini sunmak gözlerin görülemeyeceği biçimde gerçekleştiğinden buna karşı bir önlem alınmıyor.³⁴

Yüzyıllar önce, Çingenelerin insanları kaçırap mağaralara götürmesi, gibi birçok korkutucu hikâye anlatılmaktaydı. Bu hikâyelere göre kaçırılan bu insanlar ölmeden önce Çingenelerin garip ayinleri ve geleceği okuma ayinlerine tanık olmaktadır. Ayrıca çocukların kaçırılması da bu korkunç hikâyeler arasında yer almaktadır. Çingeneler için asıl sorun kendileri hakkında ne zaman bir konuşma olsa konunun illa ki kayıtdışı bir olayın büyüteçle incelenmesi durumuna gelmesidir. (Bessonov, 2000: 63).

Bessonov’a göre Çingeneler ile ilgili çoğu insanın ve gazetecinin düşüncesi şu şekildedir: “Çingene toplumunda yer alan erkekler zaman içinde parazit misali hayatlar yaşıyor”. Söz konusu ülkelerin yerli vatandaşları tüm kötülükler için bu topluluğu suçlamış, Çingeneler de zaman içinde kanunları çiğnemiştir. Örneğin yerli kızlar Çingene erkeklerle dans etmek istemiş, yerli çiftçilerin oğulları ise kıskanmış ve kavga çıkarmıştır –özellikle çiftçi erkek grubu sayıca fazla ise. Çingeneler ile ilgili “Kara Mitoloji” yüz yıl kadar önce ortaya çıkıp şekillenmiş ve durmadan bu inanış üzerine olaylar şekillendirilmiştir. Kimi zaman Çingene kampının önyargı ile bakılan bir alanda kurulması dahi insanlar arasında şüphelerin artmasına neden olmuştur (Bessonov, 2006: 137).

Çingeneler ve gezginler Komisyonun kapsamlı raporunda üzerinde durduğu dört gruptan biridir. Raporda şu noktalar belirtilmiştir: “Kamu hizmetlerini kullanırken özellikle sorunla karşılaşmaktadırlar. Bu duruma neden olan birkaç farklı faktör bulunmaktadır: Sosyal ve

³⁴ <http://travellerstimes.org.uk/News/Police-discrimination-hidden-from-view.aspx> (erişim tarihi: 28.02.2018)

ekonomik destek, sosyal görünmezlik, grubun içsel açıdan çok yetersiz bir şekilde organize olmuş olması ve dolayısıyla sosyal hizmetlere özellikle ihtiyaç duymaları, kültürel önyargı bariyerleri. Buradaki en büyük problem bu insanların karşılaştıkları karmaşıklık ve problemlere aslında her birimizin erişimi ve dolayısıyla çözüm bulmak için fırsatının bulunuyor olmasıdır.³⁵

Televizyonun Çingene imajının şekillenmesindeki rolü Çingenelerin hayatında belirleyici bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla görsel imaj yazılı metinlerden çok daha net bir şekilde akıllarda kalmakta, hatırlanmaktadır (Bessonov, 2000:38).

Maalesef medya Çingeneler ile ilgili suç oranı istatistiklerini kullanmaz, dolayısıyla toplumlara verdikleri mesaj doğruluğu kanıtlanmış verilere dayanmaz. Çingeneler sadece dilencilerden oluşan bir topluluk değildir, aynı zamanda sanatçı, doktor, mühendislerdir. Elde edilen verilere göre bu ulusal azınlığın suç işleme oranı toplumun geri kalanından bu grubu ayıracak nitelikte değildir. Toplumun Çingenelere daha iyi davranması isteniyor ise sadece doğruları yazmak yeterli olacaktır. Genel anlamda bu insanların utanacağı bir şey yoktur. İnsanlar Çingene aktiviteleri ile ilgili çok daha farklı açıklamalara yönelmeli, bunlar hakkında bilgi sahibi olmalıdır (Bessonov, 2003: 103).

Lilit Mazikina doğuştan bir Çingene'dir ve çocukluğunda başına gelen bir hikâyeyi şu şekilde anlatır:

“Babam bizi hayvanat bahçesine götürmeye karar verdi. Çok çocuk vardı. Bu gruptan sadece ben sarışındım. Bu çeşit bir kontrast Sovyet polisinin dikkatini çekti. Hepimiz Polis departmanına gidip bir süre sorgulandıktan sonra benim de bir Çingene olduğum anlaşıldı ve serbest bırakıldık. Ben Çingene kampındaki o farklı, sarışın Çingene çocuktum.”³⁶

Geçmiş yüzyıllarda Çingenelerin doğuştan serseri olma ününe sahipti ve kanlarında bir yerde uzun süre kalamama vardı dersek yanlış bir şey söylemiş olmayız. Romanların serseri olduklarına dair inanışın yanı sıra yaşadıkları fiziksel alanların pis oluşu, düşünce şekilleri, yaptıkları işler ve genel özelliklerinin farklı ülkelerde dahi aynı olduğu inanışı yaygındır ve bu şekilde bir stereotipin varlığı söz konusudur. Diğer yandan, Çingeneler Avrupa'da yararlı, kullanılabilir bir topluluk olarak görülmektedir, kimi yerlerde liderlerine belirli imtiyazlar tanınır: 11378'de Peloponnesse'te ve 1386'da Girit adasında bunun örnekleri yaşanmış, bu kişilere belirli imtiyazlar verilmiştir (sertifikalar). Bu dokümanlar Çingenelerin mesleklerini göstererek üretken

³⁵ <http://travellerstimes.org.uk/News/Equalities-watchdog-says-discrimination-to-blame-.aspx> (erişim tarihi: 03.02.2018)

³⁶ <http://www.gypsy-life.net/Pressa4.htm> (erişim tarihi:24.02.2018)

işlerde yer aldıklarını gözler önüne sermektedir. Örneğin 1348’de Sırbistan topraklarında Çingenerler at nalları ve eyerler üretiyordu (Bessonov ve Demetr, 2000: 7).

Tarihi kayıtlara bakacak olursak Çingene toplumundaki suç oranının Doğu İmparatorluğundaki diğer topluluklarının işledikleri suç oranından yüksek olmadığı görülmektedir (Bessonov, 2000: 37).

2013 Ocak’ta Macaristan’da başta olan Fidesz partisinin kurucu üyelerinden Zsolt Bayer şunları belirtmiştir: “Çoğu Roman birlikte yaşamak için uygun değildir. İnsanlar arasında olmaları uygun değildir. Birçoğu hayvandır ve hayvan gibi davranmaktadır... Hayvanlar varlıklarını sürdürmemelidir”. Bayer bu sözleri Avrupa’daki en büyük azınlık olan Romanlar için söylemiş, sözleri ile büyük bir gündem yaratmıştır.³⁷ Önemli bir oranda gerçekleşen bu keskin ayrımcılık sayesinde bazı Avrupa ülkelerinde politik partiler oy toplamakta, desteklerini arttırmaktadır.³⁸ Patric O’Leary’in Çingenerler ile yaptığı görüşmelere göre Çingenerler şunları söylemiştir:

“Doktorlara kayıt olmaya çalıştığımızda eğer kalıcı bir yerleşim yerimiz yoksa kayıt oluşturulamayacağı söylendi. Eşim ve ben çocuklarımızı doktora götürdüğümüzde bizi muayene yatağına almadılar, yerde yatmaları gerektiğini, ancak o şekilde muayene edeceklerini söylediler. Gezgin olduğumuzdan dolayı kirli insanlar olduğumuza inanılıyor.”³⁹

Patric O’Leary birçok Roman, Çingene ve Gezginin ırkçılık ile ilgili polise şikâyetinde bulunmak veya yasal bir destek almak yerine kimliklerini gizlemeye çalıştıklarını belirtmiştir; ayrıca bu toplulukların %77’sinin etnisiteleri ile ilgili herhangi bir ayrımcılıkla karşılaştıklarında hiç yardım istemediklerini saptanmıştır.⁴⁰

Amelia Gentleman’ın “The Guardian” da yayımlanmış, “Fighting Gypsy discrimination: “What people ask me is insulting” Çingene Ayrımcılığıyla Savaş: “İnsanların bana sordukları sorular onur kırıcıdır” başlıklı makalesine göre:

“Mongan Çingene ve Gezginler ile ilgili geniş çaplı ayrımcılığın farkına vardığı zaman geçmişinden gelen normal konumunu terk ederek bu ay dağıtıma çıkan ve insanların tavırlarını tekrar düşünmeleri için dizayn edilmiş vurucu bir poster kampanyasına dâhil oldu. Geçmişteki benzer kampanyalar Çingene ve Gezginlerin

³⁷ <http://www.worldjewishcongress.org/en/news/leading-hungarian-journalist-says-gypsies-are-animals-and-should-be-cast-out-of-society> (erişim tarihi: 25.09.2017)

³⁸ <http://www.e-ir.info/2015/02/16/the-romagypsies-outcasts-of-europe/> (erişim tarihi: 25.09.2017)

³⁹ <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/sep/13/travellers-racism-hate-speech-discrimination-irish> (erişim tarihi: 10.11.2017)

⁴⁰ <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/sep/13/travellers-racism-hate-speech-discrimination-irish> (erişim tarihi: 10.11.2017)

eşsiz kültürleri ile ilgilenip bu kampanyalar sayesinde topluluklar yüceltilirken bu defa bu toplulukların aslında “ne kadar normal, sıradan” oldukları gözler önüne serilmek istendi. Resimleri “Anne, Resepsiyonist, Yüzücü, Vergi ödeyen, Gönüllü, Gezgin” başlığı altında reklam panolarında yer aldı. Poster şu soruyu soruyordu: “Biz çok şeyiz, neden sadece birini seçiyorsun?”⁴¹

---

⁴¹ <https://www.theguardian.com/world/2017/may/16/gypsy-travellers-discrimination-stigma-poster-campaign> (erişim tarihi: 19.12.2017)

İKİNCİ BÖLÜM

GÜRCİSTAN'DA YAŞAYAN ROMANLARIN (ÇİNGENELERİN) GÖRÜNÜMÜ

2.1. Tarih

“Birçok kişiye göre Romanlar (Romani) farklı hayat algılarının, ateşli dansların ve tutkulu müziğin yansımasını oluşturur. Bu insanlar rahat doğaları, neşeli tavırları ve özgürlükleri ile tanınır. Evet, çünkü özgürlüğe tapar ve aynı zamanda kurallarına, geleneklerine, grup ve kastlarındaki hiyerarşiye son derece sıkı bir şekilde bağlıdırlar. “Roman” özgürlük ve düzen arasında eşsiz bir ilişki anlamına gelir (Dzidziguri, 2009: 81). “Rom” (Roman) sınıflandırması problemlidir, dolayısıyla bu terimi kullanırken bu sınıflandırmanın keskin bir şekilde yapılması gerekir. Romanlar ile ilgili edebi yazılarda genellikle sadece etnik Romanlar ile ilgili olan detaylı bir sosyal statü ile ilgili değil, aynı zamanda kendilerine “Romanlar” denilen insanları da içerecek şekilde konular yer alır. Antropologlar arasında dahi Romanların mantıki olarak belirli bir yaşam stili, dili, belirli düzenlemeleri, değerleri, dini, gelenekleri ve sosyo-ekonomik statüyü paylaşan saf kültürel bir fenomen mi oldukları yoksa genetik olarak işaretler ile birlikte ırksal olarak bağlı olan, ortak ataları, göç yolları, yoksa hem etnik hem ırk olarak belirli, ama aynı zamanda ortak geleneklerden ve atalardan da bir derece kimlik edinmiş insanlar mı oldukları hakkında üzerinde mütabakata varılamamış noktalar vardır (Hansen, 2016: 3-4).

Elde olan veriler, uzman değerlendirmeleri ve alan araştırma gözlemlerinden ayrı olarak Dom, Lom, ve Roman topluluklarının büyüklüğünü tahmin etmek mümkün değildir. En yüksek Roma nüfusu Gürcistan'daki 2000 ila 3000 arası nüfustur ve Azerbaycan'da 1000'e yakın Roman bulunur. Domlar içinse bu rakamın 3000 ila 6000 en fazla 10000 olduğu söylenebilirken Lomların Ermenistan'da 5000 ila 6000 kişi, Gürcistan'da 2000 ila 3000 kişidir. (Marushiakova ve Popov, 2016: 12).

“Ethnics in Georgia”ya göre (Gürcistan'da etnisiteler) “Gürcistan Dışişleri Bakanlığının dokümanına göre bu konudaki tek istisna bu ülkedir. 1989 yılında toplam 1744 Roman kayıtlara geçmiştir: Bunlardan 53'ü Tiflis'te, 412'si Abkhazia; 126'si ise özerk bir bölge olan Adjara'da yaşarken 251'i Kutaisi ve 32'si Rustavi'de yaşamaktaydı. Fakat bu bilgi günümüz gerçekliğini yansıtmamaktadır. 2002 yıldaki Roman nüfus sayımı verileri de yine aynı şekilde net bir tablo oluşturmamaktadır” (Hoşgörü Merkezi-Center of Tolerance, 2008: 282).

Giorgi Sordia'nın makalelerine göre Gürcistan'daki Roman topluluğu üzerinde en az çalışma yapılan etnik azınlıklardandır. Tarihleri ve günlük yaşantıları, diğer etnik gruplarla ilişkileri ve karşılaştıkları problemler üzerinde çalışılmamış gerçeklerdir. Romanların hakları ve topluma entegre edilme süreçlerinin sistematik olarak gerçekleştiği bir çok Avrupa ülkesinin aksine Gürcistan'da bu süreç başlangıç seviyesindedir. Romanlar ve yaşam şartları ile ilgili elde olan sınırlı bilgi bu gerçeğin nedenlerinden biridir (2009: 3). “Gürcistan ve Ermenistan'da bu topluluğa *Bosha* adı verilirken Türkiye'de *Posha* denmektedir. Gürcistan'da Gürcü dilinde “Gypsy-Çingene” kelimesi karşılığı olmadığından karma bir kelime olan *Boshebi* tercih edilir (Marushiakova ve Popov, 2016: 3). Guranda Mergrelidze'ye göre (2015: 47) Gürcistan'da genel olarak bu topluluğa *Bosha* ve *Cigan (Tsigan)* şeklinde hitap edilir.

Asya'daki Romanlar hakkında çalışma yapmaya olan ilginin azlığı çok uzun süredir devam etmektedir ve Patkanov'un "Gypsies. A few words about the dialects of the Transcaucasian gypsies: Bosch and Karachi" isimli, 1887 yılında yayımlanmış olan kitabı bu konuya ışık tutmaktadır. Patkanov Avrupa Romanların dilleri, kültürleri ve geleneklerinin Asya Romanlarının aksine birçok çalışmada konu edinildiğini vurgulamıştır. Sadece az sayıda gezgin Asya'da tesadüfen tanıştığı Çingenelerden ve kamplarından bahseder. Kafkaslardaki Romanlarla ilgili çalışmalar hakkında Patkanov iyi makale veya çalışmalara rastlamadığını belirtmiştir. Romanlar ile ilgili araştırma yaptığında edebi ve çalışma anlamında toplulukla ilgili çok sayıda verinin olduğunu belirten Patkanov, Trans-Kafkas Romanlarının dilleri ile ilgili herhangi bir bilgiyi bulamadığını üzülenek ifadelerine eklemiştir. Araştırmacı Kafkaslarla ilgili tanımlamalar içinde bu grubun alışkanlıkları ve hayatları ile ilgili çok az referansın olduğunu görmüştür. Ayrıca Trans-Kafkas Romanların kökeni – Avrupa *Bosha* ve *Karachi*- ile ilgili herhangi bir bilgiye de rastlamamıştır. Sadece Weidenbaum yazmalarında Trans-Kafkas Romanların tekrar konumlandırılması ile ilgili bilgi bulunur. Çingeneleler genel olarak Akhaltsikhe ve Artskhumi'de yaşar ve Ermenice konuşurlar. 1829'daki savaşta bu alana Türkiye'den gelmişlerdir. Bu veriye dayanarak Romanların sadece Ermeni yerleşim alanında yaşadıkları, Gürcistan'da olmadıkları sonucuna varılır. Ayrıca Romanlar ile Rioni Nehrinde ve Gürcistan'da Tiflis'te karşılaştığı ile ilgili de herhangi bir bilgi yoktur. Kafkaslar'da yaşayan Romanların sayısı hakkında kesin ve hatta ortalama veriler içeren bir çalışma da bulunmamaktadır, sadece sayılarının azlığından söz edilir. Kafkaslarda yaşayan Çingeneleler kendilerini farklı isimlerle adlandırır. Örneğin Türkiye, Gürcistan ve Ermenistan'da *Bosha* ve *Posha* olarak adlandırılırlar. Atskhuri ve Dağlık Karabağ'da yaşayan Şii Çingeneleler için de aynı şey geçerlidir; fakat bu ismin

kökeni net olarak bilinmemektedir. Ayrıca Cuban’da yaşayan Çingenerler *Karachi* (Karaçı) olarak adlandırılır. Bu ismin açıklamasının şu şekilde olduğu söylenebilir: Tatarca bir kelime olan “kara” siyah anlamına gelir ve bu Çingenerlerin deri rengi veya ahlaki durumları ile bağdaştırılmıştır. *Mutrjup* Sünni Çingenerlere verilen isim olup Ermenistan’da yaşayan Çingenerlere saplardan elek yapan kişi anlamına gelen Michargords kelimesi ile hitap edilir. Çingenerler bu el işiyle ilgilendiğinden kelimenin kullanımı zaman içinde böyle gelişmiştir. Çingenerleri isimlendirmek için kullanılan, göçebe anlamına gelen *Kycharyas* gibi farklı kelimeler de vardır. Tsalka’da yaşayan Çingenerler Ermeni-Gregoryen’dir. İlk bakışta bölgede yaşayan Ermeni ve Romanlar arasındaki farkları görmek kolay değildir, zira Romanlar Ermeniler arasında evlilikler gerçekleşmesinin yanı sıra Romanlar Ermenilerin alışkanlıkları, gelenekleri ve dillerini almıştır. Tsalkado’da yaşayan Çingenerler çok sık olmasa da çiftçilikle ilgilenir fakat ana uğraşları sepet ve elek yapımı ve dilenciliktir. Ayrıca Türk Âşıklığı (şarkı söyleyenler ve müzisyenler) diye bilinen uğraşla da ilgilenirler. Muhtemelen dini inancın bir sonucu olarak burada yaşayan Romanlar Avrupalı veya İran Çingenerleri gibi falcılık yapmazlar (Patkanov, 1887: 78-79). Bu alanda yaşayan Çingenerler kendilerine Avrupa Çingenerlerinin aksine Loma adını verirler. Bu Çingenerlerin kendi dilleri vardır ve fakat bunu nadiren kullanırlar çünkü genellikle Ermenice (Azrum) konuşulur. Ermeni dilinin etkisi altında Lomis dili değişime uğramıştır; kelimelerin ekleri farklı olup sadece kökleri Lomis dilinin kelimeleri olarak varlığını sürdürür (Patkanov, 1887: 80). “Lom” kelimesi günümüzde koca veya adam anlamına gelmez çünkü “Rom” kelimesi bu anlamları ihtiva eder. Lom dilinde “koca” ve “erkek” kelimelerinin karşılığı “Manus”tur”. *Boshi* topluluğu kendilerini Lom ve aynı zamanda Avrupa’daki “Roma” (Roman) kelimesi ile adlandırır. Asya Çingenerleri arasında olduğu görülen “Z” ve “L” harflerinin değişimi başka birçok kelimedede de görülür (Patkanov, 1887: 62-84).

Diachok’a göre:

“Bazı yazarlara göre Lomlar, Dom ve Rom’lardan yüzyıllar önce ayrılmıştır (Дьячок 2002 akt. Marushiakova ve Popov, 2016: 1); diğerlerine göre ise Lom topluluğu Hindistan’ı Rom’lardan daha sonra terk etmiştir (Lesný 1916; Kutlík-Garudo 1993 akt. Marushiakova ve Vesselin Popov, 2016: 1.); üçüncü bir gruba göre ise Dom–Lom–Rom arasındaki bağ şüphelidir (Kenrick 2004: 6; Hancock 2002: 6 akt. Marushiakova ve Vesselin Popov, 2016: 1); ve son zamanlarda Dom ve Rom arasındaki fark Hindistan’ı terk etmelerinden önce ortaya çıkmıştır” (Matras 2012 akt. Marushiakova ve Popov, 2016: 1).

Romanlar ve Gürcistan'daki yaşantıları üzerine araştırma yapan David Szakonyi'e göre (2008: 5) Roman topluluğu Gürcistan'daki en çok marjinalleşmiş ve dezavantajlı toplumdur. Ülkedeki sayıları küçük veya çoklu yerleşim yerlerinde yaşayan 1500 kişilik gruplara kadar bölünmüş durumdadır. Gürcistan'daki Romanlar işsizlik, düşük eğitim ve sağlık hizmetleri seviyesi gibi önemli problemlerle yüzleşmektedir. Sovyet döneminden beri durumları daha da kötüleşmiş, hayatları daha da karmaşık bir hal almıştır.

"Romanların Gürcistan'a yerleşme sürecinin başlangıç tarihi net olarak bilinmemektedir. Fakat bununla birlikte Gürcistan'da ilk Çingene yerleşiminin XIX. Yüzyılda görüldüğü tahmin edilmekte, ana uğraşlarının küçük çaplı ticaret ve falcılık olduğu düşünülmektedir" (Hoşgörü Merkezi-Center of Tolerance, 2008: 282).

Tarihi kayıtlara göre, küçük Roman grupları Gürcistan ve Rus İmparatorluğu gibi bölgeler de dâhil olmak üzere büyük alanlara 19.yüzyılın başlarında göç etmiştir; bu dönemdeki kalıcı yerleşim yerleri ile ilgili bilgi yoktur fakat ticareti yapılan eşyalar, atlar ve falcılıkla ilgilendikleri bilinmektedir. Yüksek ihtimalle göçebe hayat tarzına sahiptiler (Szakonyi, 2008: 6). "Küçük Asya, Kafkaslar ve bölgeler arası doğu ve doğu adaları Çingenerler kadim zamanlardan beri yaşamaktadır kendilerinin deyimiyle Herodot'un zamanında "*Sigin*", Homer'in döneminde ise "Sinti" olarak adlandırılmışlardır (Bogdanov, 2012: 8). "Romanların Gürcistan'a göç süreci Sovyet döneminde hız kazanmıştır. 1930 ila 1970ler arasında Gürcistan'da bulunan birçok Roman Ukrayna ve Rusya'dan bölgeye gelmiştir" (Szakonyi, akt. Sordia, 2009: 4). Sovyet döneminde göçebe yaşam tarzının yeni sosyal normlarla tekrar şekillenmesi sonucu Romanlar komünist otoriteler ile karşı karşıya gelmişti. Roman gruplarına fabrikalarda kalıcı işler sunulmuştu fakat yeni kurallar altında dahi ucuz mal ticareti kapsamında çalışmaya devam etmek durumundaydılar. 1956 yılında Romanların Sovyetler Birliği topraklarında işsiz ve göçebe olmaları ile mücadele etmeye başlayan Khrushchev sayesinde durumlar değişmeye başladı. Bunu takip eden 5 yılda Romanlar kayıt altına alınıp kendilerine kayıtlarına dair belgeler verildi. Gürcistan'da yaşayan birçok Roman kolektif çiftliklere (kolkhozes) ve fabrikalara yerleştirildi. Aynı zamanda çocukları eğitim alsın diye okullara gönderildi. Gürcistan'ın bağımsızlığı ile birlikte Romanların hayatı değişti. İlk önce değişen ve Romanları başlı başına etkileyen nokta Gürcü olmayan etnik gruplara karşı bakış açısını değiştiren artan milliyetçilik fikri oldu. Günümüzde toplumun önyargılı bakış açısından hâlihazırda hala etkilenen Romanların o günlerde hakları resmen ihlal ediliyordu. Sovyet döneminde Kakheti, Mukuzani köyünde yaşayan Romanlar kendi gelişmiş toplumlarına sahipti, kendi karakteristik hayat tarzlarını idame

ettiriyorlardı ve Gürcü toplumu ile iyi geçiniyorlardı. Fakat 1990larda milliyetçiliğin yükselişe geçmesi ile birlikte Romanların evleri yıkılmaya başlandı ve zulümler arttı. Bu gibi olaylar, ekonomik çöküş ve 1990lardaki savaş nedeniyle birçok Romanı Rusya'ya gitmeye zorladı. Özellikle Sovyetler Birliğinden sonraki dönemde Roman göçü ve sosyo-ekonomik dezavantaj açısından en vahim dönemler yaşandı (Szakonyi, 2008: 7).

Gamsakhurdia ve “Gürcistan Gürcüler içindir” politikası; 1990ların ilk yarısındaki sivil savaş ve Abkhazya ve Güney Osetya'daki silahlı çatışmalar... Tüm bu süreçler, ciddi ekonomik kriz ve hayat standardındaki genel dramatik düşüş Romanların Rusya Federasyonuna, özellikle Krasnodar, Rostov ve Volga bölgelerine göçmesine neden oldu. Sadece birkaç aile Gürcistan'a geri döndü. Güney Osetya'da 2008'deki askeri çarpışmalardan sonra Rusya'dan uyarlanan vize rejimi nedeniyle durum Romanlar açısından iyice kötüleşti; Romanların artık yolculuk edebileceği tek yer Azerbaycan'dı. Elena Marushiakova ve Vesselin Popov günümüzde Lomların herhangi başka bir ülkeye göç etmeleri ile ilgili ne medyada ne de edebiyatta herhangi bir bilginin olmadığından bahseder.. Lomlar ile görüşmelerinde Ermenistan ve Gürcistan'dan Rusya'ya yaşanan göç modern Ermenistan genel işgücü göçü kapsamında belirtilmiştir. Elena Marushiakova bireysel, özel örneklerin haricinde Lom'un Ermeni yerleşim birimlerinden göç etmesi durumundan bahsedilemez şeklinde düşüncelerini belirtmiştir (Marushiakova ve Popov, 2016: 26-27).

2.2. Rom (Vlah, Krymurja)

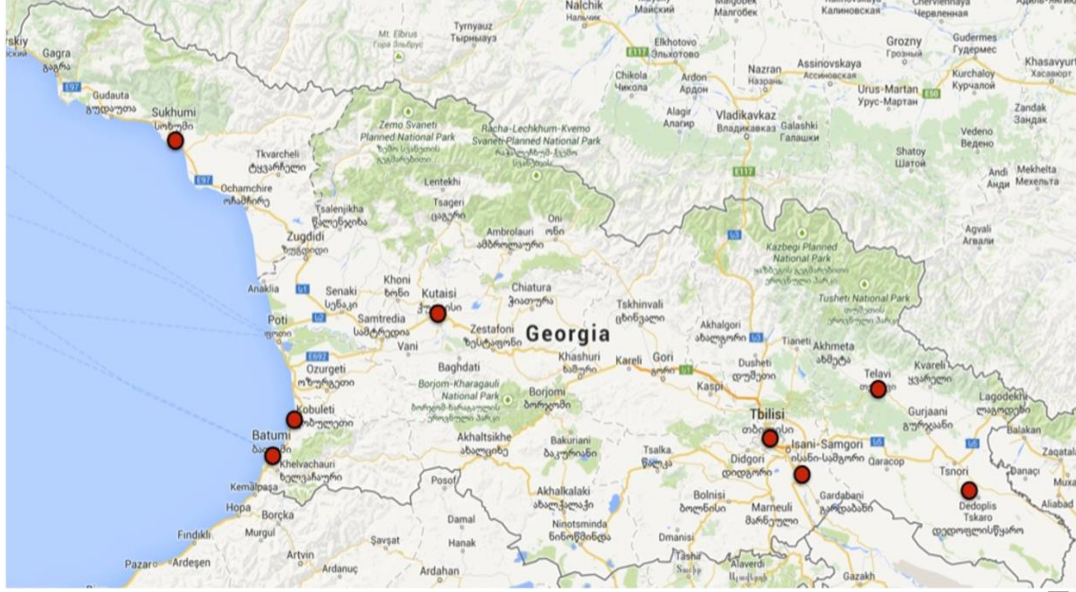
Güney Kafkaslarda Romanların yaşadıkları yerler Gürcistan'da Tiflis şehri, Kutaisi, Batum, Telavi, Gachiani (KvemoKartli bölgesi) köyleri ve Choeti (Kakheti bölgesi); Abkhazya Cumhuriyetinde Sukhumi şehridir (Chihladze 2008; Szakonyi 2008; Sordia 2009; Markowska-Manista 2015; Hansen 2016; Mateu 2017 akt. Marushiakova, 2016: 5)

Marushiakova ve Popov'a göre (2016: 6) “Kafkaslarda yaşayan Romanlar arasında tercih edilmiş kimlik olgusu neredeyse hiç görülmez, sadece Tiflis'te kendilerini Moldovalı (*Moldovani*) olarak tanımlayan Romanların var olduğu istisnai bir durum söz konusudur”.

Krymurja'nın Gürcistan'a ilk göçü 1930 senesinde başlamıştır. Göç 3 farklı dalgadan oluşuyordu: Öncelikle Kuban bölgesindeki kıtlık nedeniyle göç yapıldı, daha sonra 1942 senesinde Alman ordusunun ilerlemesinden önce göç gerçekleşti ve üçüncü dalga 1946-1947'deki kıtlıktan kaynaklandı. *Staryi* olarak adlandırılan ilk *Krymurja* yerleşimi demiryolu yanındaki Sokhumi'deydi. Daha sonra topluluk Kutaisi, Zugdidi, Kobuleti ve Ochamchire'de

kendi yerleşim yerlerini oluşturdu (Toropov, 2004: 12 akt Marushiakova ve Popov, 2016: 10). İkinci Dünya Savaşından sonra *Krimurja*, *Vlahi* ve *Plaščuny* gibi Roman grupları Sovyet Cumhuriyetlerinden olan Güney-Kafkasya-Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan'a yerleşti (Marushiakova ve Popov 2016a akt. Marushiakova ve Popov, 2016: 10).

Gürcistan'da Tiflis şehri daha iyi ekonomik olanaklara sahip olduğundan kırsal kesimlerde yaşayan Romanları cezp etmekteydi ve bu yüzden burada yaşayan Romanlar ülkedeki en büyük Roman topluluğunu oluşturmuştu (Szakonyi, 2008; Sordia, 2009). Navtlughi pazarının yanındaki Samgori'de ortalama 250 - 300 Roman çoğunlukla kiralık olan binalarda (çoğunlukla ev) yaşamaktadır. Bunlardan bazıları Abazya'dan göç etmiştir, diğerleri ise 1980lerde Kutaisi'den göç ettikten sonra buraya yerleşmiştir. Bazıları burada mevsimsel olarak veya kısa bir süre yaşamaktadır. Tiflis'te ayrıca Lilo adı verilen geçici yerleşim yerleri de vardır. Havaalanının yanına konumlanmış bu bölgede çoğunlukla mevsimsel veya kısa süreliğine Abazya, Kutaisi ve diğer bölgelerden buraya gelmiş olan Romanlar yaşar. Tiflis'in Svane bölgesi Çingeneler bölgesi olarak adlandırılır ve bir sayım esnasında 300-350 kadar Çingenenin buradaki İmkin Lotkin caddesinde yaşadığı belirlenmiştir. Bu kişiler kökenlerini reddeder (Modern Moldova Cumhuriyetinde *Lingurari* ve *Vlasiha* toplulukları için bu durum son derece tipiktir) ve Moldovalı olduklarını söylerler; anadilleri Moldova dilidir ve Moldova kimliklerini kabul ederler. Bazıları 1930larda Tiraspol bölgesinden geldiklerini, bazıları 1946'dan 1948'e kadar olan dönemde geldiğini, bazıları ise 1970'lerde geldiğini belirtir. Kutaisi'de Avangard bölgesinde iki farklı yerleşim yeri ve eski apartmanlarda yer alan kendilerine ait evlerinde 100-150 arası Çingene yaşar. Sayıları Tiflis ve Batum'daki mevsimsel geliş gidişlerden dolayı belirsizdir.(Marushiakova ve Popov, 2016: 20-21).

Harita 2.1 Gürcistan'daki Rom Grupları⁴²

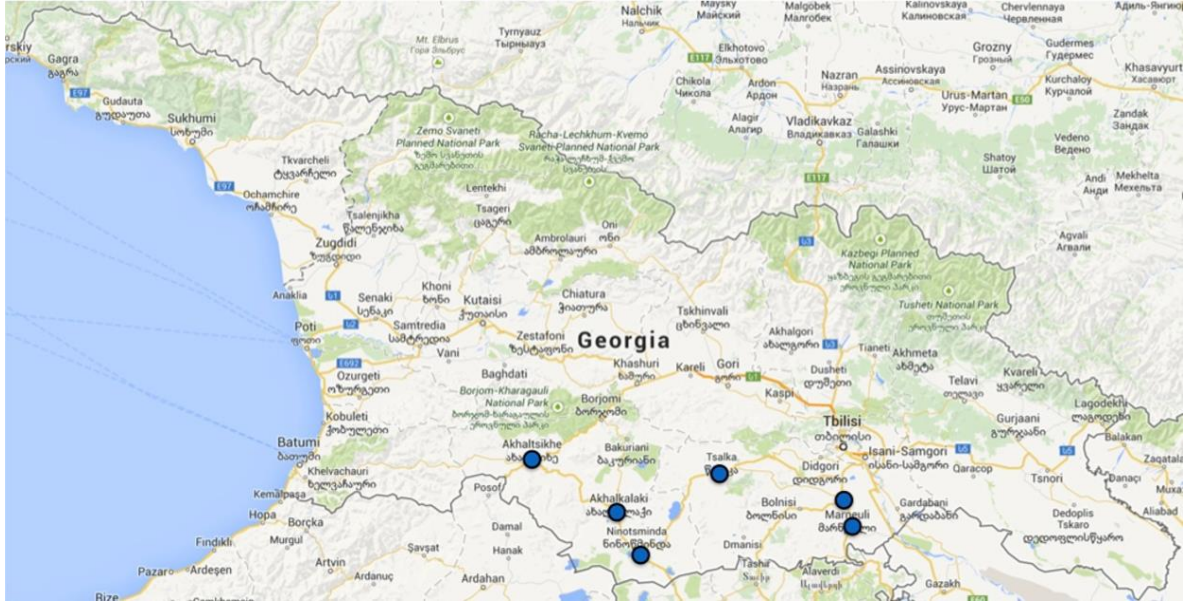
2.3. Lom (Bosha [Boşa])

Marushiakova ve Popov'a göre (2016: 3) "O tarihten itibaren bu topluluğa Türkiye'de *Posha*, Ermenistan ve Gürcistan'da ise *Bosha* adı verilmiştir. Gürcistan'da Gürcü dilinde "Gypsy"(Çingene) kelimesinin karşılığı olmadığından ödünç alınıp karıştırılmış bir kelime olan *Boshebi* kelimesi kullanılır. *Boscha / Boshebi* çoğunlukla Akhalkalaki ve Akhalsikhe, Samtskhe-Javakheti bölgesinde, Ermenistan ile olan sınırda Ermeni topluluklarıyla, ayrıca Tsalka, Shulaveri ve Marneuli şehirlerinde (KvemoKartli bölgesi), Dilipi (Ninotsminda belediyesi) Khizilkilis / Gzlikkil köylerinde (Tsalka belediyesi) ve Tiflis merkezinde ve eski bir Ermeni bölgesi olan Avlabari'de yaşar. Sovyetler Birliğinin kurulmasından sonra Güney Kafkaslarda Lom'ların çoğu Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ve Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde yaşamaktaydı. Güney Kafkaslardaki günümüz Lomları artık yarı-göçebe hayat tarzlarını devam ettirmemektedir, hatta diğer Ermenilerden görünüş, giyinme tarzı ve hatta mesleki açıdan ayırt edilemez durumdadır. Gürcistan'da çok sayıda Loma (Lom) son zamanlarda sınır ötesi ticarete başlamıştır. Serbest vize rejimi sayesinde (90 güne kadar) (Gürcistan vatandaşları Akhalkalaki Boschları gibi), bazı Lomlar Türkiye'de komşu yörelerdeki pazarlara gider (Artvin ve Rize) ve farklı birçok ürün satın alır. Bu mallar Gürcistan'da Akhalkalaki'deki pazarlarda ve köylerde

⁴² <https://docs.google.com/file/d/0BwFvqsBgQJK1UHhpZwVNXWIFRVks0MXZIZUpMLUthdnZuMXRN/edit> (erişim tarihi 03.04.20218)

satılmanın yanı sıra Ermenistan'da özellikle Gyumri ve Yerevan şehirlerinde alıcı bulur. (Marushiakova ve Popov, 2016: 4-15)

“İmereti bölgesinde yer alan Samtredia şehrinde birçok aile yaşar. Son zamanlarda Kutaisi'deki Rioni nehrinin batı kıyısında, Chavchavadze köprüsü yanında, 50 kişilik Kürt/Azeri Rom grubu elektrikleri ve suyu olmayan barınak/çadırlarda yaşamaktadır” (Szakonyi, 2008: 9).

Harita 2.2 Gürcistan'daki Lom Grupları⁴³

2.4. Dom (Karachi, Mitrip [Karaçı, Mıtrıp])

Gürcistan'daki Dom aileleri Kvemo Kartli bölgesinin içinde tarihi bir alan olan Borchali'nin Marneuli, Bolnisi ve Dmanisi belediyelerinde yaşayan Azeri nüfusuyla birlikte yaşar. SSCB'nin yıkılmasından sonra bu topluluk uzun ve kısa göçler gerçekleştirmiş, kalıcı olarak yerleşme amacıyla Tiflis ve Kutaisi'ye yönelmiştir (Markowska-Manista 2015; Marushiakova ve Popov 2016a akt. Marushiakova ve Popov, 2016: 2). Güney Kafkaslar bölgesinde Romanlar Gürcistan'da Tiflis, Kutaisi, Batumi, ve Telavi, Gachiani köyleri (KvemoKartli bölgesi) ve Choeti (Kakheti bölgesi); Abaza Cumhuriyetinde Sukhumi şehridir (Chihladze 2008; Szakonyi 2008; Sordia 2009; Markowska-Manista 2015; Hansen 2016; Veloy Mateu 2017 akt. Marushiakova ve Popov, 2016: 2). “Kafkaslarda Domari lehçelerinin ne kadar korunduğu dilbilimciler tarafından araştırılmamış bir husustur. Güney Kafkaslardaki Domlar çok

⁴³ <https://docs.google.com/file/d/0BwFvqsBgQJK1UHpZwvNXWIFRvks0MXZIZUpMLUthdnZuMXRN/edit> (erişim tarihi 03.04.20218)

dillidir, farklı oranlarda Azerice, Farsça (İran), Kurmanci (Kürt) ve Rus dili kombine bir şekilde kullanılmaktadır” (Marushiakova ve Popov, 2016: 2).

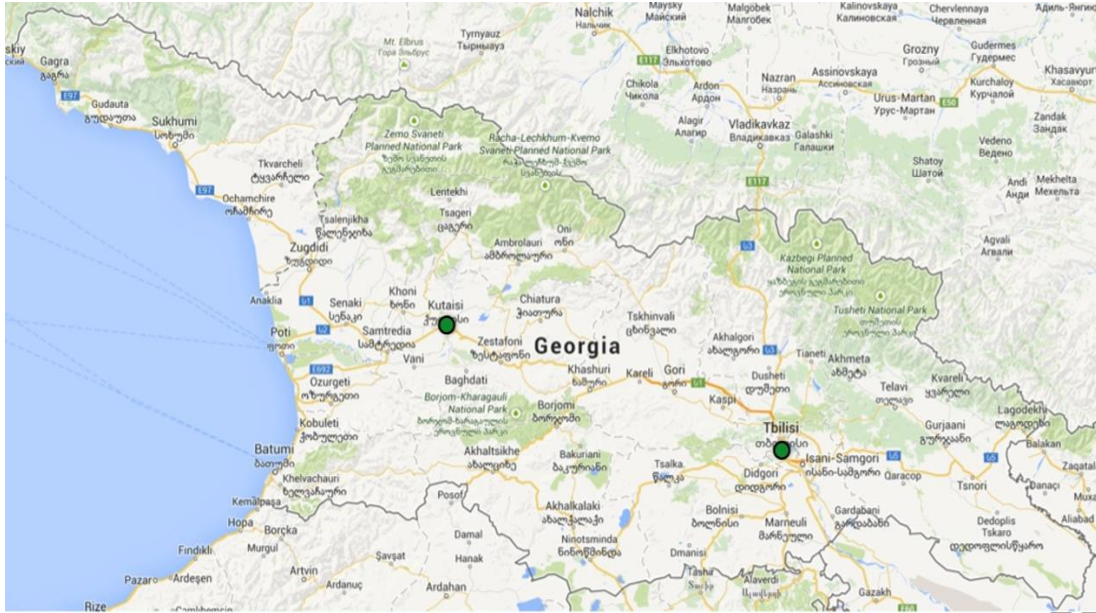
Marushiakova and Popov’a göre (2016: 8):

“1944’te iki tren dolusu aile (40 ila 60 aile) Цыгане (Domlar) ile birlikte Ulusal Savunma Komitesinin 31 Temmuz 1944’te çıkardığı 6279 sayılı karar ile Tiflis’ten (1995a: 175) çıkarılmıştır: “Gürcistan sınırı boyunca ikamet etmekte olan Türk, Kürt, Hemşinliler (Ermeni Müslümanlar), Samtskhe-Javakheti bölgesinden Türkiye sınırından Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan’a yönelmiştir (Бурай 1995b, akt. Marushiakova ve Popov, 2016: 8). Ayrıca 1944’te başkent Tiflis “taammüden yerleşmiş olan, sosyal açıdan yararlı işlerle uğraşmayan Türkler ve Kürtler (yine aralarında çok sayıda Dom) kırsal alanlara gönderilmiştir” (Pobol ve Polyan 2005: 77-79 akt. Marushiakova ve Popov, 2016: 8).

Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra “Domları Azerbaycan’dan Gürcistan’a gönderme çabaları son yüzyılda daha sıkı bir hal aldı. Batum’da yerleşmeye çalışan bu insanlar yerel otoriteler tarafından engellendi ve Kutaisi bölgesine yönlendirildi. Üç yılı aşkın bir süre beş aile (30’u çocuk toplam 70 kişi) Chavchadze köprüsü yanında, Rioni nehri etrafında barınaklarda elektrik ve su olmadan yaşadı (Szakonyi, 2008: 8).

Günümüzde, ortalama 100 aile Kutaisi de yaşamakta, şehrin kuzey kesimindeki Avangard bölgesinde terk edilmiş ve zarar görmüş evlerde yaşamlarını sürdürmektedir. Birkaç aile Samtredia şehri yakınındaki demiryolu kesişimi yakınında yaşamaktadır. Bölgeye gelen ilk 17 aile Tiflis çevresinde Navtlugi bölgesine 2000 senesinde yerleşti ve günümüzde bölgede ortalama 30-40 aile yaşamaktadır (200 kadar kişi). Bu sayı değişiklik göstermekte, zira aileler Azerbaycan’a mevsimsel göç etmektedir (özellikle sınırdaki Gazakh şehrine (Marushiakova ve Popov, 2016: 13)

Sovyet döneminde bu ailelere kolektif çiftlikler ve köylerde kalıcı işler verilmesi garanti edilirken şehirlerde yaşayanlar düşük gelirli işlerle uğraşmaktaydı. SSCB’nin dağılmasından sonra bu grup Azerbaycan ve Gürcistan’a göç etti (Stoltz, 2014).

Harita 2.3 Gürcistan'daki Dom Grupları⁴⁴

2.5. Kültürel Özellikler

Gürcistan'da yaşayan Romanların anadili Romani'dir (Romanca). Bu dilin iki farklı lehçesi vardır *Krim* ve *Vlaha*. Bu lehçeleri konuşan Roman temsilciler Rusça konuşmakta da özgürdür. Aynı zamanda *Krim Vlaha* ile iletişime geçerken Rusçayı ortak dil olarak kullanır. Gürcü diline gelince ise, bu dili iyi seviyede bilmekle birlikte Rusçayı daha iyi konuşurlar. Gürcü diline olan hâkimiyetleri yaşadıkları bölgeye göre değişiklik göstermektedir. Gürcüler ile sıkı ilişkiler içinde oldukları bölgelerde Romanlar (Kutaisi ve Samgori) Gürcü dilini son derece iyi konuşurlar. Örneğin Kobuleti'de yaşayan Romanlar Gürcü dilini yazamaz ve konuşamaz. Gachiani ve Leninivka'da sadece gençler Gürcüce konuşur, fakat çok akıcı bir şekilde konuşamazlar. Bunun nedeni bu yerleşimlerin coğrafik olarak izole durumda olmasıdır (Sordia, 2009: 9-10).

Ermenistan, Türkiye ve Gürcistan'daki Lom toplulukları kendi "Lomavren" dillerini konuşurlar (Patkanov 1887; Papaziants 1899; Papazyan 1901; Finck 1905, 1907ab; Patkanoff 1907-1908, 1909; Lehmann-Haupt 1913; 1928; Dowsett 1973–1974; Voskanyan 2002; Voskanyan 2011b; Scala 2014 akt. Marushiakova ve Popov, 2016: 4). Onlar için bu dil bir nevi nesli tükenmekte olan ve gizli dil olarak kullanılan bir dildir (Voskanyan, 2002: 169-180). Bir sonraki kayıt Tsalka'da bir öğretmen olan Ioakimov tarafından elde edilmiştir (Rus

⁴⁴ <https://docs.google.com/file/d/0BwFvqsBgQJK1UHpZwvNXWIFRVks0MXZIZUpMLUthdnZuMXRN/edit> (erişim tarihi 03.04.2018)

imparatorluğunda 1829 yılında yeniden yerleştirilen, Erzurum yöresindeki Lom'lar). Bu topluluk Yevgeny Weidenbaum (Kafkas bölgesinde, ödüllü bir tarihçi ve etnolog) tarafından hazırlanan bir elyazmasında konu edinilmiştir ve bu yazma Kerope Patkanov tarafından Lomavren ile ilgili yapılan çalışmada referans çalışma olarak geçmektedir (Patkanov, 1887: 76-81).

Bazı Romanlar Gürcü dilini okula gitmemelerine rağmen iyi seviyede konuşur. Şehirlerde yaşayan Romanların Gürcü dilini köylerde yaşayan Romanlardan daha iyi konuştuğu bilinmekle beraber Rusçayı daha kötü konuştukları bilinmektedir. Bir çalışmaya katılan Romanların tümü evlerinde çoğunlukla kendi dillerini konuştuklarını belirtirken Kutaisi'de yaşayan Romanlar Kürtçe ve diğer Türkçe dillerini konuştuklarını belirtmiştir. Karşılıklı konuşulduğunda anlaşılmayan Roman lehçeleri bir toplumun tümünde konuşuluyor olabilir ve bu topluluğun başka yerleşim yerlerindeki topluluklarla iletişime girme kabiliyetleri aynı klan üyesi olup olunmamasına bağlıdır (Szakonyi, 2008: 14).

Gürcistan'da yaşayan Romanlar dillerini muhafaza etmiştir fakat gelenekleri, alışkanlıkları ve kültürleri için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Geleneksel giyim şekilleri zaman içinde geleneksel dansları ve şarkıları gibi kaybolmuştur. Sovyet dönemi esnasında çoğu Roman festivalleri Kutaisi ve Kobuleti'de gerçekleştirilmekteydi. Bu festivallerde Romanlar sokaklara çıkar, dans eder ve şarkılar söylerdi. Kobuleti'de yaşayan Romanlar geleneksel şarkılar ve danslarını çok iyi bilmekte ve tüm farklı enstrümanları çalabilmekteydi. Fakat maalesef artık festival ve halk konserleri düzenlenmemektedirler. Geleneksel dans ve şarkılarını görebileceğiniz yer artık sadece düğünlerdir. Düğün sadece Roman danslarını göstermek için bir fırsat oluşturmakla birlikte Roman insanlarını bir araya getirmek ve bağ oluşturmak için olanak sağlamaktadır. Bununla birlikte evlilikleri restoranlarda kutlama alışkanlığından dolayı düğünler kısa sürmekte ve bu nedenle kültürlerini korumak ve devam ettirmek artık çok mümkün görünmemektedir (Sordia, 2009: 10). "Sovyet Birliğinde Gürcistan'daki Roman halkı toplulukları iyi tanınmaktaydı fakat günümüzde artık aktif değil" (Hoşgörü Merkezi-Center of Tolerance, 2008: 285).

Çingene toplumu yapısı kast yapısı ve hiyerarşik liderliğe dayanır. Baronlar diye adlandırılan topluluk liderleri talepleri karşılama anlamında karar verici roldeydi ve topluluk için önemli kararları verme yetkisine sahipti. Kentleşme ve hayat tarzında giderek artan seviyede yaşanan değişim nedeniyle baronlara olan ihtiyaç ortadan kalkmıştır, dolayısıyla bu kişilerin Roman topluluklarında artık herhangi bir söz sahibi olma durumları söz konusu değildir. Artık baronlar aile içinde ailenin başı olarak söz sahibidir. Örneğin *Vlah* ailelerinde ailenin başının

önemli görevlerinden biri karmaşık evlilikleri önlemektir. *Krim* halkını temsil eden Müslümanlar da dâhil olmak üzere Müslümanlarla olan evliliklere izin vermezler; zira bu durum kültürel olarak kabul edilemez. Ayrıca Romanlar ile Gürcü ve Ermeniler arasındaki evlilikler de yasaktır, fakat son zamanlarda Roman-Gürcü ve Çingene-Ermeni evlilikleri gittikçe artmaktadır. *Krim* toplumu açısından karmaşık evlilikler ile ilgili herhangi bir yasak yoktur (Sordia, 2009: 9). Evlilik, cenaze töreni ve diğer seremoniler gibi kültürel elementler Roman halkı arasında önemli bir yere sahiptir. Romanlar bu tür aktivitelere tüm aile bireyleri ile birlikte katılır ve birbirlerini bu şekilde desteklemiş olur. Özellikle okula gitmeyen çocuklar Roman müziği ve dansları üzerine çalışır. Gençler dillerini ve kültürlerini öğrenmekle ilgilenir fakat bunu yapma fırsatlarını çoğunlukla çalıştıkları için elde etme şansları artık daha azdır (Szakonyi, 2008: 15).

"Gürcistan'da yaşayan Çingene kendilerini Müslüman veya Ortodoks Hıristiyan olarak görmektedir, fakat bunların yanı sıra Evanjelik Hıristiyanlık gibi farklı dinleri benimsemiş insanlar da vardır." (Hoşgörü Merkezi - Center of Tolerance, 2008: 285). Ülkenin farklı yerlerinde farklı dini pratikler geçerlidir. Tiflis şehri ve çevresinde yaşayan Romanlar Ortodoks Hıristiyan'dır ve düzenli bir şekilde kiliseye giderler. Evlerinde dini simgesi ve diğer dini semboller bulunur. Samgori bölgesine Evanjelik Romanlar yaşar. Kutaisi ve Karadeniz kıyısında Müslüman Roman sayısı her geçen gün artmaktadır. Kobulati'de Pentekostal Kilise Roman grubu yaşar. Bu grup bölgeye son 10 senede gelen 4 aileden oluşur (Szakonyi, 2008: 14-15).

Giorgi Sordia konu ile ilgili şunları yazmıştır (2009: 8): "Pratikte Kutaisi, Samgori, Kobuleti ve Batum Romanların yanı sıra, Lilo'da yaşayan bir Roman ailesi *Krim* dalına aitken, Gachiani, Leninovka ve Telavi'de yaşayan tüm Romanlar ve Lilo'daki iki aile kendilerini *Vlah* grubuna ait olarak adlandırır.". Krim kökenli Romanlar Müslüman'dır, isimlerinin kökleri Müslüman sonları ise Rus'tur. Gürcistan'da yaşadıkları için Romanlar arasında İslam etkisini günden güne kaybetmektedir, sadece yaşlılar geleneksel inanca sahiptir. Günümüze kadar, Krim Romanları Ortodoks Hıristiyan'dır. Sadece Kobuleti'deki Romanlar son 20 senedir Evanjelik Hıristiyanlığı benimsemiş durumda olup Pentekostalizmi alelacele inşa edilmiş bir şapelde yaşamaktadır. *Vlah* kökenli Romanlara gelince, Ukrayna ve dillerine ait soy isimleri vardır ve dindar Ortodokslardır. Bu iki grup kendilerini de karşı gruptaki bireyleri de Roman olarak tanımlar, fakat aralarındaki kültürel ve dini farklılıklar nedeniyle karışık evlilikler son derece azdır. Bu iki grup arasındaki iletişimin az olmasının en önemli nedeni ise farklı Roman lehçelerini konuşuyor olmalarıdır.

2.6. Romanların (Çingenerin) İşi ve Eğitimi

Marushiakova'ya göre geleneksel Lom çalışmaları köylerdeki kiralık kış ikamet yerleri ve göçebelerin bir mevsimi etrafında şekillenmiştir. Ana geçim kaynakları at kılı fırçalarıdır; bunlar erkekler tarafından üretilip kadınlar tarafından satılır. Bu ana geleneksel meslek ile ilgili farklı halk efsaneleri anlatılır (Marushiakova ve Popov, 2016: 5). Efsane Tsalka, Gürcistan'da *Boshilerden* (Erzurum'dan gelen sığınmacılar) kayıtlara geçmiştir. İsa ekmekte bir sürü yabancı madde görür ve sinirlenir. Saçından bir tutam koparır ve yanındaki bir kişiye verir, insanlar bununla ne yapacaklarını bilmez, daha sonra İsa bu tutamı kutsayınca birdenbire insanlar ne yapacaklarını bilir duruma gelir; artık elek yapımını öğrenmişlerdir. Bu öğrenciler *Boshinin* bu zanaat ile ilgili esnaf birliğinin kurucusu olurlar. O zamandan itibaren *Boshiler* Mahagod olmuşlardır (Ermenice'de sithovars). Bu öğrenci saçından bir tutamla elek yaptı ve Boshi'ler arasında ilk elek ticaretçisi oldu." (Ermenice'de sithovars) (Patkanov, 1887: 80–81).

“Bu efsane *Lomlar* arasında hala varlığını sürdürmektedir. Akhalkalaki'den bir din adamı konu ile ilgili şunları söyler: “Eğer *Bosha* olmasaydı, farelerden arta kalanları yemek zorunda kalırdınız. *Boshalar* temiz insanlardı, elekler yaparlardı ve bu sayede unlar elenir, farelerden arta kalanlar ile karın doyurulmak zorunda kalınmazdı” (Agalaryan, 2011 akt. Marushiakova ve Popov, 2016: 5).

Domlar Sovyet döneminde bu ailelere kolektif çiftlikler ve köylerde kalıcı işler verilmesi garanti edilirken şehirlerde yaşayanlar düşük gelirli işlerle uğraşmaktaydı. Sovyetlerin yıkılışından sonra sosyalist ekonominin çöküşü ile birlikte Azerbaycan ve Gürcistandaki Domların ana geçim kaynağı dilencilik haline geldi (Stoltz, 2014 akt. Marushiakova ve Popov, 2016: 13). Kadınlar nadiren yaşlı kadın veya erkeklerle, çoğunlukla ise küçük kız ve erkek çocukları ve bebekleri ile dilenirdi. Eğer erkekler veya erkek çocuklar dilenirse farklı seviyelerde sakatlık belirtileri –gerçek veya sahte- gösterirdi. Genellikle dilenmek için bu kişilerin kendi alanları vardır; örneğin Tiflis merkezde ShotaRustaveli Caddesi. Azerbaycan'da Bakü merkezde merkezi caddeler, pazarlar, trenlerin etrafı ve otobüs terminalleri çevresi dilenen Romanların genellikle konumlandığı yerlerdir. Polis tamamen önleyemese de en azından dilenciligi bu alanlarda en aza indirmek için hala çabalamaktadır (Marushiakova ve Popov, 2016: 13)

Roman çocuklarının okullar gibi eğitim kurumlarına katılım oranları oldukça düşüktür. Bu durum bu topluluğun en akut problemlerinden biridir. Gürcistan'da farklı Roman mahallelerinden okullara kayıt olmuş çocuk sayısı son derece azdır. Lilo, Samgori ve Batum gibi bazı yerlerde çocukların hiçbirisi okula gitmez (EK 1). Bunun nedenlerinden ilki ailelerin onları çalıştırmaları

veya dilencilik yaptırılmalarıdır. Diğer bir nedeni ise anne babalar tüm gün çalıştıklarından çocukları ev işleri yapmaları için evde bırakmalarıdır (Sordia, 2009: 10). “Gürcistan’da yaşayan Roman çocuklarının okula gitmemelerinin nedeni (birçok örneğin aksine) ailelerin çocuklarını eğitmenin gerekliliğine inanmamaları, bunun yerine evin geçimi için çalışmalarının daha doğru olduğunu düşünmeleridir”(Mateu, 2017: 6).

Anne baba olan birçok Roman yetişkini ilkökul eğitimini tamamlamamıştır. Bu durum özellikle Doğu Gürcistan Romanları arasında çok yaygındır. Kutaisi ve Kobuleti-Romanı olan ebeveynlerin çoğu farklı seviyelerde de olsa okul eğitimi almıştır. Bu durum Sovyet otoritelerinin politikası ve bu alanları şehirleşme oranlarının yüksek olmasından kaynaklanır. Sovyetler Birliği güçleri özellikle en sıra dışı gruplar olmak üzere diğer etnik azınlıkların yanında Roman gruplarının da memur olarak kaydolmuş olmasına öncelik vermiştir. Fakat yine de Gachani ve Leninovka varoşlarında yaşayan Roman toplulukları son derece bilgisizdir diyebiliriz. (Sordia, 2009: 11). 2010 yılında Birleşmiş Milletler fonu sayesinde 8 ila 10 aylık programlar oluşturulmuştur. Programın amaçları içerisinde olmasına rağmen Romanlar Gürcüce, matematik, bilgisayar kurslarına ve trafik kurslarına katılım göstermiyordu. İleri yaştaki Roman çocukları Gürcü çocuklarla birlikte kurslara gitmek istemiyordu çünkü bilgi seviyeleri onlarınki kadar yüksek değildi. Roman çocukları bu kurslara katılmadığı için anlamlı bir bilgi akışı sağlanamıyordu. Diğer yandan Gürcü çocukların Roman çocuklarına toleranslı davrandığı, onları diğer çocuklardan ayırmadıkları söylenebilir. Fakat anne babalarının bu kadar toleranslı olduğunu belirtmek yanlış olacaktır. Gürcü anne babaların çoğu çocuklarını başka okullara transfer etmekte, Roman çocuklarla aynı ortamda eğitim almalarını istememekteydi. Roman çocuklar ve öğretmenlere de tepki gösteriyor ve çocuklarının mümkün olduğunca Romanlarla az iletişimde bulunmasını istiyorlardı. Roman çocukları ile durum üzerine konuşulduğunda bu konudan çok etkilendikleri görüldü. Gulauri Devlet okulu No. 5’te günümüzde 40 Roman çocuk eğitim almaktadır. Okul Roman çocuklarının eğitimini aktif olarak desteklemekte ve onları birçok aktiviteye dâhil etmektedir (Megrelidze, 2015: 50) .Diğer ailelerin çocukları okula gönderme konusunda isteksiz olmaları gibi birçok engele rağmen bazı ailelerin konu ile ilgili olumlu hassasiyetlerinin olduğu görülmektedir. Bazı Roman ailelerin çocuklarının eğitilmiş bireyler olmalarını istedikleri, fakat ekonomik açıdan onları destekleyemedikleri bilinmektedir. Bir araştırmadan elde edilen verilere göre çocukların eğitimleri ile ilgili bilgi verildiği takdirde aileler konuya daha olumlu yaklaşmaktadır. 2008 yılında Avrupa Azınlık Sorunları Merkezi Leninovka’da Romanları bilgilendirme kampanyasına başladığında civarda okula kaydı olan

sadece bir çocuk vardı. Kampanya sonrasında ise Dedoplastskaro'da en yakın devlet okuluna 9 çocuğun daha kaydının yapıldığı görüldü (Sordia, 2009: 11).

Roman toplumundaki yüksek yoksulluk seviyesinden dolayı aileler çocuklarına okul kıyafeti, gereçleri ve defterleri gibi eşyaları alamamaktadır. Çocukların yıllar boyunca okula kitapsız, kalemsiz ve önlüksüz gidip geldiği ve en sonunda çalışmalarını için gerekli materyalleri olmadığından okuldan ayrılmaya zorlandığı birçok örnek bulunmaktadır. Ayrıca nüfus kaydı olmayan vatandaşlar da okullara kayıt yaptıramadığından bu durum bir nevi kısır döngü oluşturur ve bu kişiler eğitimsiz kalır. Kobuleti'deki aileler çocuklarının yerel okullara kaydedilmesi için rüşvet verilmesi veya okula bağışta bulunulması gerektiğini belirtmiştir. Tiflis Samgor'de Roman çocuklar okula gitmiştir. Fakat çocuklarla dalga geçilmesi ve çeşitli problemlerin ortaya çıkması sonucu okulu bırakmışlardır. Hem ebeveynler hem de aileler müdür veya öğretmenlerle herhangi bir sorunlarının olmadığını belirtmişlerdir, problem diğer öğrencilerle yaşanan tatsızlıklardan kaynaklanmaktadır. Bu çocuklar nadiren ilkököl veya ortaokulunu tamamlamakta, genellikle de 6. Sınıftan sonra okullarını bırakmaktadır. Bir çocuk 11 sınıfı tamamlamış, Rustavi enstitüsündeki Hukuk fakültesine kaydolmuştur. Fakat bu türünün tek örneği denilebilecek bir durumdur. Sovyet döneminde büyümüş olan daha yaşlı jenerasyon arasında genellikle endüstriyel beceri veya tarım alanından ileri gelen, daha yüksek eğitim seviyesi göze çarpmaktadır. Bu insanlar çocuklarını evde özellikle Rusça, Gürcüce ve Roman dili olmak üzere farklı diller kullanarak yetiştirmiş ise de bu çocuklar arasında okuryazarlık oranı hala son derece düşüktür. Bu tür "eğitim ortamları"düzensizdir ve uygun öğretim düzeninden ve kaynaklarından yoksundur (Szakonyi, 2008: 13).

Romanların okullara katılmaması erken evlilikler ile bağdaştırılmaktadır. Eğitimsizlik aile içi şiddete maruz kalma, sosyal dışlanma ve ekonomik bağımlılık oranlarını arttırmaktadır. Kadınların yaşadıkları bu gibi olumsuzluklardan dolayı Roman toplumlarındaki kadın konumu yükselmekte ve sosyal ortamlarda olumlu bir kadın algısı oluşturulamamaktadır (Veloy Mateu, 2017: 9). "Günümüzde Gürcistan'daki Romanlar kendi evlerini kiralyor veya satın alıyor, ortak apartman dairelerinde yaşıyor, geçici alanlarda konaklıyor veya çadırlarda yaşıyor. Gürcistan'daki Romanlar ya iş arayışında ya önemsiz işlerde ya da küçük işlerde çalışıyor. Birçok Roman ise hâlihazırda herhangi bir işe sahip değil" (Hoşgörü Merkezi-Center of Tolerance, 2008: 285).

Görece fakirlik derecelerine göre Kobuleti, Kutaisi ve Tiflis gibi daha çok kentleşmiş alanlarda yaşayan Romanlar küçük işlerle uğraşır, Türk satıcılardan mal alır ve onları caddelerde

satarlar. Genellikle alım satımları kadınlar gerçekleştirir, erkekler evde kalıp çocuklara bakar (EK 2). Kendi dükkânları veya satış yerleri yoktur, çoğunlukla pazarlar veya yakın caddelerde satışlarını yaparlar. Günlük 10 GEL (6\$) kadar kazanırlar. Bu para ev kirası ve yiyecek için zar zor yetecek kadardır. Çocuklar ve genç aileler şehirlerin işlek caddelerinde gezerek dilencilik yaparlar. Romanlar eğitimsiz olduklarından düzgün bir iş bulmaları son derece zordur ve genel nüfusun işsizlik oranı son derece yüksektir (Szakonyi, 2008: 9).

Leninovka gibi yerlerdeki duruma gelince, bazı Roman erkekler çiftlik işletmelerinde çalışırken çoğu erkeğin düzgün herhangi bir işi yoktur. Yapı işleri anlamında düzensiz iş olanakları bulunmakla birlikte eğer bir tam gün çalışılırsa 5 GEL (3\$) kadar para kazanılır. Hem kırsal alanda hem de kentlerde Romanlar işe alınırken ırkçılık anlamında ayrımcılığa uğramaktadır. Bu durumdan dolayı Gatchini’de durumlar gittikçe kötüleşmiştir ve Romanlar günümüzde herhangi bir işte çalışmak için çabalamamakta, buda daha derin bir kısır döngü yaratarak durumu daha da kötüleştirmektedir (Szakonyi, 2008: 9-10).

Gürcistan’da yaşayan genç Romanlar çok fazla iş arayışına girmemektedir; birçok faktörün bu duruma katkısı olmakla birlikte en büyük etken eğitimsizliktir (veya düşük eğitim seviyesi). Fakat ayrıca Rom’ların durumunun Gürcü toplumunda var olan önyargılı algıdan da etkilendiği bilinmektedir (Mateu, 2017: 11). Gürcistan’da yaşayan Romanlar Gürcistan hükümet ve yönetim yapısına güvenmemekte ve kimsenin onların bu dayanılmaz hayat şartlarını değiştirip onlara yardım edebileceğine inanmamaktadır. Bu durum Romanların Gürcü nüfusuyla neden herhangi bir ilişki içine giremediklerini, bunun yerine kapalı bir toplum olarak yaşamaya devam ettiklerini açıklayan nedenlerden biridir (Hoşgörü Merkezi-Center of Tolerance, 2008: 286).

2.7. Gürcü Toplumunun Romanlara (Çingelere) Bakış Açısı ve Önyargılar

Gürcistan’daki Roman yerleşimleri çok uluslu çevrelerde yer almaktadır ve Roman toplumu farklı etnik gruplarla sürekli ilişki içerisinde. Leninovka’da Gürcüler ve Ruslar, Gachiani’de Azeriler, Samgori’de Gürcüler, Ermeniler ve Azeriler ve Kutaisi ve Kobuleti’de çoğunlukla Gürcüler. Romanlara göre bu topluluklarla veya diğer farklı topluluklarla iletişimlerinde herhangi bir zorluk yaşanmamaktadır. Ancak Romanların cahil ve kirli insanlar olduğunu düşünen insanlar bu düşüncüyü bir stereotipe dönüştürmüştür. Maalesef bu negatif düşünceler büyük şehirlerin işlek caddelerinde dilencilik yapan çocukların –ki çoğu durumda bunlar Roman değildir- “Çingene” olarak yaftalanması sonucunda ortaya çıkmıştır (veya

Rusça'da "*Tsigan*"). "*Tsigan*" kelimesi etnik kökenlerine bakılmaksızın caddelerde dolaşan çocuklara veya dilencilik yapanlara verilen genel bir isim haline gelmiştir (Sordia, 2009: 12).

1990'ların başında toplumdaki Romanlara karşı yoğun bir ayrımcılık söz konusuydu, fakat ilerleyen yıllarda tansiyon düştü ve diğer etnik gruplar ile ilişkiler daha pozitif bir havaya büründü. Gürcistan'ın farklı yerlerinde yaşayan çok fakir Romanlar Gürcülerin ve diğer komşularının hem evlerini inşa etmelerine yardım ettiklerini hem de para ve yiyecek açısından yardımda bulduklarını belirtmektedir. Mukazani ve Telavi gibi yerlerde bu örneklere rastlanmaktadır. Pazarlarda ve dükkânlardaki karşılıklı ilişkileri hakkında Romanlar herhangi bir negatiflik hissetmediklerini belirtmektedir, fakat memurlar veya resmi dairelerle ilişkileri ile ilgili çok ta pozitif bir havanın olmadığını söylemektedirler. Kutaisi'de bir çadır kampında yaşayan Romanlar yerel polisin kendilerini her üç veya dört günde bir durdurup herhangi bir problem veya ayrımcılıkla karşılaşp karşılaşmadıklarını sorduklarını belirtmiştir. Bu uygulamanın 2003'teki "Rose Revolution" (Gül Devrimi) ile başladığı bilinmektedir. Gürcü toplumunda Roman nüfusu ile ilgili belirli bir düşmanlık ve/veya görmezden gelme durumu söz konusudur. Ayrıca toplumda genel olarak Romanların pis insanlar olduğu ve hırsız olduğu ile ilgili de yaygın bir algı vardır. Çevrelerindeki topluluklar Romanlar ile ilgili problemlerin zaman içinde kendi kendine hallolacağını belirtmiştir fakat konu ile ilgili genel olarak herhangi bir yardım ve desteğin yeterliği söz konusu değildir. Roman toplumunu desteklemek ve problemlerini çözmek için herhangi bir destek programı mevcut değildir. Romanlara göre otoriteler ile konu hakkında iletişime geçmek için gösterdikleri çabaları kasti olarak göz ardı edilmektedir. Birçok Roman en son ne zaman herhangi bir memurun onlarla ilgilenmiş olduğunu maalesef hatırlamakta. (Szakonyi, 2008: 10).

Gürcistan'da Romanların hakkını koruyan herhangi bir hükümet politikası yoktur ve bundan dolayı evsizlik ve aşırı yoksulluk özellikle Tiflis'te bulunan Samgori bölgesinde en önemli sorun haline gelmiştir. Romanlar bölgedeki yıkılmış ev ve çadırlarda kalmaktadır. Küçük bir odada ortalama 8-10 kişi kalmakta, bu insanlar ekonomik açıdan son derece sıkıntılı hayatlar idame ettirmektedirler. Romanların haklarını, hayatlarını veya sağlıklarını korumak için hiçbir adım atılmamaktadır. Herhangi bir tıbbi yardım veya hizmet alamadıklarından hastalık oranı son derece yüksektir. Sadece çok ciddi durumlarda tıbbi yardım almaktadırlar. Tüm bunların yanı sıra bu insanlar sıklıkla polis tarafından gözaltına alınmaktadır (Hoşgörü Merkezi-Center for Tolerance, 2008:285).

Information and Documentation on Human Rights Center (HRIDC), (İnsan Hakları Enformasyon ve Dokümantasyon Merkezi) tarafından hazırlanan raporda da belirtildiği gibi Romanlara polislerin yanlış davrandığı ile ilgili birçok örnek mevcuttur. Özellikle Romanların haksız yere gözaltına alınması ve ayrımcılığa tabi tutulması durumu sıklıkla yaşanmaktadır. 2003 senesinde bu gibi problemlerin yaşandığına dair birçok örnek rapor edilmiştir .⁴⁵ Fakat zaman içinde bu psikolojik şiddet seviyesinin azaldığı belirtilmektedir. Bunun nedeni gerçekten zulmün azalması da olabilir, Romanların aynı şeylere maruz kalıyor olsalar da korkularından susuyor olmaları da olabilir (Szakonyi, 2008: 10-11) .

Marushiakova ve Popov'a göre: "Gürcistan hükümeti zorlu bir ekonomik süreç geçirmektedir ve dolayısıyla meclis ve iç problemlerine odaklanamamaktadır. Günümüze kadar sivil toplum kuruluşları onlarla iletişime geçmeye çalışmış, fakat meclis bu gibi önerileri kategorisel olarak reddetmiş ve bu reddedişleri kamusal alan problemlerinin olmadığına dayandırmıştır "(2016: 14).

"Hükümetin Romanlara karşı umursamaz bir tavrı söz konusudur. Bu toplumu oluşturan insanlar Gürcistan vatandaşlığı statüsünde olsalar da herhangi bir sosyal desteğe sahip değildir. Farklı sözler verilmiş olsa da birçok aile herhangi bir yardım almamaktadır. Bunun nedeni kökenleridir. Roman ailelerin fakirlik yardımı alması gerekirken hükümet herhangi bir destek sunmamaktadır. Bunun nedeni "Hiç kimsenin Çingeneleri sevmemesidir". Bunu hiç kimse direk olarak belirtmese ve Romanlara karşı toplum herhangi bir şiddet göstermese de ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz." (Megrelidze, 2015: 51).

---

⁴⁵ <http://www.hridc.org> (erişim tarihi: 12.02.2018)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE KULLANILAN TEKNİKLER

3.1. Araştırmanın Amacı

Kafkaslardaki Romanlar (Çingenerler) üzerine yapılan çalışmalar sınırlı düzeydedir, Gürcistan'da da bu konuda yapılan akademik çalışmalar oldukça az olduğunu için bu konuda çalışmaya karar verdim. Lisans eğitimimin sonunda hazırladığım bitirme tezini Gürcistan'da yaşayan Azerler üzerine gerçekleştirdim. Bu çalışmadan sonra etnik azınlıkların problemleri, sorumlulukları, çoğunluk toplum ile entegrasyon seviyesi ve toplumdaki eşitsizlikleri gibi konular üzerine araştırma yapmayı hedefledim. Bu çalışma Romanların (Çingenerlerin) dominant bir toplumun bir parçası olarak daha derinlemesine anlaşılmaları için gerçekleştirilmiş iki alan araştırmasını içermektedir. Tez çalışmamın amacı Romanları (Çingenerleri) sadece farklı bir etnik grup olarak değil, aynı zamanda onları Gürcü toplumun üyesi olarak, Gürcülerle bağları çerçevesinde incelemektir. Bu bağlamda, Romanlar (Çingenerler) hakkında önyargılı düşünceleri olup olmadığı, bir etnik azınlık olan Romanlar (Çingenerler) hakkındaki yaklaşımları paylaşılmıştır. Gürcistan'da yaşamakta olan Romanlar (Çingenerler) kendilerini “Tsigane” olarak adlandırırsa da, ben tezimde “Romani” (Roman) veya “Bosha” adlarını kullanmayı tercih ettim.

Araştırma, Romanların (Çingenerlerin) sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerini tespit etmeyi; Romanlara (Çingenerlere) ait kültürün nasıl kullanılmakta ve korunmakta olduğunu; Romanların (Çingenerlerin) kendilerine ve Gürcü toplumuna bakışını ve Gürcistan toplumunun Romanlar (Çingenerler) hakkında genel görüş tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Çalışma, Vaziani'de yaşayan Romanların (Çingenerlerin) yaşadıkları toplumla uyum durumlarının, sosyo-ekonomik dinamiklerinin, yaşam standartları ve sorunlarına dair yaklaşımların belirlenmesi ve Gürcü toplumunun Romanlar (Çingenerler) hakkındaki görüşlerini ortaya koymak açısından önem arz etmektedir.

3.2. Araştırma Kapsamı

Tez kapsamında ilk olarak, Vaziani'de yaşayan Roman (Çingene) etnik grubu araştırılacaktır. Araştırma, Romanların (Çingenerlerin) tarihini, göçebelik olgusuna ilişkin yaşadıkları sorunları ve geleneksel yapılarını, demografik sorunlarını, aile yapılarını, cinsiyet farklılığına dayalı aile içi işbölümlerini; ekonomik durumlarını, yaşam şartlarını, ev ortamında

kullandıkları eşyaları, aylık kazançlarını, harcamalarını ve birikimlerini, inançlarını; genel olarak hangi inanca sahip olduklarını, eğitim durumlarını, dilsel bilgilerini, mesleki becerilerini, sosyal yaşamlarını, toplumla bütünleşme durumlarını, Gürcistan toplumuyla olan iletişimlerini, topluma olan bakış açılarını ve görüşlerini, toplumdaki yerlerini, Gürcistan toplumuyla Vaziani’de yaşayan Romanların (Çingenelerin) arasında ötekilik olup olmadığını, aynı zamanda da hayalleri ve hayattan beklentilerini konu almaktadır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi ve Teknikleri

Araştırmada karma yöntem: derinlemesine mülakat ve anket teknikleri uygulanmıştır. Dolayısı ile araştırmada nitel ve nicel veri toplama yöntemleri birlikte kullanılmıştır.

Eylül 2017 tarihinde Gürcistan’ın Vaziani bölgesinde yaşayan 13 Roman (Çingene) ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Romanlar (Çingeneler) için dışardan biri olmam sebebiyle onlar ile bağlantı kurmamda Venera Martkhoplişvili katkıda bulundu. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır; yarı yapılandırılmış soru formu 10 ana başlıktan oluşan 65 soru içermektedir (EK 5). Elde edilen veriler içerik ve anlam açısından analiz edilmiştir. Mülakat yapılan katılımcılar isim ve soyadlarının baş harfleriyle belirtilmektedirler; yalnızca bir katılımcı kendisinin izniyle gerçek ismi ile anılmaktadır. Katılımcılarla yapılan derinlemesine mülakatlar Rusça ve Gürcüce yapıldı. Mülakata katılan Romanlar (Çingeneler) için bazen Rusça konuşmak daha kolay olmuştur. Tüm mülakatlar Gürcüce deşifre edildi ve daha sonra Türkçe’ye çevirildi. Anahtar kişi ile daha yakın ilişkisi olan katılımcılar bizi mülakat yapmak için evlerine davet ederken, diğerleri tanıştığımızı oldukları yerde yapmayı uygun gördü. Bu nedenle mülakatların bir kısmı katılımcıların evlerinde, bazıları da sokakta binaların girişlerinde yapılmıştır.

Vaziani’de yaşayan Romanlar genelde Tiflis’e gidip çalışıyorlar, dolayısıyla Tiflis’te yaşayan Gürcü toplumu Vaziani’deki Romanlarla (Çingenelerle) daha çok bir araya geliyor, bu nedenle nicel araştırma Tiflis’te gerçekleştirilmiş ve anket soruları Tiflis’te yaşayan Gürcülere yöneltilmiştir.

Anket çalışmasına başlamadan önce Ağustos 2017 tarihinde Tiflis’te yaşayan 20 Gürcü ile pilot anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların anlamadıkları sorular yeniden düzenlendikten sonra Ağustos-Eylül 2017 tarihlerinde Gürcistan Tiflisteki ana caddelerde 200 Gürcü ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmasının amacı genel sosyo-ekonomik durumu görüşleri ortaya koymaktadır. Bu nedenle ankete 200 Gürcü katılmaktadır.

Katılımcıların eğitim ve bir iş sahibi olduğuna göre onlar Gürcü toplumun orta sınıfa aittirler. Anketler Gürcüce olarak gerçekleştirilmiştir. Anket formu Gürcü toplumunun Romanlar (Çingeneler) hakkındaki görüşlerini anlamak üzere oluşturulmuş; bunun için 4 demografik içerikli soru, 27 kapalı uçlu ve 6 açık uçlu soru olmak üzere toplam 37 soru belirlenmiştir (EK 5). Demografik özellikler ve farklı bilgilerin karşılaştırılması ve tespiti için SPSS İstatistik 16.0 yazılımı kullanılmış ve verilen cevaplar içerik ve anlam açısından analiz edilmiştir.

Toplumsal cinsiyet hem nicel hem nitel teknikler ile gerçekleştirilen araştırmalarda bir sınırlılık teşkil etti: ankete katılanların % 71'i gibi büyük bir oranı kadın iken, erkeklerin oranı % 29'dur. Erkeklerin ankete katılımı daha az oldu, çünkü çoğu erkek "Çingeneler hakkında hiçbir şey bilmiyorum", "Karıma sor", "Külotlu çorap sattıklarını biliyorum", "Çok sayıda Çingene'nin bulunduğu istasyona gidebilirsiniz" diyerek görüşmelere katılmayı reddetti. Erkekler ve kadınlar katılımcıların verdiği cevaplar arasında farklılık yoktur. Mülakata katılan erkekler daha kısa cevaplar verdiler ve mülakat için daha az zaman ayırdılar. Hem nicel hem nitel araştırma sırasında gözlemler ve notlar alındı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Gürcistan'daki Romanların (Çingenerin) Genel Görünümü

Tablo 4.1 Görüşülenlerin Demografik Dağılımı

Görüşme	Görüşülen	Doğum yeri	Cinsiyet	Yaş	Medeni durum	Eğitim durumu	İş/meslek	Askerlik durumu
1.Görüşme	M.Y.	Mukazani Köyü Gurjaani	Erkek	57	Birlikte yaşıyor ⁴⁶	Okur yazar değil	Hurdacılık	Yapmadı
2.Görüşme	L.M.	Dedoplis Tskharo	Kadın	22	Birlikte yaşıyor	İlkokul mezunu	Hurdacılık	-
3.Görüşme	N.S.	Gurjaani	Erkek	26	Birlikte yaşıyor	Okur yazar	Hurdacılık	Yapmadı
4.Görüşme	V.M. ⁴⁷	Gurjaani	Kadın	63	Birlikte yaşıyor	Üniversite mezunu	Kendi işinin sahibi	Yapmadı
5.Görüşme	P.Y.	Dedoplis Tskharo	Erkek	38	Evli	Okur yazar	Hurdacılık	Yapmadı
6.Görüşme	F.F.	Dedoplis Tskharo	Kadın	39	Birlikte yaşıyor	Okur yazar değil	Falcı	-
7.Görüşme	K.Y.	Dedoplis Tskharo	Erkek	27	Evli	Okur yazar değil	Hurdacılık	Yapmadı
8.Görüşme	V.Y.	Dedoplis Tskharo	Erkek	23	Birlikte yaşıyor	Okur yazar değil	Hurdacılık	Yapmadı
9.Görüşme	S.Y.	Dedoplis Tskharo	Kadın	20	Birlikte yaşıyor	Okur yazar değil	Dilenci	-
10.Görüşme	L.Y.	Leninovka	Erkek	28	Birlikte yaşıyor	Okur yazar	İşsiz	Yapmadı

⁴⁶ Resmi nikah ile evli değil

⁴⁷ V.M. adlı katılımcı Venera Martkhoplişvili'dir. Tez boyunca kendisinden izin alınarak açık ismi kullanılmıştır. Burada ve alıntılarını yaparken diğerleriyle benzerlik kurmak için isim ve soyisminin baş harfleri kullanılmıştır.

11.Görüşme	S.K.	Gachiani	Kadın	24	Birlikte yaşıyor	Okur yazar değil	Dilenci	-
12.Görüşme	R.D.	Gachiani	Erkek	36	Birlikte yaşıyor	Okur yazar değil	İşsiz	-
13.Görüşme	K.Y.	Gurjaani	Kadın	34	Birlikte yaşıyor	Okur yazar değil	Falcı	-

Vaziani yerleşkesinde yaşayan farklı yaşlarda 7 erkek ve 6 kadın toplam 13 Roman (Çingene) ile mülakatları yapıldı. En genç katılımcı 20 yaşındaydı; daha genç Romanlar (Çingeneler) ile mülakat yapılamadı, çünkü yaşlı olan Romanlar (Çingeneler) gençlerin sorularını cevaplamasına izin vermedi. Sonuç olarak Gürcistan'da yaşayan 2 nesil Roman (Çingene) ile mülakat yapıldı.

Mülakatlar için katılımcıların bulunmasında Kakheti Bosha “Roma” Derneği kurucusu Venera Marthoplişvili katkıda bulundu. Gürcistan’da yaşayan Romanlar (Çingeneler) “yabancılarla” kolayca iletişime geçmezler, bunun için aracı olarak Venera’dan yardım alındı. Venera’nın kendisi Gürcü, diayrıca 14 yaşındayken bir Roman (Çingene) ile evlendi, dolayısıyla onların kültürü ve geleneklerini iyice öğrendi. Venera Romanların (Çingenelerin) arasında “yabancı” biriyken ”yerli” biri oldu. Bu sebeple Venera ile da katılımcılardan biri olarak mülakat yapıldı. Bu çalışmada kendisinden izin alınarak ismi kullanıldı. Araştırmaya katılmak için Romanlar (Çingeneler) bir şart koydular: onlara çay, tatlı ve börek gibi hediyeler verilmesi gerekiyordu. Hediyelere rağmen genelde Roman (Çingene) erkekler mülakata katılmak istemediler, bundan dolayı mülakata katılan çoğu erkek kısa cevaplar verdiler.

Mülakata katılan Romanların (Çingenelerin) kendilerine “Sigan” (Çingene) ya da “Bosha” demelerine rağmen tezde “Roman” kavramı tercih edildi.

Mülakata katılan 7 erkeğin hiçbiri askerlik görevini yapmamıştı. Gürcistan yasalarına göre, Gürcistan’daki vatandaşların hepsinin askere gitmesi zorunludur. Ancak istisnalar vardır. Örneğin; erkek hasta ise, okuyor ya da ikiden fazla çocuğu varsa, bu resmi olarak istisnai bir durum oluşturur. Katılımcılar neden askerlik yapmadıklarına dair şunları aktardı:

“**R.D.**: Benim ne pasaportum ne belgelerim vardı. Bu yüzden askere çağırılmadım. Kısa süre önce devlet tarafından kimlik belgelerimiz düzenlendi ve şimdi resmi olarak Gürcistan vatandaşıyım; **N.S.**: Belgelerim olmadığı için ve o sırada 3 çocuğum olduğu için beni orduya kabul etmediler.”

Mülakatlara dayanarak, Romanların (Çingenelerin) çoğunun, kimlik belgeleri bulunmadığı ve bu belgeleri aldıktan sonra ikiden fazla çocukları olduğu için orduya çağrılmadıkları söylenmelidir.

Katılımcılar doğum yerleri ile ilgili olarak şunları aktardılar:

“**N.S.:** Gürcistan'da doğdum, çünkü babam Çeçenistan'dan buraya evlenmek için gelmiş; **V.M.:** Gurjaani'de doğdum; **F.F.:** Vaziani'de yaşayanlar olarak hemen hemen hepimiz Dedoplis Tskharo'dan geldik, Vaziani'de doğdum ve sonra buraya taşındık.; **L.Y.:** Ben Siganlar'ın bir yerleşkesi olan Leninovka'da doğdum; **M.Y.:** Mukuzani Köyü'nde, Gurjaani semtinde doğdum.”

L.M. adlı katılımcı ile aramızda geçen diyalog aşağıdaki gibidir:

“**L.M.:** Dedoplis Tskharo'da doğdum. Annem beni evde doğurmuş. Doğumumu babamın annesi ve diğer Sigan ebeler yaptırmış. Annem beni hastanede doğurmadığı için çok endişelenmiş. Ancak buna rağmen, her şey yolunda gitmiş. **Araştırmacı:** Neden seni evde doğurdu? **L.M.:** Hastaneye gidememiş ve zor durumdaymış. Bu nedenle, evde doğurması gerekiyormuş. Daha sonra benden sonraki çocukları annem hastanede doğurdu. ”

Mülakata katılan Romanlar (Çingeneler) Gachiani'de, Leninovka'da, Gurdjaani'de ve Dedoplis Tskharo'da doğmuşlardır. Bu veriler bize Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) iç göç hareketini göstermektedir. Kentin büyüklüğüne göre kazanç fırsatları arttığı için Romanlar (Çingeneler) küçük yerleşim yerlerinden ve köylerden, gelişmiş ve daha büyük şehirlere göç etmişlerdir.

Görüşülen 13 kişi arasında yalnızca iki erkek resmi olarak evli, geri kalanların evlilikleri resmi değildir. Görüşülen kadınların hiçbirinin resmi olarak evli olmadığı belirtilmelidir.

Erkek katılımların 2'si 20 yaşından sonra, geriye kalanlar ise 20 yaşından önce aile kurduğunu belirtmiştir. Kadın katılımcıların ise 6'sı 15 yaşından önce aile kurulduğu ifade etmiştir. Ayrıca, mülakata katılanların 3'ü de ikinci kez evlilik yapmıştır. Katılımcılar bu konuda şunları aktarmıştır:

“**M.Y.:** Bu benim ikinci evliliğim, çünkü ilk eşim öldü, bu yüzden bir kez daha evlendim; **V.M.:** İlk kocam ile 14 yaşındayken evlendim. Birlikte yaşadıktan sonra çocuklarımız oldu. Fakat Siganlar'ın birkaç eşi olması normal bir durumdu. Kocam bir süre sonra başka bir kadın ile yaşamaya başladı, onunla çocuk sahibi

oldu, sonra ayrıldık. Bir kadının yalnız yaşaması çok zor. Gürcü ve Sigan erkekler de beni rahatsız ediyorlardı ben de sonra ikinci kez evlenmeye karar verdim. İkinci evlilikten, çocuklarım var, ikinci kocam da Sigandır.”

Bu çalışmada aktarılanlar, evlilik yaşı ve zamanı ile ilgili olarak Türkiye’de elde edilen verilerle karşılaştırıldığında anlıyoruz ki yaşananlar hemen hemen aynıdır:

“Mülakat yapılan erkeklerin evlilik yaşı, 14-25 yaş sınırı içerisinde. 26 yaş üzeri evlilik yapanların oranı % 2.2’dir. Erkekler çoğunlukla 17 yaş (% 7.8), 19 yaş (% 15.6), 22 yaş (% 13.3) ve 23 yaş (% 12.2) grubunda evlilik yapmaktadır. Röportaj yapılan erkekler arasında askerlik sonrası evlilik yapanların oranı daha yüksektir. Ancak bu oranlar günümüzde oldukça değişmiş ve evlilik yaşı daha çok 18-25 yaş grubunda gerçekleşmeye başlamıştır. Bu yaş grubunda 18 ve 23 yaş kız çocukları 21 ve 25 yaş ise erkek çocuklara karşılık gelmektedir” (Kolukırık, 2004: 87) .

Umur Aşkın’ın doktora tezine göre resmi olarak evlenmeden birlikte yaşamaya dair benzer bir durum söz konusudur. “Evliliklerin çoğunluğu resmi nikâh yapılmadan gerçekleşmektedir. Bu durum, yalnızca bu bölge için geçerli değildir.” (2011: 118) .

4.1.1. Göç

Mülakat yapılan katılımcılar göç edip etmedikleri ve nereden göç ettikleri hakkında şöyle söylediler:

"**M.Y.:** Ailem Ukrayna’dan göç etti. Ne zaman olduğunu ve neden böyle bir yaşamımız olduğunu hatırlamıyorum. Para kazanmak için bir yerden bir yere taşındık galiba; **L.M.:** Atalarımızın nerede olduğunu veya ne zaman buraya geldiğini hatırlamıyorum. Neden buraya geldik? Muhtemelen göçebe yaşam biçiminden dolayı herkes serbestçe Sovyet Birliği’ne göre hareket ediyordu. Kocamın babası ise Çeçenya’dan Gürcistan’a geldi; **N.S.:** Gürcistan’da doğdum, annem de bir Gürcü Sigandır. Babam, Çeçenistan’da yaşıyordu, ama evlenmek için buraya geldi. Annem ile evlendikten sonra burada kaldı; **V.M.:** Ailem Gürcü olduğu için hep Gürcistan’da yaşadık. Bir Bosh (Çingene) ile evlendikten sonra oradan taşındım. İlk kocam ile Gurjaani’de bir süre yaşadım. Kruşçev tahliye kararının ardından, Siganlar Gürcistan’ı terk etmeye başladı ve ben de onlarla gittim. Buna ailem karşı çıktı ve bana karşı olmalarına rağmen kocam ile gittim. Rusya’nın farklı şehirlerinde yaşadık. Birlikte mülklerden bir süre sonra elimizde hiçbir şey kalmadı. Bir iş yerinde yiyecek aramak için bir yerden başka yere taşındık. Sonra her şey çok zorlaşınca Gürcistan’a, köyüme geri döndüm. Birkaç çocuğum olduğu için kardeşlerim çocuklarına bakmak için bana yardımcı oldu ve ellerinden geleni yaptılar; **P.Y.:** Ukrayna’da yaşadım ve Gürcistan’a bir yıl önce geldim. Gürcistan’a taşındım. Çünkü karım Gürcü’dür. Bundan dolayı burada yaşamak, çalışmak ve

çocuklarımı burada yetiştirmeye karar verdim; **F.F.:** Ailemin Ukrayna'dan Gürcistan'a taşınması, doğumdan çok önceydi. O zamanlar Siganlar böyle bir hayat geçiriyorlardı. Bu şekilde para kazanmak daha kolaydı; **K.Y.:** Ailem daha iyi bir yaşam için Ukrayna'dan buraya taşındı. Kardeşlerimle birlikte Gürcistan'da doğdum; **V.Y.:** Ailemin buraya ne zaman taşındığını hatırlamıyorum. Muhtemelen her zaman Gürcistan'da yaşıyorlardı ya da Rusça bir soyadımızın olması Ukrayna'dan geldiklerini gösteriyordu; **S.Y.:** Bildiğimiz gibi hep Gürcistan'da yaşamaktaydık; **L.Y.:** Ailemiz Ukrayna'dan Gürcistan'a geldi, bu yüzden bir Rusça soyadım var. Ailem ben doğmadan önce taşınmışlar. Ben ise Leninovka'da doğdum. Gürcistan'a taşınmalarının nedeni ise para kazanmaktı; **S.K.:** Bilmiyorum; **R.D.:** Ailem Ukrayna'dan taşındı, o zamanlarda Romanlar'ın daha göçebe bir yaşam biçimi vardı. Para kazanmak için bir yerden başka yere taşındılar; **K.Y.:** Bilmiyorum."

Katılımcıların birçoğu Ukrayna ve Rusya'dan Gürcistan'a geldiğini belirtmiştir, soyadları Ukrayna kökenlidir. Romanların (Çingenelerin) Ukrayna ve Rusya'dan Gürcistan'a göç etmeleri, bu ülkelerin Gürcistan ile ortak bir sınırdan olmasından ve Sovyet Birliği sonrası ülkelerde Rusça bilmelerinden kaynaklanmaktadır. Göç etmelerinin başlıca nedenini ise sosyo-ekonomik durumlarını iyileştirmek ve ailelerinin göçebe bir yaşam biçimi sürdürmüş olması olarak ifade etmişlerdir.

4.1.2. Aile Büyüklüğü ve Biçimi

Gözlemlere dayanarak, Romanlar (Çingeneler) ailelerinden ayrı olarak ve nadiren aileleri ile yaşar. Mülakat yapılan kişiler maddi destek aldıkları aileleri ile yaşıyorlardı. Standart olarak, Vaziani'de yaşayan Roman (Çingene) ailesi bir karı-koca ve çocuklardan oluşmaktadır.

Vaziani'de yaşayan Romanların (Çingenelerin) çok sayıda çocuk sahibi olduğu görülmüştür; bu durum Romanların (Çingenelerin) birçok çocuğa sahip olduğu genel görüşünü desteklemektedir. Yalnızca 27 yaşında çocuk sahibi olmayan bir evli katılımcı vardır. Birinin 23 yaşında bir çocuğu vardır. Romanların (Çingenelerin) geri kalanında ailede 3-6 çocuk olduğu gözlenmiştir.

4.1.3. Cinsiyet Roller

Mülakat yapılan hemen hemen her katılımcı ailelerindeki kadın ve erkeklerin ayrı görev ve yetkilere sahip olduklarını söylediler. Erkekler, eğer iş varsa çalışıyorlar, ancak Romanların (Çingenelerin) çalışma alanları çok sınırlı. Vaziani'deki Romanlar (Çingeneler) ya demir toplayıcısı ya da tüccar olarak çalışıyorlar. Genellikle sadece kadınlar çalışıyor. Vaziani'de

yaşayan Roman (Çingene) kadınlar, fal bakarak, dilenerek ve ticaretle yaşamını sürdürüyor. **V.M.** adlı katılımcı ile aramızda geçen diyalog aşağıdaki gibidir:

"V.M.: Bir Boşa'nın asıl görevi çalışmaktır. Eğer bir Boşa erkeğin işi yoksa ve o işe yaramazsa, kadın bütün aileye bakar. Kültürümüze göre, kadının ailesi ve çocuklarına bakmak için çalışması gibi sorumlulukları vardır. Aynı zamanda çocukların ve evin bakımını da yapıyor. İlk kocamla evlendiğimde o başka bir Boşa kadınla yaşamak için gitti. Kendim çalıştım ve çocuklarıma baktım, o bize yardım etmedi. **Araştırmacı:** İkinci evlilik daha mı iyi? Kocanız size maddi yardım sağlıyor mu? **V.M.:** Kocam bir süre çalışmadı. İş yoktu, bu yüzden sık sık içiyordu. Ancak son 3 ay demir montajı ve teslimatı üzerinde çalışıyor. Oğlumuz onun içki içmeyi bırakması ve komşularıyla vakit geçirmesini sağladı. Simgeden bakarak dua etti,bunu yaptıktan sonra içki içmek yasaklandı. Şimdi para topluyor, araba almak istiyor. Ben kazandığım parayı ailem ve çocuklarım için harcıyorum. Ama ailemin parası yoksa kocam yardımcı olur. Kocam sık sık bana danışır, iyi eğitilmiş ve çok bilgili olduğum için saygı duyar. Ama özellikle, kadınların çalışması ve bir ailenin geçimini kadının sağlaması toplumumuzda kabul ediliyor."

Bütün kadınlar sürekli çalışır çünkü onların görevi çalışmaktır. Bu nedenle Vaziani'de yaşayan Romanlarla (Çingenelerle) buluşmak için ilk önce Venera'ya ne zaman gelebileceğimi sordum. Cevabı şöyleydi: "Kadınlar sabah sokaklara erken çıkıp sadece akşam gelirler. Bu nedenle, sabah gelin, konuşacağız ve akşam görüşmelerin başlayacağız "dedi.

Gözlemlerimize dayanarak kadınların maddi açıdan bağımsız olmasına rağmen, Roman (Çingene) ailelerinde ataerkil düzen olduğu söylenmelidir.

Venera'nın durumuna gelince, kocası ona saygılıdır ve kadın olmasına rağmen, evde onun sözü geçer. Bunun nedeni ise o Gürcü ve eğitilmiş bir kadındır. Aynı zamanda Gürcü dili biliyor ve önüne çıkan tüm problemleri çözebiliyor. Bu nedenle, Venera'nın ailedeki erkekler üzerinde otoritesi vardır. Venera diğer Romanlara (Çingenelere) yardımcı olduğunu söylemiştir, bu amaçla "Kaheti's Bosh" "Roma" isminde bir dernek kurmuştur. Bu eğitilmiş bir Roman (Çingene) kadının kamusal alanda da daha güçlü olabildiğini göstermesi açısından önemlidir.

4.1.4. Eğitim

"Çocuklarınıza eğitim veriyor musunuz, evet ise nasıl, değil ise neden?" Vaziani'de yaşayan Romanlar (Çingeneler) bu soruyu şu şekilde yanıtladı:

"M.Y.: Benim küçük kızım şu anda 22 yaşında. Eğitim görüyordu ama sadece ilkokuldan mezun oldu. Gürcüce yazabiliyor ve okuyabiliyor. **Araştırmacı:** Çocuğunuzaun eğitimine devam edememesinin sebebi

neydi? **M.Y.:** Çok zordu, hâlâ pek çok imkanımız yok. O zamanlarda çalışmak, para kazanmak ve hayatta kalmak zorundaydık. Bundan dolayı hepimiz çalışıyorduk. Oğullarım bize yardım ettiler, bizim gibi çalıştılar. Bu nedenle, okula devam etme fırsatları ve zamanları yoktu. Aynı zamanda iş aramak ve daha iyi bir hayat bulmak için bir yerden başka yere taşındık; **L.M.:** Çocuklarım hala küçük, bu yüzden henüz eğitim almıyorlar. Onları Vaziani'deki kreşe göndermek istedik. Boş yerler olduğu için önce bir başvuru yaptık, ancak dikkate alınmadı. Başvurumuza cevap almak için kreşe gittiğimizde bizi kabul etmediler. Bizim durumunuzda boş yer olup olmadığı önemli değildi, kreşi müdürü, bir Sigan çocuğu okutmak istemediğini söyledi. Bu nedenle, çocuklarım kreşe gitmiyor, mümkün olduğunca evde yetiştirmeye çalışıyoruz. "

Mülakat yaparken katılımcının çocuklarıyla iletişime geçmeye çalıştım. Ancak 3 ve 6 yaşında çocuklar Roman dili dışında ne Gürcüce ne Rusça bilmiyorlardı. Ondan dolayı çocuklarla iletişim kuramadım. Diğer katılımcılar ise şöyle cevap verdiler:

"**N.S.:** Çocuklarım küçükler, ama kreşe gidebilirler fakat sorunlarımız var. Çocuklarımı kreşe göndermek için, online başvuru zamanında yer kalmamış olabilir. Aynı zamanda yakınımızda olan kreşte boş yer kalmamış. Bundan dolayı başka bir kreşe vermeliyiz ama uzağa göndermek için imkanımızı yok. Bu nedenle kreşe gitmiyorlar, fakat çocuklarımın kreşe gitmesini isterim; **V.M.:** Çocuklarımın hiçbir eğitimi yoktu, hatta okulu bitirmeleri için fırsatları yoktu. Böyle bir hayatımız vardı, çoğu zaman para kazanmak için bir yerden başka bir yere gidiyorduk. En küçük çocuğumuz okula gidiyordu, ancak birkaç yıl kaçtı. Okula geri döndüğünde, okuluna devam edemediği için kaldığı yerden devam etti. Bundan dolayı kendini rahatsız hissetti ve hiç okula dönmedi. Kocam asla çocuklarımızın okumasını engellemedi, yasaklamadı; **P.Y.:** Benimde üç çocuğum var, 6 yaşında, 8 yaşında ve 11 yaşında. Hepsi de okula gidiyor ve okuyorlar. Karım Gürcü, bu yüzden onlara ödevleri yaparken yardımcı oluyor. Çocuklarım, Gürcüce yazmayı ve okumayı biliyorlar aynı zamanda hem evde hem de akrabalarımın Rusça ve Boşaların dilinde konuşuyorlar."

Mülakat sırasında yapılan gözlemlere dayanarak **P.Y.** adlı katılımcı Gürcüceyi iyi biliyordu. Buna dayanarak karışık evlilik yapan Romanların (Çingenelerin) entegrasyonlarının daha iyi olduğunu söylebiliriz.

"**F.F.:** Beş çocuğum var, zaten büyükler. Ancak okula gitmediler, onları okula götürecek paramız yoktu. Çocuklar bize işte yardımcı oldular, eşimle sokaklarda para kazanmak için dileniyorlardı. Artık okula gitmek için çok geç kaldılar. Bu nedenle eğitimi değiller; **V.Y.:** Benim çocuğum hala küçük ve henüz 2 yaşında. Henüz kreşe ve ya okula gitmiyor, çok erken; **L.Y.:** Çocuklarımız 8, 10 ve 12 yaşında, ancak okula gitmiyorlar, paramız yok. Kitap, defter almak zorundayız, ama üç çocuğun parasını hesaplamak zor oluyor. Çocuklarımız bize yardım ediyorlar, çalışıyorlar; **S.K.:** Benimde 4, 3 yaşında ve 3 aylık çocuklarım var.

Okula gitmeleri için çok erken. Fakat okula gitmelerini ve okumalarını istiyorum; **R.D.:** Hayır eğitim almıyorlar. 6 çocuğa eğitim verme fırsatım yok. En büyük çocuğumuz evde kalıp diğer çocuklara bakıyor, eşim de sabah erken kalkıp para kazanmaya gidiyor hem de sıklıkla küçük çocukları yanına alıyor çünkü çocuklarla birlikte olunca insanlar biraz daha para veriyor; **K.Y.:** Eğitim alıyorlar. Mükün olduğunca çocukları okula götürmeye çalışıyoruz. Ancak para yetmiyor, fal bakıyorum, bu yüzden çocuklarım genelde işimde bana yardım ediyor. "

Mülakatlardan alınan bilgilere dayanarak diyebiliriz ki Vaziani'de yaşayan Roman (Çingene) çocuklarından çoğu okul ve kreşe gitmiyor çünkü ailelerinin okul malzemeleri, kitaplar, okul kıyafetleri ve yol parası için yeterli paraları olmuyor. Roman (Çingene) ailelerde 2 veya 2'den fazla çocuk olduğu için eve giren para genelde gıda ve temel ihtiyaçlar için harcanıyor. Sadece fal bakmakla ve dilencilikle para kazanıyorlar, o sebeple ekonomik sıkıntı yaşıyorlar.

Mülakat yapılmış kişilerden sadece bir aile etnik ayrımcılıktan dolayı çocuklarını kreşe götüremiyor. Konuşulan Roman (Çingene) kadının dediği gibi, çocukları kreş götüremiyorlar çünkü kreş müdürü Roman (Çingene) çocuklarının gelmesini istemiyor. Romanlar (Çingeneler) Gürcistan vatandaşları olarak eğitim hakkına sahiplerdir. Ancak böyle bir davranış onları bu haktan mahrum bırakıyor ve toplumsal hayattan dışlıyor. Böylece, Romanlar (Çingeneler) ve çocuklar Gürcistan toplumuna entegrasyon ve eğitim almak imkânları kaybediyorlar.

Fotoğraf 4.1 Venera Marthoplishvili ve Torunu (Gürcistan, Vaziani Yerleşimi. Lia Chiladze, 2017)

Romanlarda (Çingenerde) ebeveynlerden biri Gürcü ise, böyle aileler çocukları yetiştirmek konusuna daha çok önem veriyorlar ve çocukların Gürcü toplumuna bütünleşmesi daha kolay oluyor. Özellikle kadın Gürcü ise çocuklar annelerinin büyüdükleri kültür ve toplumsal normlardan etkilenmekte olduğu için okula gitmeye devam ediyorlar.

Türkiye’de yaşayan Romanların (Çingenerin) durumu bu konuda aynıdır:

“Çingeneler arasında eğitim seviyesi oldukça düşüktür. Okur yazar olmayanların oranı % 25.6, ilkokul eğitimini yarıda bırakanların oranı % 17.8, ilkokul mezunu olanların oranı % 37.8 ve ilkokul sonrası okuma oranı % 12.2’dir. Eğitim düzeyi ve cinsiyet ilişkisi bağlamında erkeklerin eğitim oranı daha yüksektir. Genel olarak eğitim seviyesinin düşük olmasında; anne ve babanın eğitim seviyesinin düşüklüğü, sosyo-kültürel çevre koşullarının elverişsizliği, eğitim araç-gereç ihtiyacını karşılayamama ve okul yaşamındaki farklılıklar temel sorunlar olarak gösterilmektedir” (Kolukırcık, 2004: 94).

Tablo 4.2 Eğitim Durumu

	Frekans
Okur yazar değil	8
Okur yazar	3
İlkokul mezunu	1
Ortaokul mezul	1
Toplam	13

Tablo 4.2’ye göre 13 katılımcıdan 8’i Gürcüce okuma yazmayı bilmiyorlar. Bunun nedeni, eğitim almamalarıdır, katılımcıların cevabı şöyleydi:

" **M.Y.**: Ben okula hiç gitmedim, çünkü ailem her zaman yaşadığımız yeri değiştiriyordu; **N.S.**: Okula gitme imkânım olmadı, ailem de eğitim görmedi, sokakta ellerinden geleni yaparak çalıştılar, bu yüzden sokaklarda büyüdüm ve para kazanıyorum."

Mülakattan alınan bilgilere dayanarak okula gitmemenin sebebi zor ve göçebe bir yaşam şekliydi. Büyükler çocukları yanına alıp sokaklarda çalışıyorlardı.

3 kişi Gürcüce okuyup yazabiliyorlar. Bunlar okula giden ve sonra çeşitli sebeplerden dolayı bırakan katılımcılardır. Bir katılımcının ilkokul eğitimi var ama bitirmemiş:

"**L.M.**: Ailem bir şehirden diğerine taşınıyordu. Bu yüzden sürekli okula gidemiyordum. Sonra 12 yaşındayken okula gitmeye başladım. Fakat daha alt sınıflara gittim. Küçükler arasında rahatsızlık hissettim ve okula gitmeyi bıraktım. "

Ailevi nedenlerle, hemen hemen tüm katılımcılar okula gitmeyi bırakmışlar. Ancak bir süre sonra eğitimlerine devam etmeye karar verdiklerinde, küçük sınıflara verildiler. Katılımcılar

kendilerinden küçük çocuklarla aynı sınıfta bulunmaktan rahatsızlık duydukları için eğitim almayı bıraktıklarını belirtmiştir.

Katılımcılardan biri yüksek öğrenime sahiptir. Ancak bir Romanla (Çingeneyle) evlendiği 14 yaşından itibaren bu kültürünün içinde yaşamasına rağmen etnik açıdan Roman (Çingene) değil Gürcüdür:

"**V.M.**: Lise eğitimini bitirip ilk kocamla evlendim. Gürcü olduğum için ve Gürcü bir ailede büyüdüğüm için beni eğitimsiz bırakmadılar. Sonra ailem bir teknik okulda okumamı istedi. Çalışmak ve eğitim almak aynı anda çok zordu. Her şeye rağmen teknik okuldan mezun oldum. Aynı şekilde tüm zorluklara, parasızlığa ve hayat tarzımıza rağmen üniversiteden ekonomi diplomasıyla mezun oldum. O zamanlar eğitimim için kendim çalıştım ve para kazandım. "

Her katılımcının eğitimi hakkında bilgi toplayıp şu soruyu sordum: "Eğer şimdi bir eğitim alma şansınız olsa, ne yapardınız?"

Mülakata katılan 13 kişiden 8'i, şimdi eğitim alma şansına sahip olsaydı, eğitim almayı yine istemediğini söylemiştir: "**F.F.**: Öğrenmek için yaşıyım; **K.Y.** : "Benim için artık geç; **L.Y.**: Ne için alacağım ki? "

Mülakata katılan 5 kişi eğitim almak istediğini belirtti:

"**L.M.**: Eğer bir fırsat olsaydı, öğrenirdim. **Araştırmacı**: Hangi uzmanlığı seçersiniz? **L.M.**: Hemşire olmak isterdim. **Araştırmacı**: Neden bu mesleği isterdiniz? **L.M.**: Bilmiyorum, çocukluğumdan beri ilgimi çekiyor. **N.S.**: Evet, bir fırsat olsaydı, eğitim alabilirdim. **Araştırmacı**: Hangi mesleği ve ya uzmanlığı seçerdiniz? **N.S.**: Bazı kurslara katılmak isterdim. Mesela, bir şoför kursu; **V. M.**: Evet, şimdi eğitim almak isterdim. **Araştırmacı**: Bir ekonomist uzmanlığa sahipsiniz, diğer uzmanlık alanını ne seçersiniz? **V.M.**: Bilmiyorum, derneğim için ve Romanlara yardım etmek için faydalı bir iş yapmak isterdim; **V.Y.**: Evet, eğitim almak isterdim. **Araştırmacı**: Hangi mesleği seçerdiniz? **V.Y.**: Şoförlük dersleri almayı isterdim. **Araştırmacı**: Neden bu mesleği isterdiniz? **V.Y.**: Benim yaşımda bir şey öğrenmek ya da tekrar eğitim almak için çok geç. Bu yüzden zaten bildiğim şeyleri yapmak daha iyi olurdu; **S.Y.**: Evet, eğitim almak isterdim. Ancak ne tür bir uzmanlığım olmasını istediğimi bilmiyorum."

Mülakattan alınan bilgilere dayanarak katılımcılar eğitimin doğrudan istihdamı, çalışması ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi ile ilişkili olduğunu anlatmak istemişlerdir.

Tablo 4.3 Cinsiyete Göre Eğitim Durumu

		Eğer şimdi bir eğitim alma şansınız olsa, ne yapardınız?		Toplam
		Evet almak isterdim	Hayır almak istemezdim	
Cinsiyet	Erkek	2	5	7
	Kadın	3	3	6
Toplam		5	8	13

Cinsiyet verileri ile eğitim alma arzusu karşılaştırıldığında, kadınların erkeklerden daha çok eğitime katılmak istedikleri ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.4 Eğitime Bakış Açıları

	Frekans
Eğitim almalıyız	11
Eğitim almamıza gerek yok	0
Bilmiyorum	2
Toplam	13

Tablo 4.4'e göre Vaziani'de yaşayan Roman (Çingene) aileleri eğitim almaya olumlu yanıt verdiler. 2 katılımcı bilmediklerini söyledi. Mülakattan alınan bilgilere dayanarak mülakat yapılan Romanlar (Çingeneler) modern hayatta bir şekilde rekabet edebilmek için bir eğitim almaları gerektiğini anlamalarına rağmen, hala eğitim almıyorlar. Aynı zamanda, onların çocukları eğitimsiz kalıyor.

Bütün mülakat katılımcılarıyla Rusça ve Gürcüce yapıldı. Tüm veriler Gürcüceye ve Türkçeye çevrildi. Vaziani'de yaşayan Romanlar (Çingeneler) 3 dili biliyorlar. Tüm katılımcıların bildiği diller: Romani, Rusça ve Gürcüce dilleridir. Fakat görüşülen Romanların (Çingenelerin), hepsinde, Gürcüce ve Rusça dillerinin bilgisi, dilbilgisi açısından sorunlu ve konuşma dili düzeyinde, yüzeyseldir. Çünkü okulda ya da ailede ayrıntılı bir şekilde öğretilmemiştir. Mülakata katılanların cevapları şöyleydi:

”**M.Y.:** Komşular sayesinde Rusça öğrendim, çoğunlukla onlarla iletişim kurdum. Gürcüceyi ise Gürcistan'da öğrendim, Gürcülerle arkadaşlığımız iyi oldu. Siganların dilini de evde konuşuruz; **L.M.:** Bu dilleri evde öğrendim. Annem Gürcü bu nedenle Gürcüce biliyorum, Rusçayı ise diğer Romanlar ve komşular ile öğrendim. Sigan dili anadilimdir; **N.S.:** Komşularım Rus ve Gürcü olduğu için bu dilleri öğrendim; **V.M.:** Gürcü olduğum için Gürcüce ana dilim, kocamdan Boşaların dilini öğrendim. Sigan yerleşiminde yaşadığınızda bu dili bilmeniz gerekir. **Araştırmacı:** Öğrenmek zor muydu? **V.M.:** Hayır, gerçekten zor değildi. Bir yıl içinde öğrendim. Bunu öğrenmek zorunda kaldım. Çünkü ilk kocamın ailesiyle yaşadım. **Araştırmacı:** Yani, bir yıl içinde mi öğrendiniz? **V.M.:** Bir yıl sonra, diğer Siganlardan haklarımı isteyebilir ve savunabilirdim. Sigan üzerine yemin edebilirsiniz, o zaman bu dili biliyorsunuz. **Araştırmacı:** Rusçayı nasıl öğrendiniz? **V.M.:** İlk kocam ile 90'lı yıllarda Rusya'da yaşayıp orada öğrendim. Rusça yazı okuyamıyorum ve yazamıyorum ama her şeyi anlıyorum ve konuşuyorum. ”

Alınan bilgilere dayanarak mülakat yapılan diğer Romanlar (Çingeneler), ana dili olduğu için Romaniyi ailelerinden öğrenmişlerdir. Sokakta fal bakarak, ticaret yaparak ve dilenerek Gürcüce ve Rusça öğrenmişlerdir.

12 kişi evde sadece Romani dilini konuşuyor. Sadece 1 katılımcı, evde hem Romani dilinde hem de Gürcüce konuşuyor. Gürcü ile evli olmak, Romanları (Çingeneleri) Gürcüce "öğrenmeye" zorlayan ve çocuklarına dil eğitimi vermelerini sağlayarak Gürcistan toplumundaki entegrasyonu olumlu yönde etkilemektedir.

Romanların Gürcistan'daki Azerbaycan azınlık grubu ile karşılaştırınca, durum farklıdır. Çünkü Tiflis'te yaşayan Azeriler daha iyi Gürcüce biliyorlar; daha küçük bir yerleşim olan Marneuli'de yaşayanlarla ise Rusça daha iyi biliyorlar.(Chiladze, 2015: 41).

Vaziani'de yaşayan Romanlardan (Çingenelerden) elde edilen verilere göre, Gürcistan'da yaşayan Romanların arasında Romani dilinin üç lehçesi olduğu ortaya çıktı: Vlahi, Plashuri ve Krymuli. Romani dilinin bu üç lehçelerinden Plashuri ve Vlahuri birbirine benzemektedir. Böylece bu lehçelerden birinibilen Romanlar (Çingeneler) birbirlerini anlayabilmektedir. Vaziani'de yaşayan Romanlar Romani dilinin Vlahin lehçesi konuşuyorlar. Romanların (Çingenelerin) Gürcistan'da kullandıkları Romani dilinin üç lehçesi yalnızca 1 katılımcının bildiğini belirtmek gereklidir.

Farklı lehçelere sahip Romanlar (Çingeneler) birbirlerini anlamazlarsa, o zaman Romanlar (Çingeneler) Rusça konuşmaya başlarmaktadır:

"**M.Y.:** Vlahin lehçe konuşuyoruz ve birbirimizi farklı lehçelerden dolayı anlayamıyorsak, ancak Vlahuri lehçe ile Krymuli birbirinden farklı olduğu için biz Rusça konuşuruz. Hemen hemen tüm Siganlar Rusçayı bilirler. Plashun lehçesini konuşan Siganlarla iletişim kurduğumuzda, onları anlamamız zor değildir. Çünkü lehçelerimizi birbirine benziyor. "

Romanlar'dan elde edilen verilere göre Vaziani'de yaşayan Romanların (Çingenelerin) eğitim düzeyi çok düşüktür. Sadece birkaçı okula gidip bitirememiştir. Mülakatı yanıtlayan 8 kişi okuma yazma bilmiyor bu nedenle kitap, dergi okumayacak ve bu sayede Gürcistan vatandaşları olarak sosyalizasyon, bütünleşme ve etkinlik düzeyleri düşük olacaktır. Mülakata katılan 3 kişi okuryazardır. Ancak, kitap ve dergi okumazlar. Sadece 1 katılımcı, ilkokul eğitimine sahiptir, Gürcüce okuyabiliyor, ancak yine de yazması zordur. Bundan dolayı kitaplar ve dergiler hakkındaki sorular soru listesinden çıkarılmıştır

Sadece 1 katılımcının, Venera'da yüksek öğretim seviyesi vardır. Ama etnik olarak bir Roman (Çingene) değildir, Gürcü'dür. Gürcüce ve Rusça okuyor ve yazıyor ancak bir süredir Rusya'da yaşadığı rağmen Rusça okumakta ve yazmakta biraz zorlanıyor.

Mülakat yapılan tüm kişiler TV izlemektedir. 3 katılımcı haberleri izliyor. Böylece onlar Gürcistan vatandaşları olarak faaliyetini artırarak, yaşadığı ülkede neler olup bittiğiyle ilgileniyorlar demektir. Gürcistan sınırları içerisinde yaşayan Romanların (Çingenelerin) çok iyi Gürcüce bilmediklerini dikkate almak gerekir. Çünkü Gürcü dilinin akademik kullanımında iletişim kanallarını anlamak zordur. Şu soru ortaya çıkıyor: "Gürcistan'da yaşayan Romanlar (Çingeneler) hangi dilde TV kanallarını izliyor? Hangi ülkeden yayın yapan kanalları izliyor?"

Tablo 4.5 TV Kanallarını Hangi Dilde İzlediklerine dair Bilgi

	Frekans
Rusça	9
Gürcüce ve Rusça	4
Toplam	13

Tablo 4.5'e göre 9 katılımcı Rus kanalları izliyorlar. Bu onların eyalet vatandaşları oldukları ve kendilerine yönelik bilgi alamadıkları anlamına geliyor. Bu tablodan elde edilen bilgilere göre, Romanlar (Çingeneler) vatandaşların faaliyetlerinin çok düşüktür seviyede olduğu söylenebilir, çünkü yaşadıkları ülkede olanlarla ilgilenmedikleri görülmektedir.

Sadece 1 katılımcı Gürcü haberlerine aldığı bilgiye ilgi duyuyor. Haberde söylenen her şeyi anlayamasa bile izliyor:

"**M.Y.:** Gürcü haberlerini izliyorum, ancak neler olduğunu her zaman anlayamıyorum. Çok karmaşık Gürcü dili ile konuşuluyor. Siyaset ve haberlere bayılırım. Gürcü karımdan çevirmesini rica ediyorum. Çünkü o Gürcüce iyi biliyor. "

Gürcistan'da yaşayan Azeri azınlık grubu ile karşılaştırılınca, bu durum farklılaşmaktadır. Daha önce yaptığımız bir araştırmada "Hangi dilde TV kanalları izliyorsunuz?" sorusuna Tiflis'te yaşayan Azerilerin cevapları bu şekildeydi: 12 Gürcüce; 3 Azerice; 6 Rusça; 7 Türkçe. Marneuli'de yaşayan Azerilerin cevapları bu şekildeydi: 8 Gürcüce; 2 Azerce; 9 Rusça; 10 Türkçe (Chiladze, 2015: 41).

4.1.2. Hane ve Mekân

4.1.2.1. Yaşanılan Yer Olarak Vaziani

Vaziani, askeri bir yerleşimdir ve Tiflis'e yaklaşık 45-50 dakika mesafede bulunmaktadır. Bu yerleşim Gardabani Belediyesine aittir. Otobüs Vaziani'den her gün 9.00-22.00 saatleri arasında her 20 dakikada bir Tiflis'e gitmek üzere yola çıkmaktadır. Aynı şekilde Tiflis'ten Vaziani'ye seferler vardır. Bu bölge daha önce Rus askerlerinin yaşadığı küçük bir yerleşim alanıydı. 2008 yılındaki Gürcistan-Rusya savaşının ardından, Rus büyükelçiliği ve Rus ordusunun tüm temsilcileri Gürcistan'ı terk etmişlerdir. Şimdi Vaziani yerleşimindeki nüfus yaklaşık 5000 kişi ve 50-60 konut civarındadır. Bu bölgede sosyal güvencesi olmayan aileler, mülteciler, Romanlar (Çingeneler), Gürcüler ve Azerbaycanlılar yaşamaktadır. Bu yerleşimde yaşayan nüfusun sosyo-ekonomik durumu düşüktür. Vaziani'nin yerleşimi küçük bir köy gibidir. Bu yerleşimde 2-3 katlı eski yapılar ve binalar bulunur. Evlerin yakınında saman toplamaktadırlar. Balkonlar ve kendi imkânlarıyla ek odalar yapmışlardır ve bu yüzden her ev ve balkon farklıdır. Söz konusu yerleşim yerinde, bölge sakinleri tarafından küçük pazarlar kurulmaktadır. Vaziani'de yaşayan Romanlar (Çingeneler) ikamet yerlerine kayıt dışı yollarla yerleştiklerini ifade etmişlerdir.

Fotoğraf 4.2 Vaziani Yerleşiminde Romanların (Çingenelerin) Yaşadığı Binalar (Gürcistan, Vaziani Yerleşimi. Lia Chiladze, 2017)

Vaziani köyüne, saat 10.00'da vardım, sokakta az insan vardı. Yalnızca birkaç çocuk vardı. Görüşme akşam saat 22.00'da bittikten sonra sokaktaki durum çok farklıydı. Girişlerin yakınında genç kız ve erkekler oturuyordu. Roman (Çingene) oldukları uzun etekleri, başlarını bağlamaları, koyu renkli derileri ve dillerinde gürültülü konuşmalarla ayırt edilebiliyordu. Bazı Roman (Çingene) erkek ve kızlar oturup çekirdek yiyordu. Çocuklar hışırdayarak yanlarında oynuyordu ve bazıları yol boyunca yürüyordu.

4.1.2.2. Konaklama Biçimleri ve Hanelerin Görünümü

Mülakata katılan 2 kişinin kendi evleri yoktur ve aileleri ile yaşıyorlar onların cevapları şöyleydi. Bu katılımcıların konaklama ve haneleri ile ilgili sorulara cevapları şöyleydi:

"**L.M.**: İki küçük çocuğum var, her zaman onlara bakmam lazım, çalışmıyorum. Kocam, sokakta çalışmam (fal bakmam veya dilenmem) için izin vermiyor. Çocuklara bakmam gerektiğini söylüyor. Bu nedenle

ailemle birlikte yaşıyoruz. Annem bana yardım eder ve bana organizasyonda nasıl çalışacağımı öğretir. Çocuklara bakmama yardım eder. Kocam da çalışıyor; **P.Y.**: 2008'deki savaştan sonra, Gürcistan ve Rusya arasındaki iletişim bozulduktan sonra Rus askerleri Rusya'ya geri döndüler. Binalar bir süre boştu. Sonra yerleştik. Kimse burada yaşamadığı için, her şey terk edildi. İnsanlar yavaş yavaş yerleşti. Onarımı sessizce yapıp konutlarımızı donatıyoruz. Belgelere göre burada listelenmiyoruz. Bu daireler resmen boşalmış ve bu daire için herhangi bir belge bulunmuyor."

Vaziani'de yaşayan insanların evleri onlar tarafından işgal edilen evlerdi. Bu dairelerde yaşıyorlar, onarımlar yapıyorlar ve ilave odalar inşa ediyorlardı. Ancak hiçbiri kendi mülkleri değildi. Çünkü bu bölgeler sadece yeniden oluşturulmadan bile tahsis edilebiliyordu. Ancak resmi olarak evleri onlara ait değil.

4.1.3. İş ve Meslek

4.1.3.1. Romanların (Çingenelerin) İş Durumu ve Problemleri

Mülakata katılanların 10'u çalışıyor. 10 katılımcının sadece 1 tanesinin daha yüksek bir eğitimi var ve bu Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) sorunlarıyla uğraşan bir kuruluşun kurucusudur.

2 katılımcı hiçbir iş yapmıyor; 4 katılımcı fal bakıyor ve dilencilik yapıyor ve bu mesleği kendi çalışmalarlarıyla birleştiriyor. Sadece 1 fal bakan kişi bu mesleği kendi işi olarak benimsemediğini ifade etmiştir. Şöyle bir eğilim ortaya çıkmıştır: Roman (Çingene) erkeklerinin ana meşgalesi (işi), hurdacılık, metal toplama, ticaret ya da sadece evde oturmaktır. Kadınlar ticaretle, dilenmekle ve kehanetle uğraşırlar. Dikkat etmek gerekir ki Roman erkekler hiç fal bakmaz ve dilenmezler. Mülakat yapılan erkeklerden hiçbirinin dilenmediği görülmektedir. Belki çocukluk çağlarında dileniyorlardı, ailelerine yardım ediyorlardı. Fakat alınan bilgilere ve gözlemlere dayanarak Roman (Çingene) toplumunda yetişkin erkeklerin dilenmelerini kabul edilmiyor. Bu yalnızca farklı yaşlardaki erkek çocuklar, kızlar ve kadınlar tarafından yapılabilmektedir:

"**V.M.**: Erkekler asla dilenmiyor. Bu adamların dilenmesini kabul etmiyoruz. Her şeyi alabilir, çalabilirler. Ancak asla dilenemezler. "

Kadınlara gelince, mülakat yapılan 6 katılımcıdan oluşan 4'ü dilenmektedir. Bunlardan biri artık dilenmek istemiyor ve diğer üç Roman kadın gibi dilenmelerinin bugünkü ana meslek olduğunu söyleyemiyor. **F.F.** adlı katılımcı ile aramızda geçen diyalog aşağıdaki gibidir:

"**F.F.:** Bildiğim kadarıyla fal bakıyorum. Fakat fal bakarak kazanamayacak olursam, dilenirdim. **Araştırmacı:** Ne zaman bu işi başladınız? **F.F.:** Çocukluğumda, ben annemle birlikte dilenmeye başladığımda 10 yaşındaydım. Annem fal bakıyordu ben dileniyordum."

Fotoğraf 4.3 Metro "Sadguri" İstasyonunda Roman (Çingene) Çocuk (Gürcistan, Tiflis. Lia Chiladze, 2017)

S.Y. adlı katılımcı ile aramızda geçen diyalog aşağıdaki gibidir:

"**S.Y.:** Her gün dilenip bu şekilde para kazanıyorum. **Araştırmacı:** Bu senin asıl işin mi? Yaşamak için yaptıklarınız mı? Eğer öyleyse neden? **S.Y.:** Evet, bu benim ana mesleğim. Eğitimim yok, bu yüzden kimse iş vermiyor. Sadece bununla para kazanabiliyorum. **Araştırmacı:** Ne zamandır dileniyorsun? **S.Y.:** 13 yaşından beri diğer Boşa çocuklarla birlikte."

Alınan bilgilere dayanarak söylenmelidir ki dilenmek ana işleri olduğu için her gün dileniyorlar. **K.Y.** adlı katılımcı ile aramızda geçen diyalog aşağıdaki gibidir:

"**K.Y.:** Her gün, çünkü bu benim ana işim. **Araştırmacı:** Bu senin asıl işin mi? O zaman para kazanmak için ne yaparsın? **K.Y.:** Hayır, çoğunlukla çocuğuma göz kulak olurum. **Araştırmacı:** Ne zamandır

dileniyorsun? Çalışmak için mi? **K.Y.:** 9 yaşındaydım küçüktüm ama dilenmem gerekiyordu, paraya ihtiyacımız vardı. "

Ek iş kazançlarına gelince, Vaziani'de yaşayan Romanlar (Çingeneler) arasında çoğunlukla kadınlar ek iş yapar. Eğer kadın dilenir, fal bakar ve büyü yaparsa, ek kazanç sağlamış olur:

"**V.M.:** Ben böyle çalışıyorum. Bir organizasyon sahibiyim. Bu yüzden yardım istemiyorum ve diğer Boşalar gibi sokaklarda dilenmiyorum. Ayrıca kızım ve kocası bizimle yaşıyor. Lali (onun çocuğu) okula gidebileceği koşullara sahip olmadığımız için yüksek öğrenim göremedi. Ayrıca sadaka istemiyor ve kocası bunu kabul etmiyor. Kızım evde oturup çocuklarına bakıyor ve kocası da bunun daha iyi olduğunu söylüyor. Ona organizasyonda nasıl çalıştığımı ve kendi kendine neler yapabileceğini öğretirim. Bu bizim temel işimiz. **Araştırmacı:** Siz fal bakmayı biliyor musunuz? **V.M.:** Evet, ama sokakta değil. Çok nadiren büyük insanlar için yapıyorum; **K.Y.:** Temel olarak, caddede fal bakarak yaşıyorum. Onlar kendi geleceklerini bana soruyorlar, ancak gördüğüm kadar bakıyorum ve çok fazla şey söyleyemiyorum. **Araştırmacı:** Ek işleriniz var mı? **K.Y.:** Sadaka istemek. Büyü ile çok para kazanılmıyor, falın kazandırdığı çok para olmadığından yardımseverlerden için dileniyorum. "

Gözlemlerimize dayanarak söylebiliriz ki katılımcıların tümü anne babalarıyla birlikte erken yaşlarda çalışmaya başlamıştır. Bu, ailelerinin göçebe yaşam biçimine bağlılığından kaynaklanmaktadır. Çocukların hepsi aynı şeyle meşguldür:

"**V.M.:** 2009'dan beri bir organizasyonda çalışıyorum, Ancak daha önce sokakta diğer Siganlar gibi ticaret yapıyor dileniyor ve fal bakıyordum. 2009'dan sonra Siganların sorunlarıyla ilgilenip yardım ediyorum; **F.F.:** Ben 12 yaşından beri çalışıyorum. Çocukluktan beri, fal bakıyorum; **V.Y.:** Ben 14 yaşından beri çalışıyorum. Babamın hurda metal toplamasıyla çalışmaya başladım. Çocukluğumdan beri aileme yardım ettim. Diğer tüm Siganlar gibi, pek çok fırsatım yoktu ve paraya ihtiyacımız vardı. Şimdi de hurda metal üzerinde çalışıyorum. Bozuk buzdolaplarını toplayıp onları hurda metalcilerine gönderiyorum. Bunun için para alıyorum; **S.Y.:** 11 yaşından beri ailem ile dileniyorum. Bu çağdaki tüm Siganlar dileniyor. Çünkü başka bir şey yapamıyoruz. Okula gitmedik, bu yüzden ailem ile çalışıyorum; **K.Y.:** Sokakta 9 yaşından beri dileniyorum. Şimdi de aynısını yapıyorum. "

Alınan verilere dayanarak işsizliklerinin nedeni, eğitim görememe ve yaşadıkları toplumda uygun değerlendirme fırsatı bulamamalarıdır:

"**L.Y.**: Okula gitmedim, bu yüzden sadece hurda metal üzerine çalışıyorum. Çoğu kişi beni işe almıyor. Hapishanedeydim ve bu durum iş ararken olumsuz etkiliyor. Kimse bunun yüzünden iş vermek istemiyor; **S.K.**: Çalışmıyorum çünkü okula gitmedim. Gürcüce iyi bilmiyorum. Bir yerde çalışmak için eğitim almanız gerekir. En azından lise mezunu olmalı ve Gürcüce bilmelisiniz; **R.D.**: Eğitim almadım, herhangi bir pozisyon için kabul edilmeyeceğim. Çünkü eğitim almam gerekiyor; **K.Y.**: Sadaka, fal bakmak ya da dilenerek sokakta çalışabilirim. Ancak herhangi bir pozisyon için çalışmamam. Okula gitmedim, eğitimim yoktu. Bir yerde çalışabilmem için Gürcüce bilmem gerekiyor. "

Alınan verilere dayanarak Vaziani'de yaşayan Romanların (Çingenelerin), iş ararken karşılaştıkları temel sorun eğitim eksikliği ve etnik kökenlerinden kaynaklanıyor. Gürcüler toplumdaki olan önyargılar yüzünden Romanlardan (Çingenelerden) korkuyorlar ve onları çalıştırmıyorlar. Katılımcıların cevapları şöyleydi:

"**M.Y.**: Temel problem eğitimin olmamasıdır. Şoför olarak çalışsanız bile, ehliyet almanız ve ileri eğitim için her türlü bir kursa katılmanız gerekir. Sınavlar ve kurslar Gürcüce yapılıyor; **F.F.**: Kimse bizi işe almayı istemiyor. Çünkü biz Siganıyız. Eğitilmiş olsak bile bize güvenmiyorlar. Onları kandıracağımızı veya mallarımızı çalacağımızı düşünüyorlar. Bu nedenle, bir Sigan olarak resmi ve düzenli çalışmamız zor oluyor."

Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) dil sorunları var. Gürcistan'da sokakta günlük dil farklı devlet ve sivil toplum kuruluşlarında çalışmak için yeterli değildir. Tüm Romanlar (Çingeneler) iş arama konusunda temel sorunun okul eğitimi eksikliği ve resmi dilin düşük seviyede bilinmesi olduğunu iyi biliyorlar. Türkiye'de elde edilen verilerle karşılaştırıldığında anlıyoruz ki, bu durum aynı değildir.

"Görüşülenlerin iş ve meslekleri birbirlerinden oldukça farklıdır. İş ve meslekler arasındaki benzer nokta ise informal şartlar içerisinde öğrenilen iş ve meslek olmalarıdır. Emekli olan Çingeneler de vasıfsız işçi ve ya memur (odacı) statüsünden emekli olanlardır. Hamallık (% 14.4), şoförlük (% 6.7), seyyar satıcılık (% 4.4), marangozluk (% 3.3) ve ayakkabı boyacılığı (% 3.3) en fazla orana sahiptir. Tarlabası Çingeneleri arasında küçük bir grup (% 2.2) müzisyenlik yapmaktadır" (Kolkırık, 2004: 102).

Mesella Türkiye'de yaşayan Poşa (Lom) gruplar ve Gürcistan'da yaşayan Boşa grupların meslekleri karşılaştırınca durumu değişiyor:

“Poşa grupları arasında hakim gruplarla bütünleşme çabasının daha belirgin olduğu bulgulanmıştır. Geçmişte bilinen yaygın Poşa meslekleri elekçilik ve sepetçiliktir. Bugün ise farklı iş ve meslekler Poşa’larca yapılmaktadır. Eğitim oranının yüksekliğiyle orantılı olarak Dom gruplarında olduğu gibi Poşa grupları arasında da kamu kuruluşlarında çalışan nüfus oranı oldukça yüksektir. Poşa gruplarının diğer bir özelliği ise çoğunlukla yerleşik yaşama geçmiş olmalarıdır” (Kolukırık, 2008: 151)

4.1.3.2. Sosyal Güvenlik Durumu

Mülakata katılanların 3’ü sağlık sigortasına sahip değil. Çünkü aylık sigorta ve aynı zamanda sigortasız doktora gitmek çok pahalıdır. Bu nedenle doktorların hizmetlerini kullanmazlar. Geriye kalan hepsi devletin kendilerine sosyal güvencesi olmayan aileler olarak verdiği sigortaya sahiplerdir:

"**M.Y.:** Sigorta için ödeme yapmak pahalıdır. Doktorların hizmetlerini kullanmıyoruz bu nedenle sigortam yok (57 yaşında); **V.M.:** Gerek yok."

Bu katılımcı, 63 yaşında ve bir doktor veya ambulans servislerine ihtiyacı var. Venera ile mülakat yaparken birden bire hastalandı ve şöyle söyledi: "Bu muhtemelen tansiyon yüzünden." İlacı içti. "Doktor ne tür bir ilaç içmeyi önerir?" diye sordum. Her zaman bu ilacı içtiğini ve ona yardım ettiğini, ancak doktora gitmediğini söyledi. Bütün akşam Venera hastaydı.

S.Y. adlı katılımcı şöyle cevapladı: "Sigorta için param yok. Sosyal sağlık güvenciz sigortanız yoksa aylık ödemelisiniz. "

Geriye kalan 10 katılımcı devletin verdiği sigortayı "sosyal güvencesi olmayan aile programı" çerçevesinde kullanıyor.

Görüşülen tüm katılımcıların kimlikleri var. Bu konu Vaziani’de yaşayan Romanlar (Çingeneler) için sorun teşkil etmiyor. Kimlik belgesi ve diğer belgelerin olmaması eğitim almak, tıbbi yardım almak ve hatta ambulans servisleri kullanmakla ilgili büyük sorunların nedenidir.

L.M. adlı katılımcılar kimlikler hakkındaki şöyle cevapladılar:

"**L.M.:** Artık neredeyse herkesin kimlik var. Birkaç yıl önce, Gürcistan’da yaşayan Boşaların nifisi cüzdanına sahip olmaları için yardım eden bir program vardı. Bu nedenle, bununla ilgili bir sorunum yok. Fakat belgeleri ve bir nüfus cüzdanı olmayan Boşalar var. **Araştırmacı:** Onlarda neden yok? **L.M.:** Bazıları bu programa katılmadı. Bazı çocukların evde doğmuş olmaları nedeniyle belgeleri yoktu. **Araştırmacı:** Bir kimlik belgesi olmadığı için karşılaştıkları sorunlar nelerdir? **L.M.:** Mesela kimlik kartı olmadan hastaneye gidemezler. Eğer hastalanırlarsa ambulans bile çağıramazlar. Bankayı da kullanamazlar. "

4.1.4. Gelir ve Harcama

Tablo 4.6 Aylık Gelir Durumu

	Frekans
550 GEL – 220\$	1
440 GEL – 176\$	2
400 GEL – 160\$	3
500 GEL – 200\$	2
450 GEL – 180\$	1
200 GEL – 80\$	1
300-400 GEL – 120-160\$	1
400-500 GEL – 160-200\$	1
Cevapsız	1
Toplam	13

Tablo 4.6'dan bakıldığında, gelirleri 200 GEL (80 \$) ile 550 GEL (220 \$) arasında değişmektedir. (13 Eylül 2017 döviz kuru).

Daha önce de belirtildiği gibi, mülakata katılan 11 kişi sosyal yardımı alınandır. Sigortasız ailelerdir ve aile üyesi başına 50 GEL'dir (20 \$) sosyal güvencesi olmayan aile programından yardım almaktalar. Bu nedenle, aylık gelirleri neredeyse tamamen sosyal yardımdan oluşuyor ve yaklaşık 100 GEL (40 dolar)dir, Hurda ve metal üzerine çalışarak kazanılan gelir, dilenip fal bakıyor olmaları ile birlikte bu rakam aylık olarak değişmektedir: " **S. Y.:** Ama her zaman böyle para kazanmıyoruz. Bazen yeterli olmuyor. "

4.1.4.1. Tasarruf

Sadece 2 katılımcı, ihtiyaçları için para kazanıp tasarruf yapabilirler. Bu katılımcılar, aralarındaki en yüksek maaşa sahip olanlardır. Diğer tüm katılımcılar tasarruf edemez çünkü her şey aile ve çocuklar için harcanmaktadır:

"**L.M.:** Küçük çocuklarımız var, tasarruf yapamıyoruz; **F.F.:** Ayrıca çok az kazanıyoruz. Sadece ihtiyaçlar için yeterli oluyor. Isıtma için kışın borç bile alıyoruz; **S.Y.:** Geleceğimiz için biriktirecek yeterli paramız yok."

Mülakata katılan Romanların (Çingenerin) evleri sosyo-ekonomik durumları göstermekteydi.

4.1.4.2. Evlerinde Kullanılan Eşyalar

Katılımcıların tamamında TV, küçük bir buzdolabı, ütü, cep telefonu var. Yalnızca bir ailede araba ve çamaşır makinesi var. Mülakat yanıtlayan Romanların (Çingenerin) yalnızca biri ev ısıtıcısına sahiptir: "**V.M.:** Burada ne elektrik ne su vardı. Sonradan yaptırdık. "

Romanların yaşadığı apartmanlar eski ve bakımsız. Ev soğumasın diye duvarlara halılar asmışlar. Katılımcıların çoğunun tüm odalarda ışığı yok. Soruları yanıtlayan Romanların (Çingenerin) bir kısmının mutfak yeri yok. Dairelerinde, kendilerinin inşa etmiş olması durumunda küçük balkonlar vardır. Tüm dairelerde bir küçük salon, küçük bir giriş holü, 1 yatak odası ve içinde mutfak olması gereken bir oda vardır. Ancak genellikle mutfak olarak kullanılmıyor.

4.1.5. Kültürler Özellikler

Vaziani'de yaşayan Romanlar Roman (Çingene) kültürünün özelliklerine göre yaşarlar. Bu durum dış görünüş ile birlikte görülür: giysiler, süsler, uzun saç. vs.

Erkekler geleneksel kıyafetlerinde geniş pantolon veya gümüş düğmeli ceket gibi geleneksel unsurların olmadığını söyledi. Ancak gündelik kıyafetlerinde kullanmıyorlar.

Kadınların hepsinin günlük giysilerinde, ayak bileğine kadar uzun etek, başörtüsü (kadın evli ise), omuzları ve üst kolları kapalı olmalıdır uzun saçlıdırlar, kolye ve elbette altın süs eşyaları gibi günlük öğeleri bulunur:

"**L.M.:** Şuan evde giydiğim kıyafet gibi (açık omuzlu bir ceketle birlikte) askılıyı giyebilirim ve açık omuzlu kıyafet giyebilirim. Ancak dışarı çıkamayız. Ayak bileklerine kadar uzun etekler giyiyoruz. Yaşlı kadınlar başörtüsü takıyor. Ancak gençler bunu zaten yapmıyor. "

Kadınlarda, uzun etek ve altın küpeler göze çarpıyor. Gürcü toplumunda uzun etek veya elbise giyime eğilimi. Baş örtülmüş Romanlar (Çingener) kalabalığın içinde kolayca tanınabiliyorlar.

Katılımcılardan 12 kişi, Vaziani'de yaşayan Romanların (Çingenerin) bugünkü yaşam biçiminin, kendi kültürlerinin karakteristik yaşam biçimine benzediğini iddia ediyor.

Bu fikrin hem kıyafet ve dış görünümünü, hem de büyü, dilenmek ve hurda metal gibi iş ve meşgale alanlarını ifade ettiği düşünülebilir.

Gürcü Romanların diğer ülkelerdeki Romanlarda (Çingenelerde) olduğu gibi yaşlıları ve “baronları” yoktur. Ancak Romanlar (Çingeneler) arasında saygı duyulan bir kişinin bir Gürcü olan Venera Marthoplişvili olduğunu söyleyebilirim. Venera Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) koşullarını ve yaşam standartlarını iyileştirmek için çalışıyor. Romanların (Çingenelerin) eğitilmiş olmaması ve dil problemleri olması nedeniyle, belgeleri doldurmaları için genellikle yardımcı olmakta veya belirli bir sorunu çözmek için hangi devlet kurumuna başvurmaları gerektiğini açıklamaktadır. **V.M.** adlı katılımcı şöyle söyledi:

"Boşalar Gürcüce bir şey anlamıyorsa bana soruyorlar. Veya belgelerle ilgili bazı konuları çözmek gerekiyorsa, eğitilmiş olmayanlara ve nereye gideceğini ne yapacağını bilmeyenlere yardımcı oluyorum. Veya farklı araştırma kuruluşları bunu gerçekleştirdiğinde, bana başvuruyorlar. Çünkü Boşalar onlarla buluşmak istemiyorlar, onlarla ben konuşuyorum. Çünkü beni tanıyorlar ve bana güveniyorlar. "

Roman (Çingene) şarkıları hakkında şunları söylediler: **L.Y.:** "Her şarkı sevgiyle ilgili ve her şey göçebe hayat tarzıyla ilgili ...". Bütün Romanlar (Çingeneler) şarkıyı "Lila Dad" ismiyle tanıyorlar. Romanların (Çingenelerin) kültürü, müzikleri ve dansları hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Kendi kültürü hakkında bilgi seviyesini yükseltmek amacıyla, Gürcistan'ın farklı bölgelerinden gelen Romanların (Çingenelerin) şarkılarını ve danslarını yalnızca Gürcüler'e değil kendi Romanlarına (Çingenelerine) sunmak için yerde Roman (Çingene) festivalleri düzenlediği de bilinmektedir.

İlk Roman (Çingene) festivali, 21 Mayıs 2011'de Gürcistan'da yenilik ve reform için bir merkez barındıran Tiflis Etnografya Müzesi'nde yapıldı. Festival afişinde şu ifade yer almaktaydı: "Fotoğraf sergisi, Roman (Çingene) müziği ve dansları Roman (Çingene) festivalinde düzenlenecek."⁴⁸ (Festivalin afişi EK: 3)

Vaziani'de yaşayan Romanlar genellikle Roman (Çingene) geleneklerine uygun olarak düğünler düzenliyor ve kutluyorlar. Gelinin evliliği için kendi kuralları da vardır. Romanlarda (Çingenelerde) ilk hafta gelini isterler ve düğün törenini kutlamak için Roman (Çingene) geleneklerine göre 3 gün sürecek olan kararı beklemek gerekmektedir.

⁴⁸ <http://netgazeti.ge/culture/9896/> (erişim tarihi: 12.10.2017)

1. Gün: “podvisilka”. Bu gün, iki ağacın dallarına iki ekmek, şeker, çikolata ve içecekler asılır.

İlk gün ağaç dallarını koparmaya başlarlar. O dalı koparan bu dallara asılmış bütün tatlıları ve içecekleri ödül olarak alacak kişi olur. Bir ağacın dallarını ancak gelini getirdiklerinde koparmaya başlarlar. Aynı gün Hıristiyan geleneklerine göre kilisede gerçekleşen bir düğün yapılır.

2. Gün: İkinci gün dalları ağaçtan koparırlar ve dalları koparan kişi tatlılar ve içecek alır. İkinci ağaçtaki dallar ikinci günde koparılır ve böylece gelinin artık bir eş olması kutlanır.

3. Gün: Kutlama tekrar başlar. Üçüncü gün Romanlar (Çingeneler) yeni evlileri kutlar ve vedalaşırlar.

Vaziani'de yaşayan Romanlar (Çingeneler) arasında Roman (Çingene) geleneğine göre, gelin evlenince, çeyizini eve getirir. Bu istek tamamen gelinin arzusuna ve kabiliyetine bağlıdır. Çeyizi onunla birlikte istemezse veya getiremezse, kabul edilir.

6 katılımcı Romanların (Çingenelerin) ebeveynlerinin istediği eşler ile evlendirildiklerini iddia etmektedir. Ebeveynler seçim hakkını onaylamazlarsa, düğün gerçekleşmeyecektir. **M.Y.** bu konuda şunları söylemiştir: "Bunlar, yaşlıların sözlerinin daha önemli olduğu geleneklerdir. Gençler yetişkinlerin görüşlerine saygı duymalıdır..."

Mülakata katılan 7 kişi, anne babalarının talimatlarına göre değil, eşlerini kendileri bularak evlendiklerini bildiriyor **P.Y.** adlı katılımcı şunları söyledi: "Eskiden ebeveynler belirliyordu. Artık günümüzde buna gençler kendileri karar veriyor ..." Böylelikle Romanların (Çingenelerin) görüşleri ikiye ayrıldı. Bugüne kadar, Gürcü erkeklerin Roman (Çingene) eş aldıkları aileler mevcuttur. Bu evliliklerin sayısının her geçen gün arttığı gözlenmektedir.

Mülakata katılanların beşinin görücü usulüyle evlenmiş olmaları ve diğer ikisinin de kendi seçtikleri kişilerle evlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Mülakata katılan 7 kişinin akraba evliliğine olumlu baktığı tespit edilmiştir. 6 katılımcı ise, bu konuda aynı düşünmediklerini belirtti. Katılanlardan biri, kesinlikle ailelerinin evliliği onaylaması olmazsa evliliğin olmayacağını savunuyor.

Eş seçiminde ise, tüm katılımcılar farklı yanıtlar verdi. Erkeklerin Eş seçiminde adayın özellikle iyi bir ev hanımı olabilmesi, eşlerini sevebilmesi ve evi geçindirebilmesi önemli kriterlerdir. Kızların evlenme yaşı genellikle 13-15'tir. Kız 20 yaşında ve evli değilse "Evde kaldı" denilmektedir. Erkeklerin evlenme yaş ortalaması 18-20 yaş ve daha fazladır. Fakat Gürcistan Devleti'nin çıkardığı yeni yasadan dolayı, Gürcistan vatandaşları 18 yaşın altındaysa

evlenemezler. Bu yasanın ihlal edilmesi Gürcistan yasalarına göre cezalandırılabilir. Bu nedenle Roman (Çingene) düğünlerinin sayısı bu yasanın kabul edilmesinden beri azalmıştır. Resmi olarak gençler evlilik cüzdanını imzalamazlarsa, resmi olarak evlenmeden yaşarlar.

13 kişi ile gerçekleştirilen derinlemesine mülakat sonrasında bireylerin farklı etnik kökenden evlilik yapıp yapmadıklarına dair bakış açısıyla ilgili sonuçlar değerlendirildiğinde 3 kişinin bu duruma olumlu, 4 kişinin olumsuz, 6 kişinin de fark etmez şeklinde cevap verdiği görülmüştür. Yapılan mülakatlarda sorulan “ toplumun farklı etnik kökenler ile yapılan evliliğe bakış açısıyla” ilgili soruya 1 kişinin olumlu, 7 kişinin olumsuz, 5 kişinin de bu durumun olup olmamasının önemli olmadığına yönelik cevap verdiği görülmüştür. Ailelerin cinsiyet değişkeni bağlamında farklı etnik kökenden evliliğe bakış açıları değerlendirildiğinde, erkeğin toplumsal manada böyle bir evliliği daha kabul edilebilir görülmektedir. Dini açıdan ailelerin evliliğe bakış açıları değerlendirildiğinde 6 katılımcının olumsuz cevap verdiği görülmektedir. Bu durum Romanların (Çingenelerin) hayatında dinin önemli bir rol oynadığını ve dinin onların kültür ve geleneklerinin bir parçası olduğunu göstermektedir. Farklı dinlere mensup yeni aile üyeleri konusunda, Romanların (Çingenelerin) hiçbir şekilde dinlerini değiştirmeyeceğine inanan kişilerin bile ailesi buna izin vermiyor **M.Y.**: "Fakat yine de tartışılır. Aile dini karıştırmıyorsa, bizdeki Çingene ya da Romanlar (Çingeneler) da dini değiştirmemeli. Bu onlar için çok zor olacak.... " şeklinde söylem de bulunduğu görülmektedir. Bu düşünce göz önüne alındığında, onların toplumsal olarak belirlenen kurallar içinde dinin değiştirilemez bir mahiyete sahip olduğu anlamı çıkartılabilir.

4.1.5.1. Romanların (Çingenelerin) Kültürlerini Koruma Biçimi

Mülakat yapılan Romanlar (Çingeneler), çocuklarının Romani dilini öğretme yöntem’ ile kültürlerini korumaya çalışıyorlar. Roman (Çingene) kültürünün geleneklerine göre yeni nesilleri yetiştirerek geleneklerini gözetiyorlar. Bu ailedeki kadınların ve erkeklerin görevidir. Katılımcılar şöyle söylediler:

"**M.Y.**: Geleneklerimizi evde destekliyoruz, çocuklarımız ve torunlarımız Siganların dilini ve dinimizi biliyorlar; **L.M.**: Çocuklarımıza dilimizi konuşmayı kültürümüzü korumayı öğretiyoruz. Evde de geleneklerimize göre yaşıyoruz, kızlar uzun kıyafetler giyiyorlar; **F.F.**: Siganlar evlerimizde, geleneklerimizi ve dilimizi çocuklara öğretiyoruz. Biz de yetiştiğimiz gibi tatilleri kültürümüze ve çocuklarımıza yakıştırdığında yaparız; **K.Y.**: Evet, Sigan çocuklarla da Siganların dilini öğrenmeleri için

konusuyoruz. Evimizde, geleneklerimize göre, tüm işleri de yapıyoruz. Ve kocam bir Sigan, Gürcü değil, kültürümüzde yalnızca bir Sigan ile evlenmek alışılmış bir gelenektir; **V.M.:** Eski nesil uzun etek, eşarp giyiyorlar. Ancak gençler artık böyle giymiyor, modaaya uygun, kot pantolon giyiyorlar."

Yalnızca 1 katılımcı, Roman (Çingene) kültürünün Gürcistan kültürüne asimilasyondan korunduğunu savunuyor:

"**M.Y.:** Evet, korunuyor. Çocuğumuza ve torunlarımıza bizim dilimizi ve gelenekleri öğretiriz, kızlarımız uzun elbiseler giyer ve zamanki gibi bizimle yaşarlar. Ancak son zamanlarda, Siganların Gürcülerle evlenmeye başlamalarından dolayı Siganlar farklı bir şekilde yaşamaya başlamıştır. "

Ancak son zamanlarda Roman (Çingene) kızlar Gürcü erkeklerle evlenince ya da Roman (Çingene) erkekler Gürcü kızlarıyla evlenince karışık evlilik eğilimi artmıştır. Bu ailelerde yetişen çocuklar her iki kültürde yetişirler ve bir bütün olarak aynı kültüre ait değildirlir.

Romanlar (Çingeneler) ile yapılan mülakattan alınan bilgilere dayanarak Gürcü bir kadın kocasından maddi olarak bağımsızsa, tamamen bağımsızdır. Roman (Çingene) kadınlara gelince, Vaziani'de yaşayan insanların çoğu kocalarından maddi olarak bağımsızdır ama söz hakları yoktur. Benzer şekilde, Gürcü geleneklerine göre, bir erkek bir kadını değil bir aileyi desteklemelidir.

Romanlara (Çingenelere) göre, Gürcistan Devleti Romanların (Çingenelerin) kendi kültürlerini korumasına yardım etmiyor. Roman (Çingene) kültürünün korunması ve muhafazasında, "Kakheti Roman "Roma" Derneği" gibi devlet kuruluşları devreye giremiyor.

Gürcistan'da yaşayan Azerbaycan azınlık grubu ile karşılaştırıldığında, bu durum şehre ve köye göre değişmektedir. Daha önce yapılan bir çalışmada: "Aile içinde hangi dilde konuşuyorsunuz?" sorusuna Tiflis'te yaşayanlar Azerler'in verdikleri cevaplar şu şekildedir: 11 Gürcüce; 16 Azerce; 3 Rusça. Marneuli'de yaşayanların cevabı: 1 Gürcüce; 26 Azerce; 3 Rusça. Tiflis'te yaşayan Azeriler Gürcüceyi daha iyi biliyorlar. Bundan dolayı evde de Gürcüce konuşuyorlar (Chiladze, 2015: 41).

4.1.5.2. Romanların (Çingenelerin) Dil, Kültür ve Tarihlerini Paylaşım Araçları

Gircistan'da yaşayan Romanlar (Çingeneler) ailelerinin nereden geldiğini, anne ve babalarının nerede yaşadıklarını, yaşadıkları yerden ayrılmalarının sebeplerini nereden

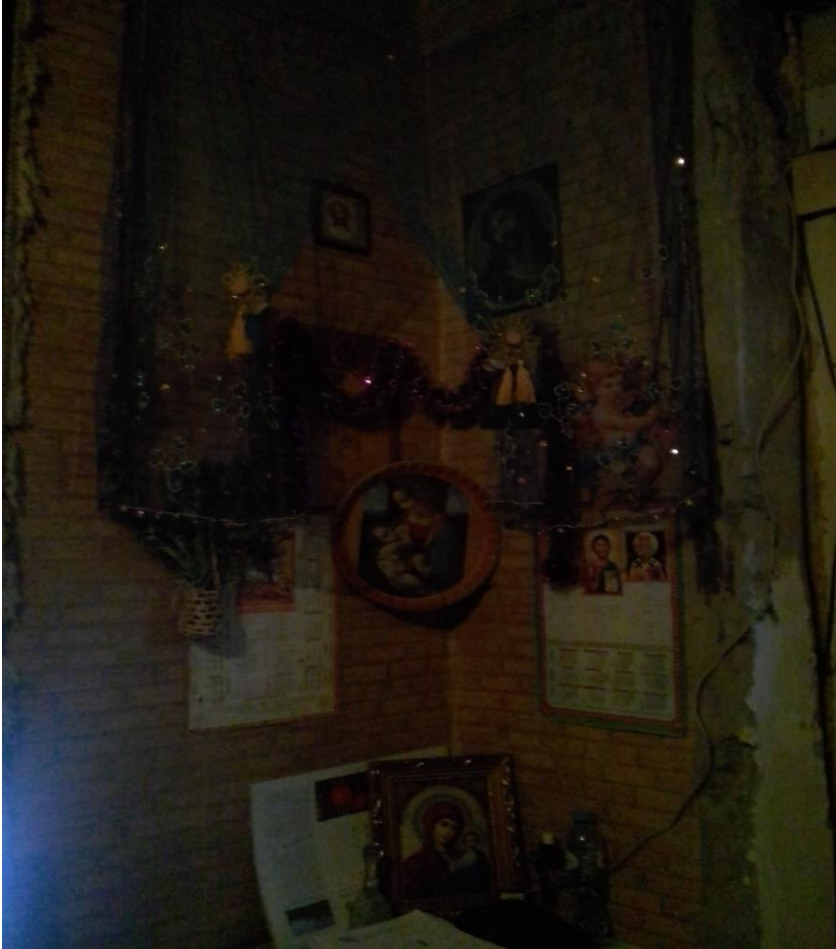
öğreneceklerini bilmiyorlardı. Ailelerinin geçmişi ve kökleri konusundaki düşük farkındalığın nedeni, herhangi bir kayıt oluşturulmaması ve kayıt tutulmaması olabilir.

Tarihi, kültürü, dilleri ve gelenekleri, gençler arasında babadan oğula sözlü olarak, yetişkin çingenelelerden çocuklara herhangi bir kayıt yapılmaksızın iletilir ve paylaşılır:

"**M.Y.:** Çocuklarımıza sözlü olarak öğretiyoruz; **P.Y.:** Ebeveyn ve aileden gelen bilgiler doğrultusunda öğreniyoruz. Ayrıca sürekli iletişim kurduğumuz diğer Siganlardan öğreniyoruz; **F.F.:** Yazılı bir dilimiz yok. Bu nedenle yaşlılarımızdan ve birbirimizden gelenek ve göreneklerimizi, özel günlerimiz düğünlerimiz nasıl doğru kutlanır, Sigan olarak ne yapabileceğimizi ve ne yapmayacağımızı öğreniyoruz; **S.K.:** Ailemiz bize bunu öğretiyor. Evde gelenek ve dil öğreniyoruz. "

4.1.5.3. Din

Vaziani'de yaşayan tüm Romanlar (Çingeneleler) Hıristiyandır. Ziyaret ettiğim bütüm evlerde dini simgelerin asıldığı bir köşe vardı.

Fotoğraf 4.4. Vaziani Yerleşiminde Romanların (Çingenelelerin) Yaşadığı Evde Dini Simgelerin Asıldığı Bir Köşe (Gürcistan, Vaziani Yerleşim. Lia Chiladze, 2017)

İstisnasız bütün Romanlar (Çingeneler), ister erkek ister kadın olsun kiliseye gidiyorlar. Mülakata katılanlara göre, kilisede de gerçekleşen bir düğün olmadan düğün yapamayacakları gibi genellikle bayramlarda ve bazen Pazar günleri kiliseye gidiyorlar.

Katılımcılara göre, Vaziani'de yaşayan tüm Romanlar (Çingeneler) Hıristiyanlar ve Roman dilinin Plash lehçesi ile konuşuyorlar; bu da mülakata katılan Romanların Plashun'a ait oldukları anlamına geliyor. Katılımcılar, Gürcistan'da yaşayan tüm Vlahi ve Plashi Romanlarının (Çingenelerin) Hıristiyanlar, Gürcistan'da yaşayan Kırımların ise Evanjelik ve Müslüman olduğunu iddia ediyorlar.

Mülakata katılanların hepsi başka bir dine sahip olan Romanlarla (Çingenelerle) olumlu bir ilişki kurarlarsa da, kendilerini aynı Romanlar (Çingeneler) gibi hissedebilirler. Sadece 1 katılımcı başka dinden olan Romanlara (Çingenelere) negatif bakıyor: "M.Y.: Onlar hakkında kötü düşünüyorum. Mezhepler ve bu konuşmalardan hoşlanmam." İletişimde kurarken, tüm Romanlar (Çingeneler) dil ve din farkına rağmen birbirlerine saygı ve hoşgörü ile davranırlar.

4.1.5.4. Fal ve Falcılık

El falı, kartlarla veya kahve falı bakarak kazanç sağlamak Vaziani'de yaşayan Romanlar (Çingeneler) için ortak bir meşgaledir. Mülakata katılan 5 kişi, hayatta kalabilmek için fal bakabilir ve bu alanlarda para kazanabilir. Vazianili Roman (Çingene) kadınları her gün çalışıyor. Çünkü bu onların işleridir:

"V.M.: Nadiren sadece yetkililere; F.F.: Her gün bu şekilde para kazanıyorum; S.Y.: Bazen, biraz daha para kazanmamız gerektiğinde; S.K.: Her gün, çalışırım; K.Y.: Her gün. Çünkü bu benim işim. "

4.1.5.5. Romanların (Çingenelerin) Geleceğe Bakışı

Mülakata katılan Romanlar (Çingeneler) gelecek hakkında şunları belirttiler:

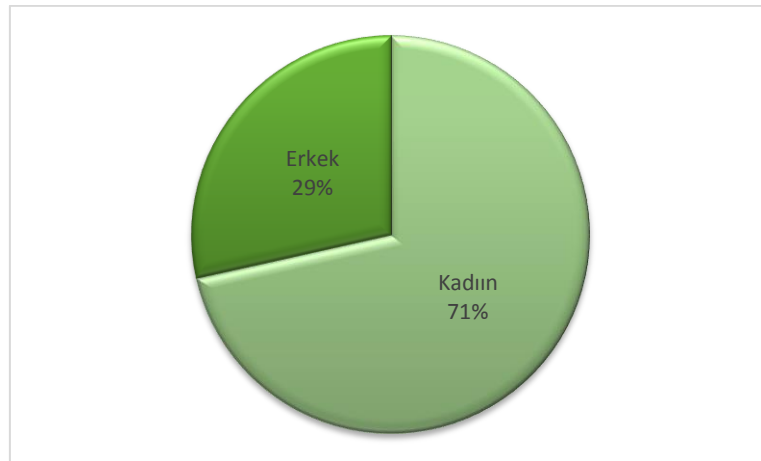
"**Araştırmacı:** Nasıl hayaller kuruyorsunuz? **M.Y.:** Bir araba satın almak ve evi onarmaktır. Böylece çocuklar üşümez ki bu rahat olur. **N.S.:** Ev ve araba almak bir de iyi bir iş bulmak.; **L.M.:** Kocamla ayrı eve çıkmak, kocamın istikrarlı bir işi olması, çocukların okula gitmesi ve çalışması diye düşünüyorum; **V.M.:** Boşalarımıza yardımcı olabilmem için örgütümün iyi çalışmasını isterdim. Çocuklarımla ve torunlarımızın sağlıklı olmasını isterdim ki, torunlarım eğitim alabilir ve iyi işlerde çalışabilirdi; **P.Y.:** İyi bir hayat hayal ediyorum; **F.F.:** İyi bir ev hayal ederim, çocuklarımla iyi bir hayat sürdürdüğünü, iyi işlerde çalışacaklarını. Yaşamlarında bizim gibi olmalarını istemiyorum; **K.Y.:** İyi bir ev ve bir araba hayal ediyorum. İyi bir iş olsun, ihtiyacınız olan her şeyi alabilelim; **V.Y.:** İyi bir ev hayal ediyorum, bu bir araba ve bir iş olurdu.

Geri kalanlar gibi yaşamak istiyorum, çocukları tüm bu sorunları bilmeyeceğini; **S.Y.:** İyi bir ev ve eşyalar istiyorum. Kocamın iyi bir iş bulmasını istiyorum ve herkesin normal yaşamı gibi yaşayacağım ; **L.Y.:** Her şeyi normal yaşamak için iyi bir hayat hayal ediyorum; **S.K.:** Çocukları eğitim alabilmelerini hayal ediyorum. Böylece eğitimden sonra işleri iyi olurdu ve benim gibi çalışmazlar; **R.D.:** Normal bir hayat hayal ediyorum; **K.Y.:** İyi bir ev hayal ediyorum ve çocuklar için paramın olmasını."

4.2. Gürcü Toplumunun Romanlara (Çingelere) Bakışı

4.2.1. Demografik Özellikler

4.2.1.1. Cinsiyet

Grafik 4.1 Cinsiyet

Grafik 4.1'e göre ankete kadınların % 71'i gibi büyük bir oranı katılırken erkeklerin oranı % 29'dur; Erkeklerin ankete katılımı daha az oldu. Çoğu erkek, "Çingeler hakkında hiçbir şey bilmiyorum", "Karıma sor", "Külotlu çorap sattığını biliyorum", "Çok sayıda Çingene'nin bulunduğu istasyona gidebilirsiniz" diyerek görüşmelere katılmayı reddetti.

Ankette "Roman" sözü kullanıldı bundan dolayı ankete katılan çoğu kişilere "Roman"ın ne olduğunu açıklamak zorundaydım.

4.2.1.2. Yaş

Tablo 4.7 Yaş

16-24 yaş grubu	25-35 yaş grubu	36-44 yaş grubu	45-55 yaş grubu	56-65 yaş grubu
49 kişi	91 kişi	25 kişi	17 kişi	18 kişi

Ankete katılanların 200 kişinin yaşı cevaplarına etki etmemiştir. 16-24, 25-35, 36-44, 45-55 ve 56-65 yaş gruplarından verilen cevaplarda farklılık yoktu bundan dolayı analizi yaş gruplara göre yapılmadı.

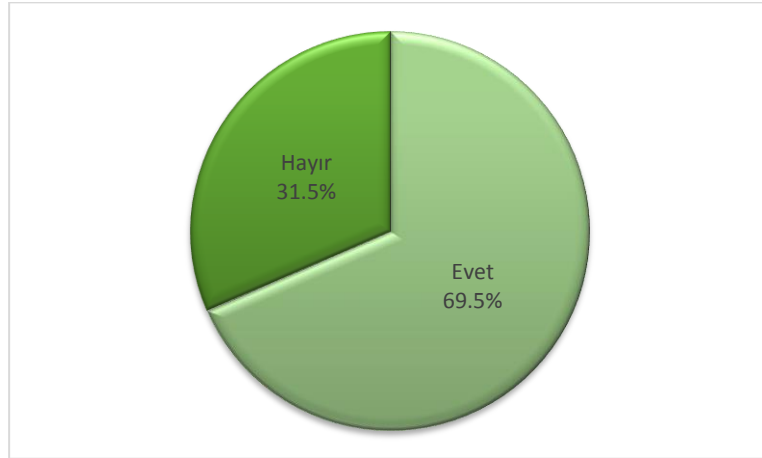
4.2.1.3. Eğitim Seviyesi

Tablo 4.8 Eğitim Seviyesi

	Frekans	Yüzde
Ortaöğretim	12	6,0
Yüksek öğretim	188	94,0
Toplam	200	100,0

Tablo 4.8'e göre katılımcıların % 6'sının ortaöğretim düzeyinde eğitimi var. Katılımcıların % 94'ü yüksek öğretim mezunu. Gürcü toplumunda eğitimin seviyesi yüksek olduğu için görüşülen eğitimli insanların hemen hemen hepsinin, toplum üyeleri hakkında temel bilgilere sahip olmaya ihtiyaç duyduğu anlaşılmaktadır; çünkü Romanların (Çingenelerin) Gürcistan topluluğuna entegre olmaması, toplumun Romanlarla (Çingenelerle) temasının bulunmaması ve Romanların (Çingenelerin) kültürü, gelenekleri ve bu etnik grubun karşı karşıya kaldığı sorunların bilinmemesi iyi bir izlenim değil.

4.2.1.4. İş Durumu

Grafik 4.2 İş Durumu

Grafik 4.2'ye göre katılımcıların % 69,5'i çalışıyor. Katılımcıların % 31,5'i çalışmıyor; Bu verilere dayanarak, katılımcıların çoğunluğunun devamlı olarak bilgi alışverişi sürecinde oldukları ve evden işe gittiğini anlıyoruz.

4.2.2. Gürcü Toplumunun Romanlar (Çingeneler) Hakkındaki Düşünceleri

Tablo 4.9 Gürcülerin Romanların (Çingenelerin) Nerden Geldiklerine Dair Bilgileri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Romanyalı	43	21,5	24,2
Moldovalı	38	19,0	21,3
Mısırlı	20	10,0	11,2
Romalı	17	8,5	9,6
Hindi	19	9,5	10,7
Bilmiyorum	41	20,5	23,0
Toplam	178	89,0	100,0
Cevapsız	22	11,0	
Toplam	200	100,0	

Tablo 4.9'a göre ankete katılanların % 21,5'i Romanların (Çingenelerin) Romanya'dan geldiğini düşünüyor. Romanya devletinin bir Roman devlet olduğuna dair daha fazla şey duyduklarını söylediler. Katılımcıların % 19'u Romanların (Çingenelerin) Moldova'dan geldiğine inanıyor. Romanların (Çingenelerin) Moldova'da daha fazla olduğunu daha sık duydukları düşüncesine dayanıyor.

Katılımcıların sadece % 10'u Mısır'dan geliyor ve katılımcıların % 8,5'i Romalılardan geldiğine inanıyor; katılımcıların sadece % 9,5'i Romanların (Çingenelerin) Hindilerden geldiğine inanıyorlar ki bu doğrudur; ankete katılanların % 20'si Romanların (Çingenelerin) kökeninin hangi topluluğa ait olduğunu bilmiyor.

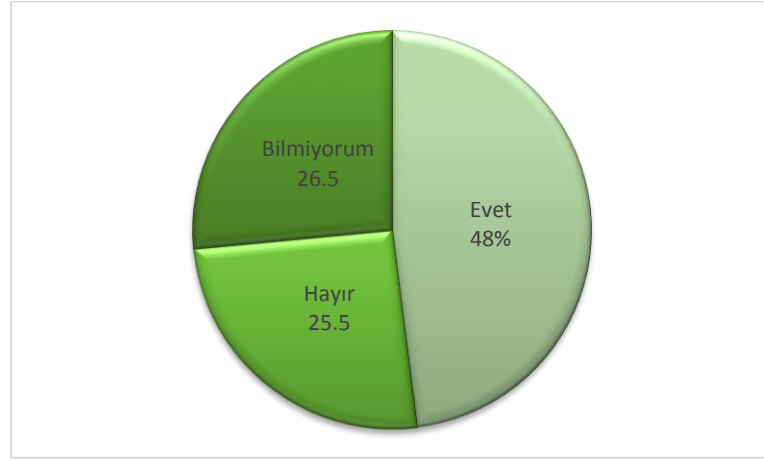
Tablo 4.10 Gürcülere Göre Romanların (Çingenelerin) Dini Yaşamı Hakkındaki Düşünceleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hristiyanlar	42	21,0	21,6
Müslüman	12	6,0	6,2
Budist	10	5,0	5,2
Ateist	35	17,5	18,0
Başka	87	43,5	44,8
Bilmiyorum	8	4,0	4,1
Toplam	194	97,0	100,0
Cevzpsız	6	3,0	
Toplam	200	100,0	

Tablo 4.10'a göre katılımcıların % 21'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) Hristiyanlar olduğuna inanıyorlar, Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) büyük kısmı Hristiyan'dır; ankete katılanların % 6'sı Müslüman olduklarını; katılımcıların % 5'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) Budist olduğunu belirtmiştir.

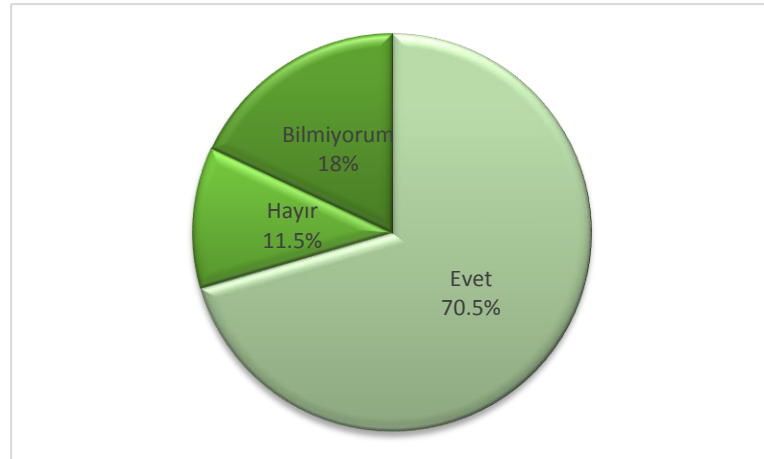
Ankete katılanların % 17,5'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) ateist olduğuna, yani bir dinleri olmadığına inanıyorlar. Böyle bir yanıt sadece bu grup katılımcıların Gürcistan'da yaşayan Romanlarla (Çingenelerle) ne kadar ilgili olduğunu değil, Romanların (Çingenelerin) Gürcistan toplumunda statü olarak nerede yer aldığını da göstermektedir. Gözlemlerimize söylebilir ki dayanarak Gürcü toplumu, din ve geleneklerin yoğun olarak yaşandığı geleneksel bir toplumdur. Gürcü toplumunda bireylerin büyük çoğunluğu bir kişiyi kendi dinine ve inanç düzeyine göre değerlendirir. Katılımcı Romanların (Çingenelerin) başka bir dinin temsilcileri olduğunu söylüyorsa bu, katılımcının bir noktada kendi ile Romanlar (Çingeneler) arasında bir sınır oluşturduğu anlamına geliyor. Romanları (Çingeneleri) kendisinden ve toplumundan ayırıyor çünkü dini onun için çok önemlidir. Tersine ankete katılanlar, bir kişinin aynı dine mensup olduğunu söylerlerse, bu, katılımcının kendisine güven duyduğu anlamına gelir. Verilen cevaplara göre Gürcüler Romanları (Çingeneleri) toplumunun

bir üyesi olarak görmemektedir; katılımcıların % 43,5'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) başka bir dinin mensup olduğuna inanıyor. Bazıları "Din Romanların (Çingenelerin) yaşadıkları ülkeye, bağlı olarak değişir" derler. Ama bu gruptaki diğer katılımcılar Romanların (Çingenelerin) Ezidi olduğunu ve güneşe tapıtığını ileri sürüyor ki bu tamamen yanlış bir görüştür. Gürcistan'da, farklı etnik gruplar hakkında birçok kalıp yargı var. Katılımcıların % 4'ü Romanların (Çingenelerin) hangi dine mensup olduklarını bilmiyor.

Grafik 4.3 Gürcülerin Roman (Çingene) Gruplara Bakışı

Grafik 4.3'e göre ankete katılan Gürcülerin % 48'i "Bosha" ve "Tsigan" (Sigan) kelimelerinin aynı şeyi ifade ettiğine inanıyor; katılımcıların % 25,5'i "Bosha" ve " Tsigan " kelimelerinin aynı şeyi ifade etmediğini düşünüyor; katılımcıların %26,5'i bu sorunun cevabını bilmiyor. Katılımcılara paralel sorgulamada yapılan gözlemlere dayanarak "bunlar sokakta ve metroda dilenen Tsiganlar"a denir.

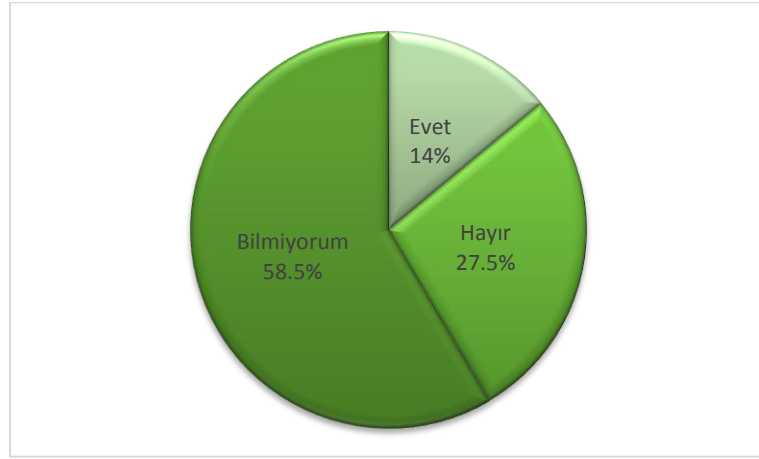
Grafik 4.4 Gürcülerin Roman (Çingene) Dili Hakkındaki Düşünceleri

Grafik 4.4'e katılımcıların % 70,5'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) kendi dillerine sahip olduklarına inanıyor; katılımcıların % 11,5'i Gürcistan'da yaşayan

Romanların (Çingenelerin) kendi dillerini bilmediğine inanıyor; katılımcıların % 18'i sorunun cevabını bilmiyor.

Aynı zamanda katılımcıların % 27'si, Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) Gürcüler ile aralarında dil engeli olduğuna inanıyor; katılımcıların % 48,5'i Gürcistan'da yaşayan Romanlar (Çingeneler) ile Gürcüler arasında dil engeli bulunmadığını belirtti; ankete katılanların% 24,5'i sorunun cevabını bilmiyor.

Katılımcıların % 41'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) devlet dilini bildiğini düşünüyor; katılımcıların % 36,5'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) devlet dilini bilmediğine inanıyor; ankete katılanların % 22,5'i sorunun cevabını bilmiyor.

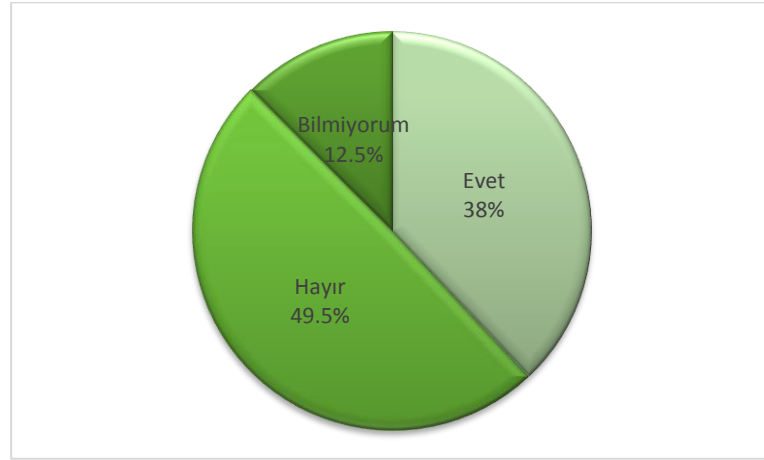

Grafik 4.5 Gürcülerin Romanların (Çingenelerin) Resmi Bayrağı Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri

Grafik 4.5'e göre katılımcıların % 14'ü, Romanların (Çingenelerin) kendi bayrağına sahip olduklarına inanıyor; katılımcıların % 27,5'i Romanların (Çingenelerin) kendi bayrağının olmadığını düşünüyor; ankete katılanların % 58,5'i sorunun cevabını bilmiyor. Katılımcıların sadece % 14'ü, Romanların (Çingenelerin) kendi devletlerine sahip olmamasına rağmen bayraklarına sahip olduklarını belirtti. Ankete katılanların çoğu "bir bayrağa sahip olabilmesi için kendi ülkesi yok".

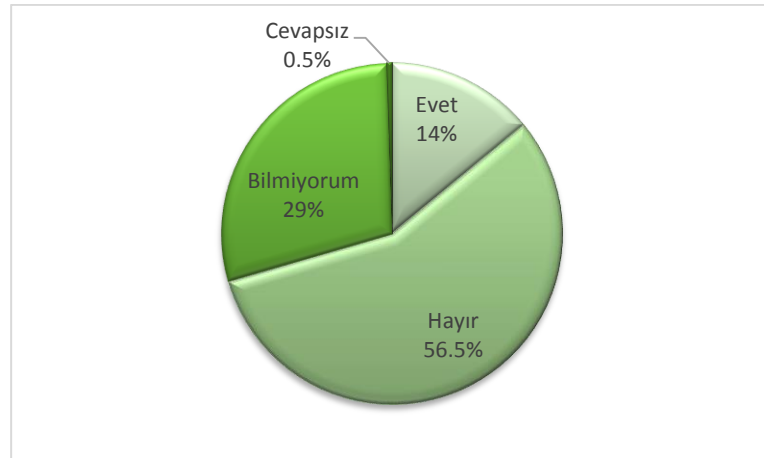

4.2.2.1. Gürcü Toplumunun Romanların (Çingenelerin) Hayatı Hakkındaki Görüşü

Grafik 4.6 Gürcülerin Roman (Çingene) Yaşamı Hakkındaki Düşünceleri

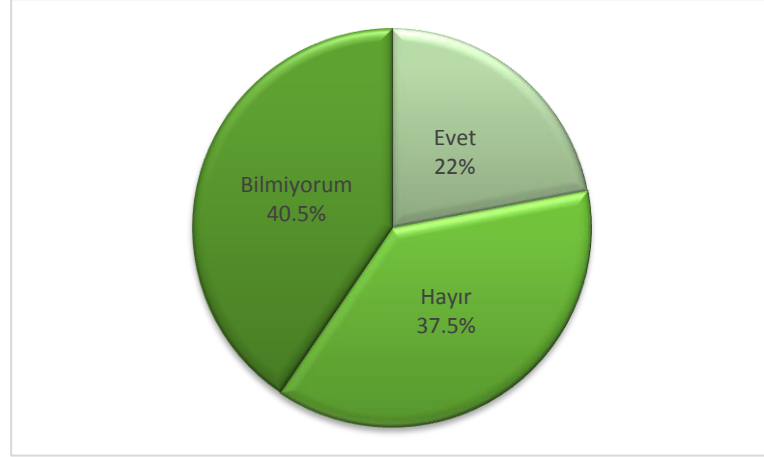
Grafik 4.6'ya göre katılımcıların % 38'i Romanların (Çingenelerin) yaşadığı koşulları sorguladı; katılımcıların % 49,5'i hiç düşünmemiş; katılımcıların % 12,5'i bilmediklerini söyledi. Gürcü toplumundan biri olarak söyleyebilirim ki katılımcıların çoğu, hemen hemen her gün sokakta dilenen Romanlarla (Çingenelerle) karşılaşmalarına rağmen, toplum üyelerinin nasıl yaşadıkları üzerine düşünmüyordu. Bu durum etnik Gürcülerin "Gürcü toplumun üyesi" olarak sadece Gürcülerin dahil olduğunu düşünmeleri ve Romanları ve diğer etnik grupları toplumun bir parçası kabul etmedikleri gerçeği ile ilişkilidir. Örneğin, "Gürcistan toplumu Gürcistan'da yaşayan Romanlara (Çingenelere) nasıl yardım edebilir?" sorusuna "Önce Gürcülere yardım etmeliyiz" cevabını verenler oldu.

Grafik 4.7 Gürcülerin Gürcistan'da Yaşayan Romanların (Çingenelerin) Gürcistan Toplumuna Entegre Olup Olmadıkları Hakkındaki Düşünceleri

Grafik 4.7'ye göre katılımcıların % 14'ü Romanların (Çingenelerin) Gürcistan toplumu içine entegre olmaya çalıştığını düşünüyor; katılımcıların % 56,5'i Gürcistan'da yaşayan

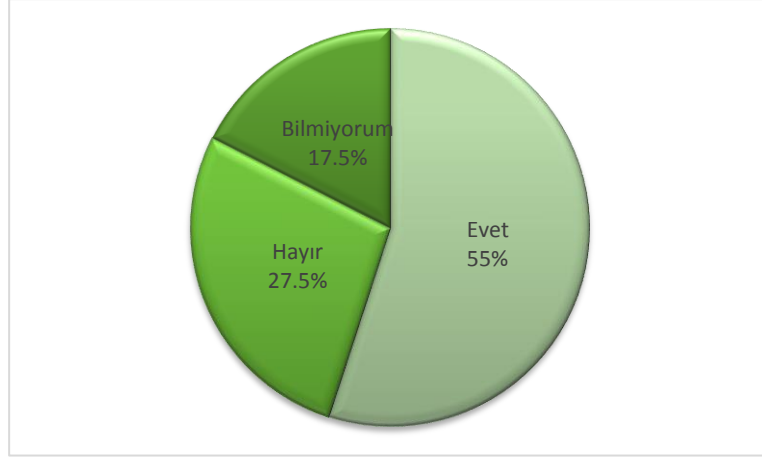
Romanların (Çingenelerin) Gürcistan toplumuna entegre olmaya çalışmadığına inanmaktadır; katılımcıların % 29'u sorunun cevabını bilmiyor. Katılımcıların çoğu şöyle düşünüyor: "Çünkü onların yaşam tarzı değişmez"; "Gürcistan'da yaşayan Romanlar (Çingeneler) davranışlarını ve düşünme biçimini değiştirmiyor"; "Çocuklara eğitim vermeye çalışmıyorlar"; "İş bulmaya çalışmıyorlar".

Grafik 4.8 Gürcistan'da Yaşayan Tüm Roman (Çingene) Kadınlarının Gürcü Kadınlarla Aynı Hak ve İmkanlara Sahip Olduğuna dair Düşünceleri

Grafik 4.8'e göre ankete katılanların % 22'si, Gürcistan'da yaşayan Roman (Çingene) ailelerinde kadınların ailenin içinde ve Gürcistan'daki kadınlarda olduğu gibi aynı hak ve güçlere sahip olduğuna inanıyor; katılımcıların % 37,5'i, Gürcistan'da yaşayan Roman (Çingene) ailelerinde kadınların ailede ve Gürcü kadınlarında olduğu gibi aynı haklara ve güce sahip olmadığını düşünüyor; katılımcıların % 40,5'i sorunun cevabını bilmiyor.

Katılımcıların % 44,5'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) ailelerinde şiddet olduğunu düşünüyor; katılımcıların % 12,5'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) ailelerinde şiddet görülmediğine inanıyor; katılımcıların % 42,5'i bu sorunun cevabını bilmiyor. Gözlemlere dayanarak şiddet olgusu diğer ailelerdeki ile aynıdır ve Romanlar (Çingeneler) ve Gürcüler arasında bir fark yoktur.

Grafik 4.9 Gürcülerin Gürcistan'da Yaşayan Roman (Çingene) Kızlarının Küçük Yaş Evlilikleri Hakkındaki Düşünceleri

Grafik 4.9'a göre ankete katılanların % 55'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenerin) küçük yaşta kız çocuklarını verdiklerini biliyorlar; ankete katılanların % 27,5'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenerin) küçük yaşta kızlarını verdiğini bilmiyorlardı; katılımcıların % 17,5'i bilmiyorum seçeneği seçti, bu da hiç düşünmediklerini ifade ediyor.

4.2.2.2. Gürcü Toplumun Romanların (Çingenerin) Çalışma Hayatı Hakkındaki Görüşü

Tablo 4.11 Gürcülerin Gürcistan'da Yaşayan Romanların (Çingenerin) Hangi İşler ile Uğraşır Uğraşmadıkları Hakkındaki Düşünceleri

	Frekans	Yüzde
Tüccar	62	31,0
Dileniyor	63	31,5
Satıcı	15	7,5
Hiç birşey yapmıyor	28	14,0
Farklı bir işler	24	12,0
Bilmiyorum	8	4,0
Toplam	200	100,0

Tablo 4.11'e göre katılımcıların % 31'i onların ticaretle uğraştığını düşünüyor. Bu görüş önyargı görüş değil. Katılımcıların % 31,5'i Romanların dilendiğini söyledi. Geçen senelerle ve 2017 yaz ayları ile kıyasladığımızda sokakta dilencilik yapan Romanların sayısının Tiflis'te çok düştüğünü görüyoruz. Eskisi gibi onlar sokaklarda ve metro istasyonlarında fal bakıyor ve dileniyorlar, ama araştırmanın yapıldığı sırada onları Tavisuplebe ve Rustaveli gibi merkezi

sokaklarda çok nadiren görebiliyorduk. Gözlemlerime dayanarak onların genellikle metro istasyonu ve pazar yakınlarında dilendiklerini gördüm. Katılımcıların % 7,5'i onların satıcı olduğunu düşünüyor.

Katılımcıların % 14'ü "Gürcistan'da yaşayan Romanlar (Çingeneler) ne iş yapıyor?" sorusuna "Hiç bir şey" cevabını verdiler. Katılımcıların % 12'si onların ankete verilen cevaplardan farklı bir işle uğraştığını söyledi; katılımcıların % 4'ü onların ne iş yaptığı hakkında hiç bir fikri olmadığını söyledi.

Anketi yanıtlayan kişilerin "Romanlar (Çingeneler) ne hayal ediyorlar" sorusuna cevapları şu şekilde:

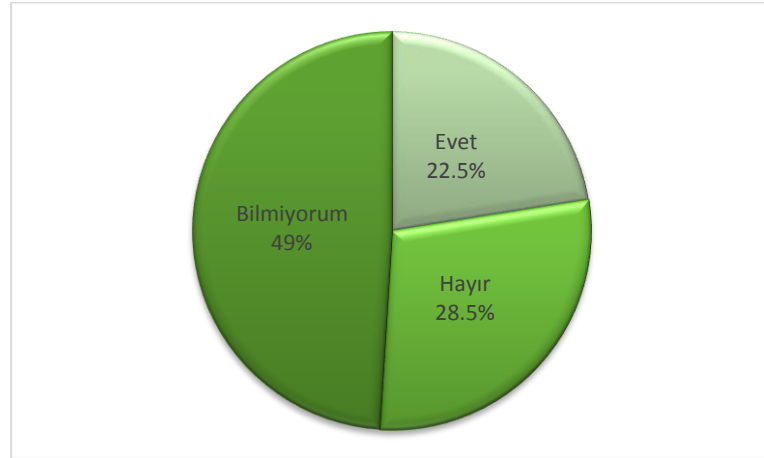
Katılımcıların % 20'si "Bilmiyorum" cevabını verdi; "Normal hayat hakkında"; "Hiçbir hayal yok"; yanıtlayanların % 13'ü Romanların (Çingenelerin) "Para hakkında" hayal gördüğünü söyledi; "Her Çingenin hayalleri farklı". Katılımcıların % 14'ü "Herkes ne istiyorsa onlar onu" cevabını vermiş bu da Romanlara ayrımcılık yapmamaları anlamına geliyor, yanıt verenlerin % 9'u "İyi bir hayat hakkında"; "Aile hakkında"; "Tam bir yaşam"; "İkamet yerlerini sürekli olarak değiştirmek zorunda kalmayacaklarını düşünüyorlar"; "Bizimle aynı şeyi hakkında hayal ediyorlar"; "Bu toplumun tam üyesi olmak"; "Başarılı bir meslek hakkında düşünmeyi ve kendilerini gerçekleştirmeyi, özellikle de kadınların bunları düşündüğünü sanmıyorum, ancak istisnalar olabilir"; "Özgürlük üzerine"; "Bunu düşünmedim"; "Normal yaşam koşullarında"; "Bu konuyu hiç düşünmedim"; "Dans ve şarkılar hakkında"; "Hiçbir şey hakkında" cevapları verildi.

Ankete katılımcıların % 19'u sokaklarda dilenen bütün Romanların (Çingenelerin), sosyal güvencesi olmayan programı altındaki ailelerden geldiğine inanmaktadır; ankete katılanların % 49'u, Gürcistan sokaklarında dilenen tüm Romanların (Çingenelerin) sosyal güvencesi olmayan ailelerden geldiğini düşünüyor; katılımcıların % 32'si sorunun cevabını bilmiyor;

Aslında, sokaklarda dilenen Romanlar (Çingeneler) bunu ailesini geçindirmek için yapıyor, çünkü çoğunun başka iş yapmasına olanak tanınmıyor.

Aynı zamanda, ankete katılımcıların % 49'u sokakta dilenen Romanların (Çingenelerin) hepsinin sosyal güvencesi olmayan ailelerden gelmediğini söyledi. Birçok katılımcı bu konuyla ilgili görüşlerini dile getirerek, dilenmenin Romanların (Çingenelerin) hayatın ayrılmaz bir parçası olduğunu ifade ettiler. Bu katılımcılar onların paraya ihtiyacı olmasa bile bunu yapacaklarına inanıyor.

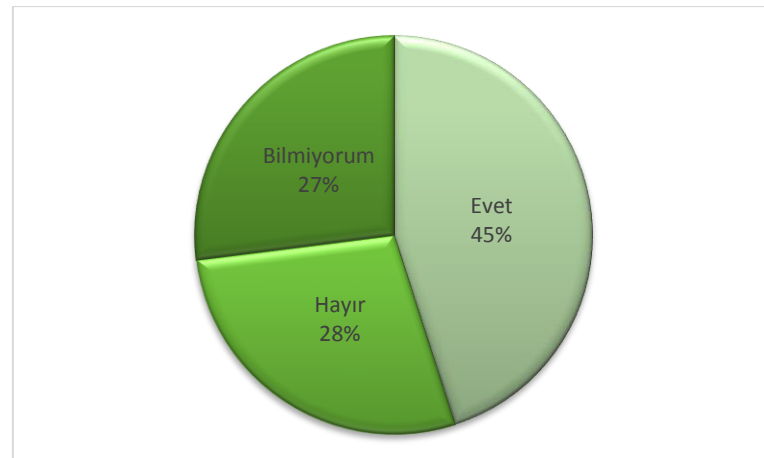
4.2.2.3. Gürcü Toplumunun Romanların (Çingenelerin) Eğitimi Hakkındaki Görüşü

Grafik 4.10 Gürcülerin Gürcistan'da Eğitim alan Romanlar (Çingeneler) Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri

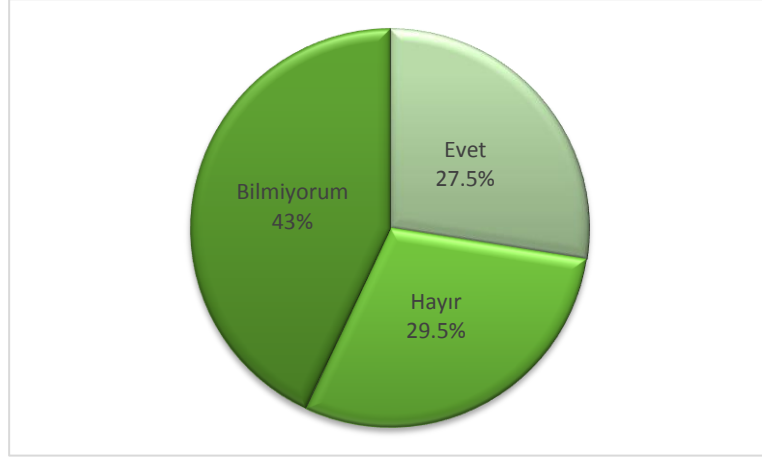
Grafik 4.10'e göre katılımcıların % 22,5'i Gürcistan'da eğitim alan Romanların (Çingenelerin) yaşadığına inanıyor; katılımcıların % 28,5'i eğitim alan Romanların (Çingenelerin) Gürcistan'da yaşamadığını düşünüyor; katılımcıların % 49'u bu sorunun cevabını bilmiyor.

Gürcistan'da eğitim alan Roman (Çingene) sayısı çok küçüktür, çünkü Sovyet döneminde yaşayan yaşlı nesillerin bir ülkeden diğerine geçiş imkânı daha fazladır. Dolayısıyla göçebe yaşam tarzı onlara eğitim alma fırsatı vermemiştir. Gençler, Gürcistan-Abhaz savaşından sonra 90'larda bölgede yaşanan zorlu sosyal ve ekonomik durum nedeniyle eğitim alamamış olabilirler. Yeni nesle gelince, göçebe değil, az ya da çok istikrarlı bir yaşam tarzına sahiptirler ve ebeveynler çocuklarını kreşlere ve okula göndermeye çalışmaktadırlar.

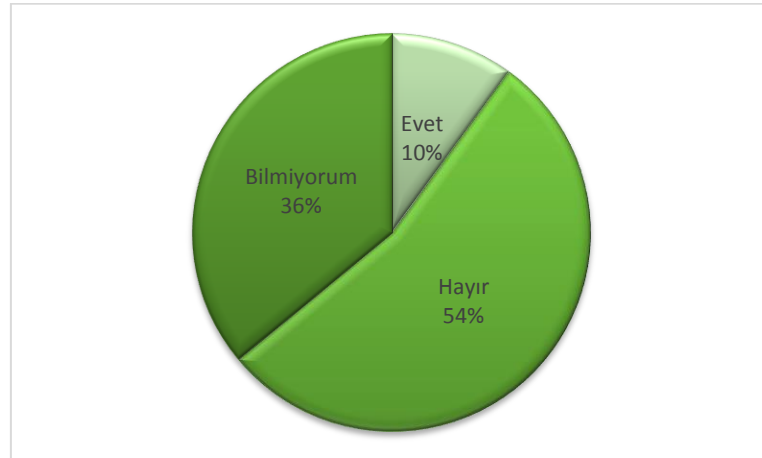
Grafik 4.11 Gürcülerin Ortaöğretimde Yer Almak için Gürcistan'da Yaşayan Romanların (Çingenelerin) Ekonomik İmkânlarının Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri

Grafik 4.11'e göre katılımcıların % 45'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) orta öğretim için ekonomik olanaklara sahip olduğuna inanıyorlar; katılımcıların % 28'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) orta öğretim için ekonomik olanaklara sahip olmadığını düşünüyor; katılımcıların % 27'si bu sorunun cevabını bilmiyor.

Grafik 4.12 Gürcülerin Gürcistan'da Yaşayan Romanların (Çingenelerin) Yüksek Öğrenim Görmek için Ekonomik İmkânlarının Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri

Grafik 4.12'e göre katılımcıların % 27,5'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) yüksek öğrenim görmek için ekonomik bir fırsata sahip olduğuna inanıyor; katılımcıların % 29,5'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) yüksek öğrenim görmek için ekonomik fırsatı olmadığını düşünüyor; katılımcıların % 43'ü sorunun cevabını bilmiyor.

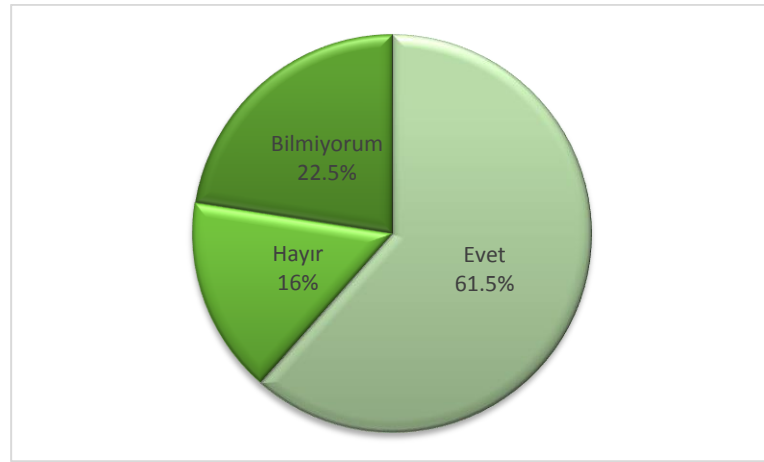

Grafik 4.13 Gürcülerin Gürcistan'da Yaşayan Roman (Çingene) Çocuklarının Eğitimine Katkıda Bulunup Bunmadığı Hakkındaki Düşünceleri

Grafik 4.13'e göre katılımcıların % 10'u Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) çocuklarının eğitimine katkıda bulunduğuna inanıyor; katılımcıların % 54'ü Gürcistan'da yaşayan

Romanların (Çingenerin) çocuklarına eğitim vermesine katkıda bulunmadığını düşünüyor. Birçok katılımcı şöyle yorum yaptı: "Ben görmedim ki Sigan çocuklar okula veya kreşe gitsin"; "Sigan çocuklar sokakta dileniyor hangi eğitimden bahsediyoruz?"; "Siganlar kendileri eğitimsiz oldukları için çocuklarını da yetiştirmiyor "dedi. Romanlar (Çingener) okullar ve kreşler o kadar az katılıyor ki halk onlar hakkında habersiz. Katılımcıların % 36'sı bu sorunun cevabını bilmiyor.

4. 2.2.4. Gürcü Toplumunun Romanlar (Çingener) Hakkındaki Önyargıları

Grafik 4.14 Gürcülerin Gürcü Toplumunda Romanlar (Çingener) Hakkında Önyargı Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri

Grafik 4.14'ya göre katılımcıların % 61,5'i Romanlar (Çingener) hakkında önyargıların toplumda var olduğuna inanıyor; ankete katılanların % 16'sı toplumda Romanlar (Çingener) hakkında hiçbir önyargılı düşünceni bulunmadığına inanıyor; katılımcıların % 22,5'i cevabı bilmiyor.

Gürcü toplumu ve görüşülen Romanların (Çingenerin) cevaplarını analiz ederek şunları söyleyebiliriz: Gürcü toplumu kendisinde birçok önyargı olduğunu söylüyor. Fakat önyargı olduğunu düşündüğümüz şeylerin Romanlar (Çingener) arasında gerçekten yaygın olduğunu gördük. İki taraflı bir süreç olduğunu söyleyebiliriz. Romanlar (Çingener) kendi haklarındaki önyargıları yok etmeye çalışmıyorlar; Gürcü toplumu ise Romanlar (Çingener) hakkındaki fikirlerini çok sorgulamıyorlar ve onlarla yakın temasta olmadıkları için bu önyargılara inanıyorlar. Katılımcıların sadece % 9'u birebir Romanlarla (Çingenerlerle) temasa geçmiş; katılımcıların % 91'i ise hiç Romanlarla (Çingenerlerle) teması olmamıştı. Bu yüzden Gürcüler Romanlar (Çingener) hakkında kendi deneyimlerinden yola çıkarak bir fikir üretmiyorlar.

Tablo 4.12 Roman (Çingene) Kelimesi Yakında Aklına Gelen İlk İfade

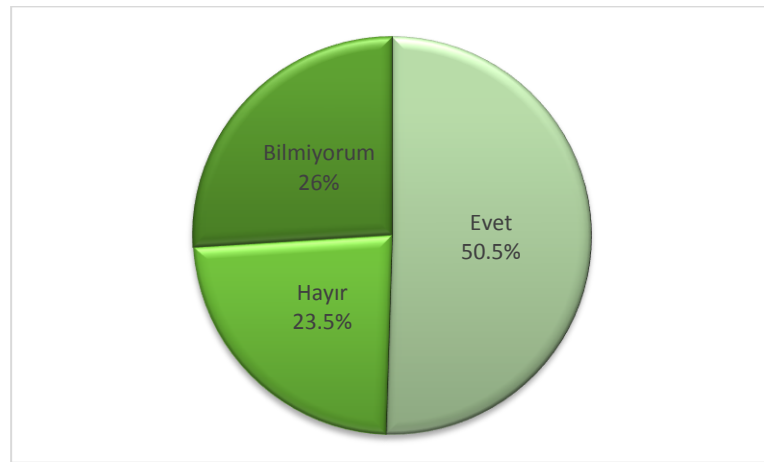
	Frekans	Yüzde
Tüccar	16	8,0
Göçebe	53	26,5
Dilenci	40	20,0
Çingene dansı	35	17,5
Çingene şarkı	21	10,5
Fal bakmayı	35	17,5
Toplam	200	100,0

Tablo 4.12'ye göre ankete katılanların % 8'inin " Roman (Çingene)" kelimesini duyunca ilk aklına gelen "Tüccar" sözcüğüdür.

Katılımcıların % 26,5'inde Romanlar (Çingeneler) "Göçebe" kelimesiyle ilişkili Katılımcıların % 26.5'i Romanların (Çingenelerin) sürekli evlerini başka bir yere taşıdıkları inanmaktadır. Katılımcıların % 20'si tarafından Romanlar (Çingeneler) dilenci olarak anılır.

Katılımcıların yalnızca % 17,5'inde Roman (Çingene) kelimesi Roman dansıyla ilişkilidir ve katılımcıların % 10,5'inde Roman (Çingene) şarkılarıyla ilişkilidir; Katılımcıların yalnızca % 17,5'inde Roman (Çingene) kelimesi fal bakma ile ilişkilidir

4.2.2.5. Gürcü Toplumunun Romanları (Çingeneleri) Ötekileşirmeleri

Grafik 4.15 Gürcülerin Gürcistan'da Yaşayan Romanların (Çingenelerin) Öteki Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri

Grafik 4.15'ye göre katılımcıların % 50,5'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) etnik ayrımcılığın kurbanı olduğuna inanıyor; katılımcıların % 23,5'i Gürcistan'da

yaşayan Romanların (Çingenelerin) etnik ayrımcılığın kurbanı olmadığına inanıyor; katılımcıların % 26'sı sorunun cevabını bilmiyor.

Katılımcıların % 50'i Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) etnik ayrımcılık kurbanı olduğuna inanmasına rağmen sorunla ilgili hiç bir şey yapmıyorlar.

“Sizce Gürcü toplumunda Romanların (Çingenelerin) hayat tarzını iyileştirmek için ne yapabilir?”Romanlar (Çingeneler) üzerine gözleme yaparken yaparken metroda 11 yaşında bir kız ve 8 yaşında bir erkek ile karşılaştım. Lotkina bölgesinde yaşayan Moldovalı Romanlarmış (Çingenelermiş). Onlarla Rusça konuştuk, ama dilendikleri için Gürcüce de biliyorlardı. Dilenmek için metroyu bekliyorlardı. Okula gidip gitmediklerini sordum, kız çocuğu gittiğini söyledi, erkek çocuk ise “Ben erkeğim okula gitmem, çalışacağım ben” dedi. Bu çocuklar için böyle bir yaşam tarzı tamamen normaldir.

Fotoğraf 4.5 Moldovalı Roman (Çingene) Çocuklar Metro “Sadguri” İstasyonunda (Gürcistan, Tiflis. Lia Chiladze, 2017)

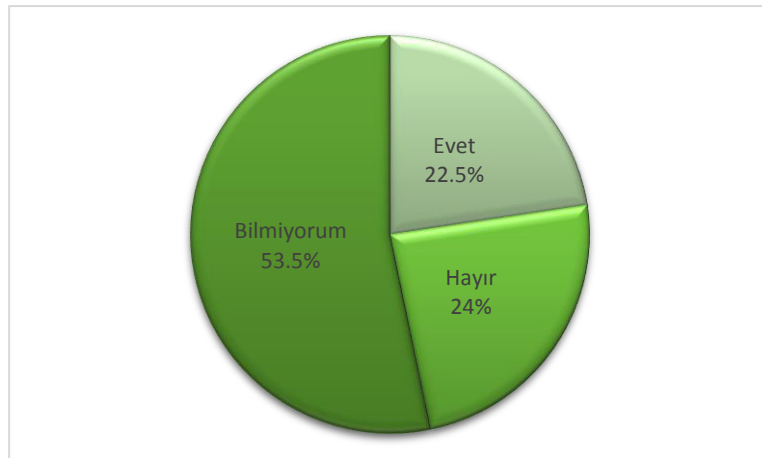
Anket katılanların Gürcülerin Romanlara (Çingelere) nasıl yardım edebilecekleri hakkındaki düşünceleri budur:

Tablo 4.13 Gürcülerin Romanlara (Çingelere) Nasıl Yardım Edebilecekleri Hakkındaki Düşünceleri

Olumlu Cevaplar % 24.5 (49 kişi)	Olumsuz Cevaplar %75.5 (151 kişi)
-"Boşalara karşı tutum değiştirmeliyiz." -"Bu durumda onlar için eğitim merkezleri yapmamız lazım." -"Eğitim. " -"Onlara yakın olmamız ve onlara dostluk elini uzatmamız gerekiyor." -"Onların toplumumuza entegrasyonu için devlet tarafından farklı programlar oluşturması gerekir." -"Onlar hakkında daha fazla bilgiye ihtiyacımız var." -"Onlara kendilerini toplumun normal üyesi olarak hissettirmeliyiz." -"Olumsuz tutum ve klişeleri kaldırmamız lazım." -"Sosyal yardımı vermemiz gerekiyor." -"Onlara daha iyi sosyal ve ekonomik koşullar kurmamız lazım." -"Önce bir araştırma yapmamız gerekiyor sonra devletimiz bu araştırmaya dayanarak onların problemleri çözmeli." -"Onlara adaptasyon için daha fazla fırsat vermemiz gerekiyor."	-"Toplumumuz Romanların (Çingelerin) yaşamını iyileştirmek için özel bir şey yapamaz." - Gürcistan'da yaşayan Romanlara (Çingelere) devletin nasıl yardımcı olabileceğini bilmiyor -"Biz çocuklarını onlardan alıp uzakta daha iyi yetiştirmeliyiz." -"Onları Gürcüleştirmeliyiz." -"Kendi kendimize yardım edemiyoruz hatta mülteciler buraya geldiler; Romanlar (Çingeler) için konuşamam." -"Çingeler kendisi en azından bir şey yapmalılar."

Tiflis'te bir günde en az 1 kez Roman (Çingene) ile karşılaşabilir metroda, dükkânlarda ya da yakınlarındaki trafik ışıklarında. Genelde onlar küçük çocuklarla birlikte sürücülerini durdurarak para istiyorlar. Herşeye rağmen katılımcıların çoğu olumsuz cevaplar verdiler.

4. 2.2.6. Sosyal İlişki Biçimleri

Grafik 4.16 Gürcülerin Roman (Çingene) Arkadaşlarının Olmasının İsteyip İstemediği Hakkındaki Düşünceleri

Grafik 4.16'ye göre ankete katılanların % 22,5'i bir Roman (Çingene) arkadaşının olmasını istiyor. Katılımcıların % 24'ü bir Roman (Çingene) arkadaşının olmasını istemiyor.

Grafik 4.16'ye göre ankete katılanların % 53,5'i bir Roman (Çingene) arkadaşının olmasını isteyip istemediğini bilmiyor.

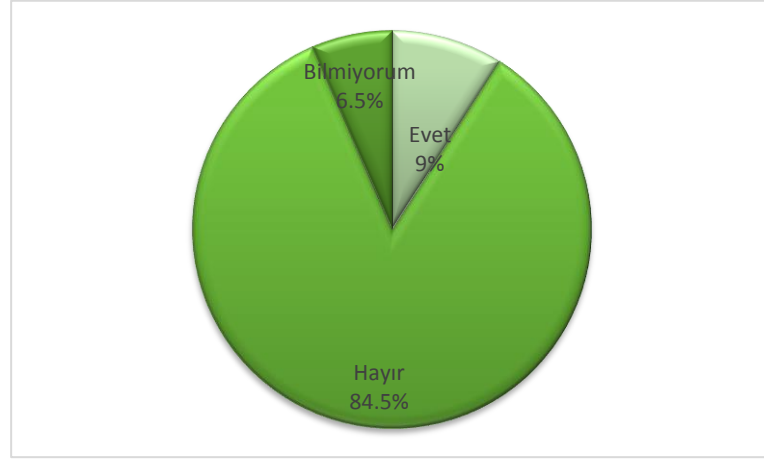
Anket katılanların bir Roman (Çingene) arkadaşının olmasını isteyip istemediklerinin sebepleri budur:

Tablo 4.14 Gürcülerin Roman (Çingene) Arkadaş İsteyip İstemedikleri Hakkındaki Düşünceleri

Roman arkadaşının olması ister, çünkü:	Roman arkadaşının olması istemez, çünkü:
% 19 (38 kişi)	%10 (13 kişi)
<ul style="list-style-type: none"> - "Herkes bir arkadaş olabilir ve ulusu fark etmez" - "Romanla (Çingeneyle) arkadaş olmak isterim çünkü onların düşüncelerini anlamak isterim;" - "Çünkü onlar saldırgan bir toplum değil ve çok farklı yönleri vardır" - "Neden olmasın" cevabını verdi. - "Roman (Çingene) olup olmaması fark etmez" - Roman (Çingene) danslarından gerçekten hoşlandığı için bir Roman (Çingene) arkadaşının olmasını istemektedir - "Kültürleriyle tanışmak ilginç olur" - "Onlarla hiç konuşmadım, onlar hakkında fikir sahibi olmak için Romanlarla (Çingenelerle) tanışmak ilgimi çekti." - "Roman (Çingene) arkadaşının olduğunu ve Roman (Çingene) ile nasıl bir dostluk kurabileceğini biliyorum" - "çünkü bunun ilginç ve eğlenceli olacağını düşünüyorlar" - "Boşalar de bizimle aynı insanlar. Neden olmasın?" - "Bizden farklı insanlarla iletişim kurmak ilginç" - "Arkadaşımın karısı bir Çingene. O iyi bir insandır." - "Onların hayatlarıyla ilgileniyorum"; - "Herhangi bir nedensiz bir arkadaşı olmasını ister" 	<ul style="list-style-type: none"> - "Onlar anti sosyalier" - "Cadılar". - "Başka arzularım var"; - "Onları sevmiyorum"; - "Onlara güvenmiyorum"; - "Onlardan korkuyorum"; - "Ortak bir dil bulamıyoruz"; - "Bilmiyorum"; - "Onlar dolandırıcılar"; - "Onları değersiz görüyorum" dedi; - "Kötü davranıyor"; - "Yaşam tarzı kabul edilemez"; - "İstemiyorum"; - "Aldatılabilir"; - "Onlar hırsızlar."

Katılımcıların çoğu Roman (Çingene) arkadaş olması isterdi ve cevaplarına dayanarak bu seçeneği onların kendi tecrübeler ile bağlı değil, ama Romanların (Çingenelerin) kültürü veya düşünceleri öğrenmek ilgi çekiyor.

Ankete katılanların Roman (Çingene) tanıdıklarının olduğunun durumu budur:

Grafik 4.17 Gürcülerin Tanıdıkları Romanlar (Çingeneler) Olup Olmadığı Hakkındaki Düşünceleri

Grafik 4.17'e göre katılımcıların % 9'u tanıdıkları Romanlar (Çingeneler) olduğunu söyledi; katılımcıların % 84.5'i Roman (Çingene) tanıdıklarının olmadığını söyledi; katılımcıların % 6,5'i tanıdıkları Romanlar (Çingeneler) olup olmadığını bilmediklerini söyledi. Sadece 18 kişi Roman (Çingene) tanıdığının olduğunu söyledi. Anket yaparkenki gözlemlerimize dayanarak bu tanıdıkların komşuları ya da komşuların komşularıdır, ya da arkadaşlarının arkadaşları olabilir. Fakat 200 katılımcının 169'unun Roman (Çingene) tanıdığı yoktu.

Gürcü toplumunun etnik gruplara karşı mevcut önyargı ve ötekilik algısından kurtulması gerekiyor. Gürcüler Romanlarla (Çingenelerle) aynı toplumun üyeleri olduklarını anlamalı ve onların kötü sosyo-ekonomik durumu toplumun bütününe yansıdığını fark etmelidir. Aynı zamanda, Romanlarla (Çingenelerle) ilgili mevcut önyargıların kırılması, Gürcü toplumuna entegre edilmeleri arzu edilen 21. yüzyılın eğilimlerinin kabul edilmesi ile birlikte Romnalara (Çingenelere) kendi kültür ve geleneklerini korumak imkanı verilmelidir.

4.3. Romanların (Çingenelerin) Kendileri ve Dünyaya İlişkin Görüşleri

4.3.1. Sosyal Tanımlamalar

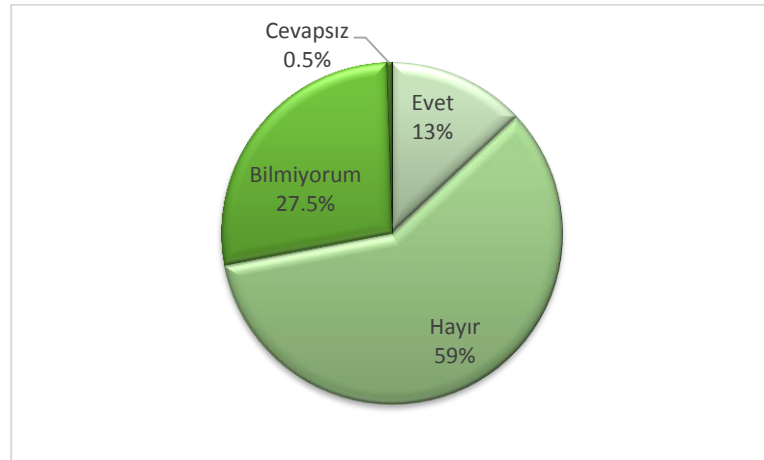
Mülakata 13 katılımcıdan 13'ü kendilerini yaşadıkları toplumun daha alttaki toplumsal tabakasına ait hissediyorlar. Bunu istikrarlı ve normal çalışmanın eksikliğine, eğitim eksikliğine ve çocuklarını eğitime imkânının bulunmamasına, evlerinin düzenli olmamasına ve yaşadıkları devletten sosyal güvencilik yardımı almalarına bağlıyorlar. Katılımcı **N.S.** "Biz alt sınıfa aidiz, sürekli ve normal çalışmaya sahip değiliz ve eğitimimiz yok..." dedi.

Türkiye’de elde edilen verilere göre Romanların (Çingenerin) durumu oynıdır:

”Gelir ve eğitim seviyesiyle bağlantılı olarak görüşülenlerin % 54,4’ü kendisini alt tabakada görmektedir. Kendini alt tabakada görenlerin % 57,7’si, orta tabakada görenlerinse % 24,4’ü aylık 345 doların altında bir gelire sahiptir“(Kolukırık, 2004:119).

4.3.2. Kendilerine ve Dünyaya Yönelik Algıları

Sosyo-ekonomik durumlarını iyileştirmek için ne yaptıklarının sorusu üzerine, tüm katılımcılar çalıştıklarını söyledi: "**M.Y.:** Çalışmak zorunda olmasam bile çalışıyorum; **N.S.:** Çalışıyoruz; **V.M.:** Kuruluşumda çalışıyorum. Gürcü Boşalarla yardımcı olacak projeler üretmeye çalışıyorum; **K.F.:** Çalışıyorum, fal bakıyorum."

Grafik 4.18 Gürcülerin Gürcistan'da Yaşayan Romanların (Çingenerin) Sosyo-Ekonomik Düzelmeleriyle İlgili Gürcü Devletinin İlgilenip İlgilenmediği Hakkındaki Düşünceleri

Grafik 4.18'e göre katılımcıların % 13'ü Gürcistan devletinin tarafından Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenerin) sosyal ve ekonomik durumlarını iyileştirmesine yardımcı olduğuna inanıyorlar; katılımcıların % 59'u Gürcistan devletinin tarafından Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenerin) sosyal ve ekonomik durumunun iyileştirilmesine yardım etmediğine inanıyor; katılımcıların % 27,5'i bu sorunun cevabını bilmiyor.

Romanlarla (Çingenerlerle) mülakata dayanarak 13 katılımcının 12'si devletten yardım alıyor çünkü Romanların (Çingenerin) sosyal ve ekonomik düzeyleri yıllardır değişmiyor, onlar hala sokaklarda geziyor ve gerekli eğitim almıyor ve bu sebepten dolayı Gürcü toplumu devletin tarafından Romanlara yardım etmediğini düşünüyorlar.

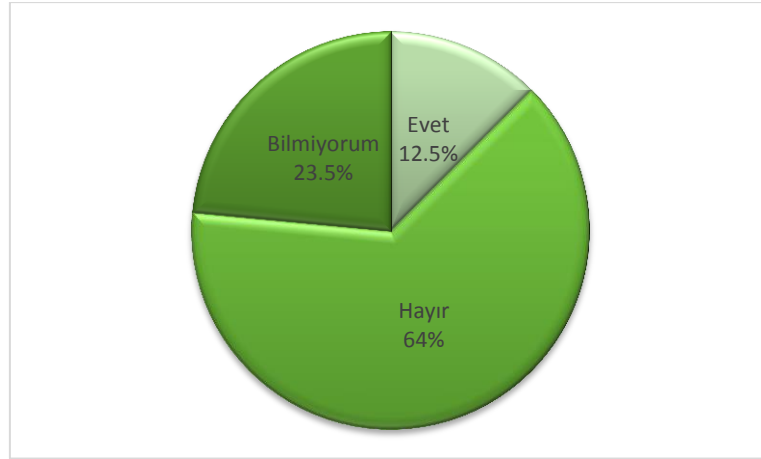
Her Roman (Çingene) hayatını iyileştirmek için çalışıyor herkes bildiği işi yapıyor. Soruları yanıtlayan 11 kişi yaşadıkları sorunları çözmede devletin onlara yardımcı olmadığı söyledi. Ancak, mülakata katılan 11 kişinin devletten sosyal güvencilik yardımı aldığı belirtilmelidir.

Mülakata katılanlar sivil toplum kuruluşlarının da sorunlarını çözmede kendilerine yardım etmediğine inanıyor.

Alınan bilgilere dayanarak Romanlar (Çingeneler) devletin onlara farklı bir şekilde yardım etmesi gerektiğini düşünüyorlar. Bu soruyu şu şekilde yanıtladılar:

"**M.Y.**: İşsiz Çingelere iş verilmeli bu bizim için büyük sorun. Romanlar, eğitim görmediği için iş bulmakta zorlanıyorlar; **L.M.**: Çingene çocuklarını eğitmeye yardım etmeli. İstikrarlı bir işimiz yok ve tüm Romanlar çocuklarını okula veya bir kreşe götüremiyorlar. Örneğin, yalnızca Çingenelerin değil aynı zamanda diğer etnik azınlıkların yaşadığı Gaçiani yerleşimde kreş de bulunmamaktadır. Leninovka yerleşiminde yerinde okul, kreş, bir hastane bile yok. Okul 5 kilometre uzaktadır. Su ya da ışık olmadığı için okuldan daha önemli sorunlarımız var; **N.S.**: Devlet bizi istihdam etmeli. Evet, okula gitmedik, ancak bizim için çeşitli eğitimler de yapabilirler; **V.M.**: En önemli şey, çocuklarımıza en azından bu hayatta normal işe yerleşecek bir eğitim vermek. Gürcülerin Boşalarla karşı tutumları da değişmeli, genellikle sevimsizlik ve sadaka ile bakıyorlar; **P.Y.**: Sosyal güvencilik yardımı ve yardımlar vermeliler; **F.F.**: Eğitilmiş olmasa bile devlet Romanları istihdam etmeli."

Hane halkı sorunlarının çözümüne ek olarak, hemen hemen tüm katılımcılar, devletin kendilerini daimi ve istikrarlı işlerde istihdam etmesi gerektiğini, ancak daimi ve istikrarlı işlerde, ancak aynı zamanda standart olarak ödemesi gerektiğini söylediler. Eğitimsiz oldukları gerçeğini dikkate alan işlerde istihdam edilmek istiyorlar. Benzer şekilde, yanıt veren Romanlar (Çingeneler) devlet tarafından çocuklarının eğitime yardım edilmesi gerektiğini düşünüyor.

Grafik 4.19 Gürcü Toplumunun Gürcistan'da Yaşayan Romanların (Çingenelerin) Sorunlarıyla İlgilenip İlgilenmediği Hakkındaki Düşünceleri

Grafik 4.19'e göre katılımcıların % 12,5'i Gürcü toplumunun Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) sorunlarıyla ilgilendiğini düşünüyor; ankete katılanların % 64'ü Gürcü toplumunun Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) sorunları ile ilgilenmediğini düşünüyor; katılımcıların % 23,5'i bu sorunun cevabını bilmiyor.

Bu çalışmanın analizine dayanarak, Gürcistan toplumunun sadece toplumlarında yaşayan Roman (Çingene) etnik grubu hakkında hiçbir bilgiye sahip olmamakla kalmayıp, günlük yaşamda karşılaştıkları sorunlarıyla da ilgilenmediği söylenebilir. Gürcülerle anket yaparken görüşme görüşme bittikten çoğu katılımcı birçok sorunun cevabını bilmediklerini açıkça söylediler. Onlardan bazıları soruların cevaplarını ve açıklamalarını istediler.

Mülakata 11 katılımcı, Gürcistan uyruklu diğer insanlarla temas kurduklarında sorun yaşamıyor. Gürcistan, farklı etnik grupların yaşadığı ülke olduğuna rağmen Romanların (Çingenelerin) ve Gürcü toplumun arasında iyi ilişki kurulmamaktadır.

Katılımcılardan iki kişi etnik Gürcülerle iletişim kurmakta zorlanıyorlar, Gürcülerin onlardan korkmadıklarını, onlara saygı duymadıklarını, onların Roman (Çingene) olmaları nedeniyle aşağılayıcı muamele gösterdiklerini ve Romanlarla (Çingenelerle) iletişim kurmamaya çalıştıklarını söylediler:

"**M.L.:** Çingene olduğumuz için agresif ve aşağılayıcı davranıyorlar. Onlar bizi küçümseyerek hor görüyorlar ki bu hoş olmayan bir şey. Biz de onlar gibi insanlarız, biz de çalışıyoruz, herkes aynı değil kötü ve iyi insanlar her ırkta var. Hem de yaşlıyım ve böyle davranışlara dayanamıyorum; **F.F.:** Gürcüler bizimle iletişim kurmaktan, iletişimden kaçmaya çalışıyorlar bizden korkuyorlar. Bir şeyler çalacağımızı,

kandıracağımızı veya onlara bir büyü yapacağımızı düşünüyorlar. Bazen ulaşımda yolculukta yanımızda oturmazlar, beğenmeyerek bakarlar. "

Romanlar (Çingeneler) Gürcülerin hepsinin yaşadıkları toplumdaki Romanlar (Çingeneler) hakkında birçok ön yargı ve efsaneye sahip olduğuna inanıyorlar. Romanlara (Çingenelere) göre bu önyargıların örnekleri şöyledir:

"**M.Y.:** Çingenelere karşı tutumları tüm Çingenelerin fal bakıp hırsızlık yaptıkları gibi ön yargıları var; **L.M.:** Çalışıyor; **V.M.:** Çingenelerin çaldığını düşünüyorlar. Ayrıca, Çingenelerin sokaklarda dilenmek zorunda kaldıkları için çocuklarının eğitilmesini istemediklerini düşünüyorlar. Çingenelerin hayatlarını daha iyi hale getirmek istemediklerini, bu şekilde yaşamak istediklerini söylüyorlar; **F.F.:** Çalışmak istemediğimizi, çaldığımızı ve büyü yaptığımızı düşünüyorlar, bu nedenle de dileniyoruz ve fal bakarak para kazanıyoruz ancak diğer işlerde çalışmak için hiçbir eğitimimiz yok ve çalışmak istemiyoruz diyorlar."

Tüm katılımcılar, toplumda uzun zaman yaşadıkları önyargıların gerçeklerle bağlaştımadığına inanmaktadır. Katılımcılar, Romanların (Çingenelerin) çalışmak istemediklerine dair kalıplaşmış yargıları reddetti çünkü genellikle Roman (Çingene) kadınlar fal bakarak çalışıyorlar.

4.3.3. Yabancılık ve Ötekillik

Mülakat yapılan katılımcılardan sadece 1'i Gürcistan toplumunda yaşarken ve bu toplumun üyeleriyle iletişim kurarken etnik ayrımcılığın kurbanı olmadığına ve Gürcistan vatandaşı olarak haklarının ihlal edilmediğine inanmaktadır.

Geri kalan katılımcılar yaşadıkları toplumdaki etnik ayrımcılık mağduru olduklarını ve Gürcistan vatandaşı olarak haklarının ihlal edildiğini söylüyorlar. Haklarının ve ayrımcılığın ihlal edilmesi, Gürcistan toplumu üyelerinin tutumu ile ortaya çıkar, mesela tüm Romanları (Çingeneleri) kibirli ve güvenilmez olarak tarif ederler. Etnik ayrımcılık ve Gürcistan vatandaşları olarak haklarının ihlal edilmesi hakkında mülakata katılan Romanların görüşü şöyledir:

"**M.Y.:** Dedoplistsharo'da bir kavga vardı, Gürcüler Çingeneleri dövdüler, sonra uzun bir süre Dedoplistsharo'da yaşayan Çingeneler evden çıkmaktan korkuyorlardı, bir daha saldırıya uğramaktan ve dövülmekten korkuyorlardı. Bazen bize tiksintiyle bakıyorlar konuşurken aşağılıyorlar. Çingenelere her zaman yardım etmiyorlar; **L.M.:** Genellikle hak ihlali vardır, örneğin, çocuklarım kreşe gitmez, evde otururlar. Onları kendim yetiştirir ve öğretirim. Onları kreşe vermek istemediğim için değil, ama

çocuklarımı kreşe yazdırmaya gittiğimde kreşin müdürü çocuğumuzu kreşe almak istemediğini söyleyerek kabul etmedi; **N.S.:** Bizim haklarımız ihlal edildi, örneğin çalışmak istersek bile almıyorlar, çünkü biz Romanlarız, kötü bir şey yapacağımızdan korkuyorlar; **F.F.:** Bizden korkuyorlar. Mağazaya gittiğimizde, satın almak için çok yakından baktığımız bir şeyi, bu hiçbir şeyi almaz ve çalar diye düşünüyorlar. Neden çalayım ki sıradan bir insan gibi gittim bir şey satın almak istiyorum. Ya da, normal bir kuruma girdiğimizde bizi dışarı çıkarmaya çalışıyorlar, dilenmemizi düşünüyorlar; **K.Y.:** Bize karşı insanların tutumları kaba, her zaman sansasyonlu görünüyor ve tiksinti ile bile karşılıyorlar."

Elena Proşikyan "Tolerantobis Tsentri"deki üyesinin repostajına dayanarak Roman (Çingene) çocuklar için sinema ziyareti hazırladı. Örgüt temsilcileri tüm çocuklar için bilet aldı ve onları sinemaya götürdü. Sinemanın çalışanları çocukların dilenmeye geldiklerini düşünerek onları sinemadan çıkarmaya başladılar. Personel önyargılı davranarak çocuklar etnik farklılıklara dayalı ayrımcılık yaptılar. Bu örnekte çocukların vatandaş ve birey olarak hakları ihlal edilmiştir.⁴⁹

Mülakatı yanıtlayan 5 kişi çocuklarının ayrımcılık kurbanı olduğuna ve haklarının genellikle ihlal edildiğine inanmaktadırlar:

"**L.M.:** Evet, Çingene çocuklar için kolay değil. Gürcü çocukları sık sık çocuklarımı dövdü. **Araştırmacı:** Bu gibi durumlarda ne yapıyorsunuz? **L.N.:** Ne yapabilirim, çocukların ailesine söylüyorum, ama değişen birşey yok; **V.M.:** Çocuklarımıza yönelik önyargılı tavırları var, örneğin torunlarımız sokakta değil ve hiç dilenmediler, ancak Gürcüler hâlâ sokaklarda dilenip büyüdüklerini düşünüyorlar. Bütün Boşa çocuklarının sokakta büyüdüğünü düşünüyorlar; **F.F.:** Çocuklarımızın bizimle benzer sorunları var. Diğerleri onlara hırsız gözüyle bakıyor; **K.Y.:** Onlara terbiyesizce, soğukkanlılıkla dilenci gözüyle bakıyorlar."

Katılımcılardan biri, çocuklarının ve torunlarının ayrımcılığın kurbanı olmadığını düşünüyor:

"**M.Y.:** Hayır, günümüzdeki Çingelerimiz daha eğitilmiş. Ayrıca daha fazla Gürcü arkadaşları var. Ve kanunlar daha önce olduğundan daha iyi. Örneğin, daha önce bir Çingene polise başvurmadan, onu dikkate almazlardı, çünkü önemsemezlerdi. Ama bugün Çingenelere yardım eden ve bizim haklarımızı savunan örgütler var."

Mülakattan alınan bilgilere dayanarak son 15-20 yıl karşılaştırıldığında, Gürcü toplumu Romanlara (Çingenelere) alıştı. Ama Romanların (Çingenelerin) hayatı hala sınırlı olarak

⁴⁹ <https://youtu.be/FRgff-givKs> (erişim tarihi: 20.06.2017)

kalmaktadır. Hem yetişkinler hem de çocuklar için, Romanlar (Çingeneler) önyargılı ve saygısızca davranıldığı, onlara kendilerini bu toplumun tam vatandaşları olarak hissetme ve tam bir yaşam yaşama fırsatı vermiyor.

Gürcistan'da olan durumu Türkiye'de olan durumu ile karşılaştırınca hiç değişmiyor:

“Çingene kimliğinin kabul edildiği durumlarda ise, iyi Çingene ve kötü Çingene ayrımı (Biz söylenen Çingeneler gibi değiliz) yapılarak kimliğe ilişkin bir kaygı yaşadıklarını göstermektedirler. Kuşkusuz bu durumun ortaya çıkışında Türk toplumunda Çingene adının olumsuz olarak taşınmış olduğu anlamlar oldukça belirleyici olmaktadır” (Kolukırık, 2006: 7)

4.3.4. Gürcülerle Olan İlişkileri

Katılımcılardan biri dışında hepsi Gürcüce konuşan komşularıyla iletişim kurduklarını söylüyorlar. Bu nedenle ikametgâh yeri ve sosyalleştikleri çevreler, Romanların (Çingenelerin) Gürcistan toplumunda entegrasyonu için önemli bir rol oynamaktadır. Fakat Romanlar (Çingeneler) çoğunlukla uzaktaki yerlerde, küçük veya orta ölçekli gruplarda ya da kendi çevrelerindeki Romanlarla ve başka etnik grupla (Çingenelerle) (Azeriler, Yezidiler ve Ermeniler) iletişim halinde oldukları küçük yerleşim yerlerinde yaşıyorlar.

Sadece 2 katılımcının Gürcü arkadaşı yok:

"**F.F.:** Gerçekten onlarla iletişim kurmuyorum, arkadaş değiliz, komşuyuz. Komşu olarak nadiren iletişim kuruyoruz; **L.Y.:** Kendimizle iyi iletişim kuruyoruz, ancak Gürcülerden hiç arkadaşım yok. Mahalle'de komşular olursa, konuşuruz bu kadar. **Araştırmacı:** Neden? **L.Y.:** Gürcüler bizimle iletişim kurmaktan hoşlanmaz, bizden korkuyorlar, bir de onları dolandıracığımızı aldatacağımızı düşünüyorlar. "

Soru bu şekilde hazırlandı çünkü Gürcüce konuşan gruba neredeyse sadece etnik Gürcüler ait. Etnik açıdan bakıldığında, Gürcü olmayanlar Rusçayı iyi biliyor bu nedenle Romanlarla (Çingenelerle) çoğunlukla Rusça konuşmaktadırlar. Bu nedenle, bu soru hem Romanların (Çingenelerin) Gürcülerle iletişim seviyesini hem de Gürcü dilinin günlük kullanım seviyesini göstermektedir. Romanlar (Çingeneler) isterlerse her gün Gürcü dili kullanıyorlar.

4 katılımcının Gürcüce konuşanlarla sorunlar yaşadığını söyleyebilir. Katılımcıların cevapları şöyleydi:

"**F.F.:** Gürcüce gramer anlamıyorum. Çok gramerli Gürcüce konuşulursa ve karmaşık kelimeler kullanıyorsa benim için anlamak zor; **V.Y.:** Bazen bankaya gidip konuşurken onları her zaman anlamıyorum; **L.Y.:** Belgeler veya başka şeyler yapmak istediğimde bazen zor oluyor. Haberlerde söylediklerini anlamak zor. "

Katılımcıların Gürcü dili bilme seviyeleri konuşulan dilden daha düşük olduğu için, devlet veya sivil toplum kuruluşlarının çalışan Gürcüler tarafından veya haberlerde kullanılan dili her zaman anlayamıyorlar:

"**Araştırmacı:** Gürcü dili anlamamanın sebebini söyler misin? **F.F.:** Çünkü sık sık Gürcüce konuşamam. Çoğu zamanımı Çingenerle geçirdiğim için gerek yok. Ben Gürcüce nadiren kullanırım, kullanırsam sadece satın alma, satma ve ödemek gibi temel şeyleri yapmak için. Bunlar için benim Gürcüce yeterlidir; **V.Y.:** Çünkü okula gitmedim, Gürcüce dilde okumayı veya yazmayı bilmiyorum. Demir toplamak için iş yerimde sadece basit iletişim kurmak için ihtiyacım var. Satış için Gürcüce ihtiyacım var, ama sadece para saymak seviyesinde. Böyle şeyleri anlayabiliyorum; **L.Y.:** Okula gitmedim, Gürcüce çocukken öğrendim, fakat sokakta iş için bu dile ihtiyacım vardı. Gürcüceyi yalnızca iş yerinde kullanıyorum. Genellikle Gürcülerle iletişim kurmam."

Mülakatlarda aktarılan görüşlere dayanarak, Gürcü dili bilmemeleri, okula gitmedikleri, nadiren bu dili günlük yaşamda kullanmaları ve bu dilin ana dil konuşanlarıyla sık temas etmemelerinden kaynaklanmaktadır. Alınan verilene dayanarak Romanlar (Çingener) Gürcüce konuşan insanlarla iletişim kurmazlarsa Rusça dilini kullanırlar çünkü daha iyi biliyorlar veya Gürcüce konuşan kişilerle iletişim kurmamayı tercih ediyorlar: "**F.F.:** Ne istediğimi açıklayamıyorsam, beni anlamıyorlarsa, o zaman onlarla Rusça konuşuyorum; **V.Y.:** Ben Rusça konuşurum; **L.Y.:** Sıklıkla onlarla iletişim kurmuyorum."

Romanların (Çingenerin) farklı bir şekilde yaşama arzusu ve istekleri var; eğitimsiz, çocuklarının iyi bir iş bulamayacağını biliyorlar. Eğitim eksikliği nedeniyle kendilerinin bir işe sahip olmadığını ve bu koşullarda yaşayacaklarını düşünüyorlar.

4.3.5. Romanların (Çingenerin) Başka Ülkelerdeki Romanlarla İlişkileri

Mülakata katılan 8 kişinin diğer ülkelerde yaşayan Romanlarla (Çingenerle) ilişkileri var. Bu, Vaziani'de yaşayan Romanların (Çingenerin) diğer ülkelerdeki Romanların (Çingenerin) yaşam koşulları hakkında bilgi sahibi olduklarını gösterir. Diğer ülkelerden Romanlarla (Çingenerle) irtibatta olan Gürcü Romanlar, kendilerinin ve diğerlerinin nasıl

yaşadığını karşılaştırma fırsatı buluyor. Onları daha iyi yaşamak ve yaşadıkları devletten daha fazla faaliyet talep etmek için motive eden şey bu karşılaştırma olabilir. Mesela Romanya, Moldova ve Ermenistan'da yaşayan Romanlar (Çingenerler) iyi yaşam koşullarına sahiptir. Ukrayna, Rusya ve Azerbaycan'da yaşayan Romanlar (Çingenerler) için aynı şey söylenemez. Gürcü Romanlar (Çingenerler) çoğunlukla Rus Romanlar (Çingenerler) ile iletişim kuruyor.

Verdikleri yanıtlara dayanarak söylebilir ki Vaziani'de yaşayan Romanlar (Çingenerler) ağırlıklı olarak Rusya ve Ukrayna, nadiren Ermenistan ve Azerbaycan'daki Romanlar (Çingenerler) ile iletişim kuruyorlar. Ermenistan'da yaşayan Romanlar (Çingenerler) ile ilgili olarak yaşadıkları topluma entegre olduklarını düşünebiliriz, çünkü onlar kendilerine artık Roman (Çingene) demiyorlar, onlar yerli nüfustan ayırt edilemez olduğunu söyleyebiliriz çünkü eğitim alıyorlar, ayrıca diğer vatandaşlar gibi toplumsal ve politik olarak aktifler. Gürcü Romanları (Çingenerleri) ve Gürcü toplumu, Ermeni toplumunun ve Ermenistan'da yaşayan Romanların (Çingenerlerin) deneyimini öğrenmeli ve bu toplum Roman (Çingene) etnik grubun yüksek düzeyde entegrasyonunu nasıl sağlamıştır araştırmalıdır. Rusya, Ukrayna ve Azerbaycan'a gelince, oradaki Romanlar (Çingene) Gürcistan'da yaşayan Romanlarla (Çingenerlerle) aynı işleri yapıyorlar.

Yalnızca 2 katılımcı, yurt dışında yaşayan Romanların (Çingenerlerin) Gürcistan'da yaşayan Romanlardan (Çingenerlerden) daha iyi bir sosyo-ekonomik duruma sahip olduğuna inanmaktadır. Onlara göre bunun nedeni, Romanların yaşadıkları topluma iyi bir şekilde entegrasyonu ve eğitim düzeylerini ve istihdamı imkanlarını etkilemektedir. Mülakata yapılan katılımcılar şunları aktardılar:

"**M.Y.:** Ermenistan'da Çingenerler çok fazla Ermenilerle yaşıyorlar, dillerini iyi biliyorlar ve eğitilmiş, Ermenilerle eşit şartlarda çalışıyorlar. Ermenilerden ayırt edilemezler; **V.M.:** Organizasyonum nedeniyle Rusya, Ukrayna, Ermenistan ve Azerbaycan gibi ülkelerdeki Boşalarla sık sık iletişim kuruyorum. Yalnızca Ermenistan'da Romanların iyi bir sosyo-ekonomik statüye sahip olduğunu söyleyebilirim. Devletten sosyal güvenlik yardımları almıyorlar. Romanlarımız gibi kötü şartlar altında yaşamazlar. İyi bir işi var, Ermeniler onları Çingene oldukları için ayırmıyorlar ve iş bulmakta sorun yaşamıyorlar. "

4.3.6. Kadın ve Çocukların Hakları

Bütün Roman (Çingene) katılımcılar, Roman (Çingene) kadınların evlenirken özgür seçim ve tercihin hakkına sahipler. Mülakata katılanlara göre, 10-15 yıl önce kadınların bugünkü

gibi hakları yoktu, çünkü Roman (Çingene) bir Roman (Çingene) ile evlenme zorundaydı. Bugün, Roman (Çingene) bir erkek Gürcü bir kadın ya da farklı bir etnik gruptan biri ile evlenebilir. Kadınlar ve kızlar istedikleri gibi çalışabilir ve hatta eğitim alabilirler. Bu 10-15 yıl boyunca meydana gelen değişikliklerin sonucudur, Gürcistan'da yaşayan Romaların (Çingenelerin) giderek Gürcistan toplumuna entegre olduklarını, yaşadıkları toplumun normlarını benimseyerek sosyal ve ekonomik koşullarını iyileştirdiklerini göstermektedir.

Tablo 4.15 Cinsiyete Göre Eşlerine Ekonomik Bağımlılığa dair Bilgi

	Ekonomik olarak eşine bağımlı mısınız?			Toplam
	Evet çok	Bağımlıyım ama çok değil	Bağımlı değilim	
Cinsiyet Erkek	2	1	4	7
Kadın	0	3	3	6
Toplam	2	4	7	13

Tablo 4.15'e göre görüşmeye katılan erkeklerin 2'si ekonomik olarak eşlerine çok bağımlı olduklarını, 1'i sorudan ekonomik olarak karısına bağımlı olduğunu, ancak 4 diğer katılımcının ekonomik olarak eşlerine bağımlı olmadıklarını belirtti.

Soruları cevaplayan kadınlara gelince, 3'ü yalnızca ekonomik olarak kocalarına bağımlıdır ve bu güçlü düzeyde değildir. Görüşülen diğer üç Roman (Çingene) kocasından tamamen bağımsızdır.

Vaziani'de yaşayan Romanların (Çingenelerin) erkekleri eşlerine bağımlıdır, çünkü Romanların (Çingenelerin) aksine istikrarlı ve kalıcı bir işe sahip değildirler. Vaziani'de yaşayan Romanlar (Çingeneler) için istikrarlı bir çalışma ve sabit gelir, kent sokaklarında çocuklarıyla birlikte talih oyunu ve dilenciliktir. Ne olursa olsun, yeterli para kazanana kadar soğukta ve ısınmadan sabahtan geceye kadar çalışırlar. Bu, çok sayıda erkek katılımcının ekonomik olarak eşlerine bağımlı olması gerçeğine bağlı olabilir. Ancak, ailelerinin ataerkil yapısı nedeniyle, Roman (Çingene) kadınının tüm aileye ve kocasına bakmasına rağmen, hâlâ kocasıyla ailesine itaat etmesi gerekir.

Katılımcılara çocuklarının geleceği hakkında soru sorulduğunda, farklı şekilde yanıtladılar:

"**M.Y.:** Tüm çocuğularımın en azından bir şeyler kazanmasını istiyorum. Kızım benim kurumumda çalışıyor, yavaş-yavaş çalışmayı öğreniyor. Muhtemelen orada çalışmaya devam edecek. **Araştırmacı:** Çocuklarınızı nasıl olmasını istersiniz? **M.Y.:** İyi bir konumda çalışmasını istedim. **Araştırmacı:** Bir örnek verin, ne tür bir görev olabilir? **M.Y.:** En az birinin şoför olmasını istedim, ama çocuklarımın eğitimi yok, bu yüzden nasıl sonuçlanacağını bilmiyorum."

Romanların (Çingenelerin) neredeyse yarısı için şoförülük iyi bir pozisyondur; bu ilk bakışta, daha büyük bir tutkuları ya da özlemleri olmadığı anlamına gelebilir, ancak öte yandan bu şekilde yeteneklerini gerçekten değerlendiriyorlar ve eğitim olmadan daha iyi bir işe alınmayacaklarını biliyorlar. Mülakat gerçekleştirilen katılımcılar şunları söylediler:

"**N.S.:** Çocuklarımın çalışıp başarıya ulaşmasını, herhangi bir pozisyonda çalışmasını istedim; **V.Y.:** Çocuklarımı eğitim vermek istiyorum iyi bir yaşantıları olması için; **K.Y.:** Bilmiyorum, asıl önemli olan iyi bir iş yapılmasıdır."

Mülakata katılanlara çocuklarının nasıl olmasını istediklerini ve ne yapacakları, kızlar ve erkeklerle ayrı ayrı soruldu. Sadece 4 katılımcı, kızlar için fırsatları farklı şekilde değerlendirdi:

"**Araştırmacı:** Çocuklarınızın ne olmasını ve kimi olarak çalışmalarını istersiniz? **P.Y.:** İyi bir pozisyonda çalışarak para kazanmasını istedim. **Araştırmacı:** Kız ise? **P.Y.:** Kızlar ailenin iyi eşleri olmalı; **Araştırmacı:** Çocuklarınız gelecekte kim olacak? **F.F.:** Çocuklarımız sokaklarda bizim gibi çalışacaklar, çünkü eğitimleri yok çünkü okula gönderecek para yok. **Araştırmacı:** Çocuklarının nasıl olmasını istedin? **F.F.:** Erkek, hırsızlık yapmaması, ve iyi bir işte çalışması yeterlidi. Bir kızın da, diğerleri gibi, evde oturması yeterlidi; **S.Y.:** Ne olacağını bilmiyorum, hala küçükler. Kızımın iyi bir eş ve ev hanımı olmasını sokaklarda fal bakmaması ve dilenmemesini isterim; **L.Y.:** Onlara bir eğitim verme imkânımız yok, bu nedenle ailenin geçimini sağladığımız için muhtemelen de demir alıp satma işi yapacaklar. İyi bir iş bulmalarını ve iyi para kazanmalarını isterim. Kız da bizimle birlikte çalışacak, bu çok normal, çünkü kadınlarımız ailenin yanında sıra erkekler gibi çalışıyor."

Vaziani'de yaşayan Romanlar (Çingeneler), çocuklarının eğitim görmesini, en azından bir şoför gibi iyi bir konumda çalışmalarını istiyor, hırsız olmamalarını ve sokakta dilenmemelerini istemiyor. Kızlar için ise, iyi bir aileye ve kocaya sahip olmalarını isterler, böylece kızlar kötü işlere bulaşmamış olurlar.

4.3.7. Problemleri ve Beklentileri

Katılımcıların problemleri ve beklentiler şunlardır:

“**M.Y.:** İstikrarlı bir iş yok. Maaş çok düşük olduğundan para normal bir şekilde yaşamak için yeterli değil; **L.M.:** Eğitilmiş değiliz bu nedenle iyi bir maaşla normal bir iş bulamıyoruz ve bu da çocuklara eğitim vermeleri için yeterli olmuyor; **N.S.:** Normal bir iş yok, okula gitmediğimiz için istediğimiz yerde çalışmıyoruz; **V.M.:** Benim için sigorta olmaması en büyük sorun, çünkü organizasyon benim adıma kayıtlı. Hasta olduğumda doktora gidemem çünkü çok pahalı ve istikrarlı bir çalışma yok; **P.Y.:** Kötü koşullarda yaşıyoruz, istikrarlı ve normal bir iş yok; **S.Y.:** Para yok, kazanılan para yeterli değil; **V.Y.:** Küçük maaş; **S.K.:** En büyük sorun, biz ya da çocuklar hasta olduğunda doktora gitmek için fırsatımız yok. **Araştırmacı:** Sosyal güvenlik kurumundan destek alıyorsunuz hastanelere gittiğinizde ücretsiz muayene oluyorsunuz? **S.K.:** Evet, ama ilaç çok pahalı, ilaç için yeterli değil, bu yüzden birisi evde hasta olduğunda harcamalarımızı kısıtlıyoruz, ancak yine de ilaç için para topluyoruz.”

Vaziani'de yaşayan Romanların (Çingenelerin) hayatlarında birçok sosyo-ekonomik sorun yaşanıyor ancak mülakatlarda başlıca sorunları şöyle tespit edildi: işsizlik ya da çok düşük maaş; istikrarlı işlerinin olmaması; sosyal güvenlik yardımı almayan katılımcıların sigortasının olamaması; ekonomik fırsatlar için doktor hizmetlerini kullanmamalarını; sosyal sağlık güvencisi ve sigortası olmayan bir aile için bir doktora ücretsiz olarak gidebilmek için fırsat olsa bile gerekli ilaçları almak için yeterli gelirin olmaması.

Türkiye’de elde edilen verilerle karşılaştırıldığında, anlıyoruz ki durumu hemen hemen aynıdır. Kolukırık’ın doktora tezine göre:

”Gençlerin düzenli bir işte çalışmamlarının eleştirilmesine karşın, gençler evin geçimi ve gelir noktasında daha rahat hareket etmektedir. Nitekim yaşa bağlı olarak sorunu anlatmada 40-46 yaş grubu % 10,0, 61-67 yaş grubu da % 12.2 oranında işsizliği en büyük sorun göstermişken; bu oranlar 19-25 yaş grubunda % 5.6 ve 26-32 yaş grubunda % 8.9’dur.” (Kolukırık, 2004:122)

4.3.8. Boş Zaman Değerlendirme Biçimleri

Katılımcıların boş zaman değerlendirme biçimleri şunlardır:

"**M.Y.:** İçki içiyordum, hep sokaktaydım. Sonra içmeyi bıraktım, oğluma içki içmeyeceğim için söz verdim. Önce çalışmıyordum ama şimdi arabayı aldım ve hatta onu değiştirmeyi düşünüyorum. Şimdi işten eve dönüyorum ve TV izliyorum, ailemle ve torunlarımla zaman geçiriyorum; **V.M.:** Bütün boş zamanlarımı torunlarımla geçiriyorum, kızıma yardım ediyorum. Bununla birlikte, Boşaların hayatını iyileştirmek için projeler yazmaya çalışıyorum; **L.M.:** Bütün boş zamanlarımı çocuklarla geçiriyorum, onlarla birlikte olmak

zorundayım; **L.Y.:** Sokakta dışarı çıkıp komşularıyla ve arkadaşlarımla konuşuyorum; **S.K.:** Komşularımızla sokakta vakit geçiriyoruz, evde TV izliyoruz; **N.Y.:** Sokakta arkadaşlarımla zaman geçiriyorum; **K.Y.:** Arkadaşlarımla, ailemle vakit geçiriyorum; **F.F.:** Tüm boş zamanlarımı çocuklarla geçiriyorum. "

Erkekler genelde sokaklarda arkadaşlarıyla vakit geçirme eğilimindedir ve kadınlar boş zamanlarını çocuklarla ve komşularıyla geçirirler. Bütün aile üyeleri evde toplandıklarında TV seyretmekte ve aralarında konuşmaktadırlar.

4.3.9. Göç Kültürü

Gürcistan'da yaşayan Romanlar (Çingeneler) göçebe yaşam biçimlerini koruyamadılar. Mülakata katılan kişiler yalnızca Gürcistan'da doğdular, sadece bir kısmı yurt dışına gitti (Rusya, Ukrayna). Genelde küçük köylerden büyük şehirlere ve başkente yerleşiyorlar.

Mülakata katılan kişilerin hiçbiri Gürcistan'dan ayrılmak ve yaşam koşullarını iyileştirmek için başka bir ülkeye gitme isteğine sahip değildir. Birçok Roman (Çingene) Gürcistan'ın kendilerinin evi olduğunu ve kendilerini "Gürcü Roman" olarak adlandırıldığını söylüyor. Katılımcılar görüşü Gürcistan'ı terk etmek hakkındaki görüşü:

"**M.Y.:** Gamsakhurdia zamanında bütün Çingeneler yurt dışına gitti. Kardeşim de Rusya'ya gitti. Ama ben burada kaldım. Sık sık Rusya ve Ukrayna'ya gidiyordum. Fakat orada kalmak istemedim ve şimdi Gürcistan'ı terk etmek istemiyorum; **L.M.:** Hayır, istemiyorum bütün ailem ve arkadaşlarım burada. Bence orada zor olur; **V.M.:** Önce Rusya'da ilk kez kocamla yaşıyorduk. Ama şimdi Gürcistan'dan ayrılmak istemiyoruz, zaten çocuklarımız ve torunlarımız var. Burda organizasyonum ve işim var; **K.Y.:** Hayır, istemiyorum çünkü Gürcistan benim evim. Başka bir ülkede yeni ve iyi bir şey olmayacak. Burada yaşamaya alıştık ve zaten Gürcüler bize alışmış durumda. Biz Gürcü Boşalarız, neden bir yere gidelim? "

Ülkedeki ekonomik durum ve hatta Romanların (Çingenelerin) kendisinin durumu iyi olmamasına rağmen, Romanlar (Çingeneler) hali hazırda bu ülkeye bölgesine ve diline alışık oldukları için Gürcistan'da kalmayı tercih ediyorlar.

4.3.10. Sosyal ve Siyasal Katılımları

Mülakata katılan 9 kişi toplumun siyasi ve sosyal hayatına katılmamakta, seçimlere katılmamakta ve devletin sosyal ve ekonomik durumuyla ilgilenmemektedir:

"**P.Y.:** Bizim için önemli değil; **F.F.:** Seçimlere katılmak hiçbir şeyi değiştirmeyecek. Yaşadığımız gibi devam edeceğiz. Sorunlarımız değişmiyor. Araştırmacı: Siyasi açıdan aktif misiniz? Siyasetle ilgileniyor musun? **F.F.:** Hayır, ne için ilgileneceğim ki? Bu kadar çok sorunumuz var, bu politikadan daha önemli; **V.Y.:** Ne seçimler ne de siyaset için zamanımız yok. Aileyi geçindirip çalışmamız gerekiyor; **K.Y.:** Bilmiyorum, siyaseti de takip etmiyorum, hangilerinin daha iyi olduğunu bilmiyorum, bu yüzden cumhurbaşkanlığı seçimlerine ya da eylemlere gitmiyorum. Sorunlarımız çözülmedi ve seçimlerde değişiklik yapılmadı. Her şey aynı, değişmiyor. "

Bu katılımcılar haberleri izlemediklerini ve haberlerde alınan bilgilerin ilginç ve yararlı olmadığı belirtilmektedir. Mülakata katılan şöyle söylediler:

"**M.Y.:** Evet, ülkede ve dünyada neler olup olmadığını merak ediyorum. İşlerimizin Rusya ile nasıl olduğunu öğrenmeyi isterim. Eşim tercüme ediyor ama bir şey anlamıyorum. En son Saakaşvili'ye oy verdim, çünkü o güçlü bir başkandı; **P.Y.:** Gürcüce iyi anlamıyorum bu yüzden onları hiç izlemiyorum; **F.F.:** Haberleri izlemek ilginç değil. Bizim için bir şeyleri değiştirmiyor; **K.Y.:** Anlamıyorum ve ilgilenmiyorum; **V.Y.:** Henüz haberlerde benim için ilginç bir şey yok ve ne konuda konuştuğunu anlamak zor."

SONUÇ

Simmel'in "yabancı" kavramı, bir yerden başka bir yere giden kişiye gönderme yapar. Bu gidişle ilgili özel bir sosyal pozisyon varsayımı veya belirlemesi bağlamında "yabancı" ile ilişkilidir. Aynı kavramı Gürcistan'da yaşayan Romanlar (Çingenerler) için kullanabiliriz.

Gürcistan gibi bir ülkede Romanlar (Çingenerler) hakkında çalışmaların sayısı düşüktür. Bu çalışma Roman (Çingene) etnik grubunun dominant bir toplum içerisindeki konumuna dair derin anlayışlar geliştirilmesi açısından önemlidir. Bu çalışmada iki farklı araştırma sonuçlarını ihtiva etmektedir. Mülakat Vaziani yerleşkesinde yaşayan toplam 13 Roman (Çingene) etnik olarak Rom (Vlah) ile gerçekleştirilmişken anket araştırma ise Tiflis'te yaşayan toplam 200 Gürcü ile gerçekleştirilmiştir. Tez çalışmanın amacı Romanları (Çingenerleri) sadece farklı bir etnik grup olarak analiz etmek değil, aynı zamanda onları toplumun parçası olarak, Gürcülerle bağları çerçevesinde incelemektir. Her iki yöntem de birlikte analiz edildiğinde hem Romanların (Çingenerlerin) durumu hem Gürcü toplumun bakış açısı Gürcistan'da yaşayan etnik gruplarda araştırmaktadır. Gürcistan'da yaşamakta olan Romanlar (Çingenerler) kendilerini "Tsigane" olarak adlandırsa da, ben tezimde "Romani" (Roman) veya "Bosha" adlarını kullanmayı tercih ettim.

Derinlemesine mülakatların amacı Roman (Çingene) bireylerinin sosyo-ekonomik durumları, kültürleri, alışkanlık, gelenekleri ve toplumdaki yaşamları ile ilgili bireysel görüşleri üzerine çalışma yapabilmektir.

Araştırmaya katılmak için Romanlar (Çingenerler) bir şart koydular: onlara çay, tatlı ve börek gibi hediyeler verilmesi gerekiyordu. Hediyelere rağmen genelde Roman (Çingene) erkekler mülakata katılmak istemediler, bundan dolayı mülakata katılan çoğu erkek kısa cevaplar verdiler.

Romanların (Çingenerlerin) çoğunun, kimlik belgeleri bulunmadığı ve bu belgeleri aldıktan sonra ikiden fazla çocukları olduğu için orduya çağrılmadıkları söylenmelidir.

Mülakata katılan Romanlar (Çingenerler) Gachiani'de, Leninovka'da, Gurdjaani'de ve Dedoplis Tskharo'da doğmuşlardır. Bu veriler bize Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenerlerin) iç göç hareketini göstermektedir. Kentin büyüklüğüne göre kazanç fırsatları arttığı için Romanlar (Çingenerler) küçük yerleşim yerlerinden ve köylerden, gelişmiş ve daha büyük şehirlere göç etmişlerdir.

Katılımcıların birçoğu Ukrayna ve Rusya'dan Gürcistan'a geldiğini belirtmiştir, soyadları Ukrayna kökenlidir. Romanların (Çingenelerin) Ukrayna ve Rusya'dan Gürcistan'a göç etmeleri, bu ülkelerin Gürcistan ile ortak bir sınırdan olmasından ve Sovyet Birliği sonrası ülkelerde Rusça bilmelerinden kaynaklanmaktadır. Göç etmelerinin başlıca nedenini ise sosyo-ekonomik durumlarını iyileştirmek ve ailelerinin göçebe bir yaşam biçimi sürdürmüş olması olarak ifade etmişlerdir.

Romanlar (Çingeneler) ailelerinden ayrı olarak ve nadiren aileleri ile yaşar. Mülakat yapılan kişiler maddi destek aldıkları aileleri ile yaşıyorlardı. Standart olarak, Vaziani'de yaşayan Roman (Çingene) ailesi bir karı-koca ve çocuklardan oluşmaktadır.

Mülakat yapılan hemen hemen her katılımcı ailelerindeki kadın ve erkeklerin ayrı görev ve yetkilere sahip olduklarını söylediler. Erkekler, eğer iş varsa çalışıyorlar, ancak Romanların (Çingenelerin) çalışma alanları çok sınırlı. Vaziani'deki Romanlar (Çingeneler) ya demir toplayıcısı ya da tüccar olarak çalışıyorlar. Genellikle sadece kadınlar çalışıyor. Vaziani'de yaşayan Roman (Çingene) kadınlar, fal bakarak, dilenerek ve ticaretle yaşamını sürdürüyor. Gözlemlerimize dayanarak kadınların maddi açıdan bağımsız olmasına rağmen, Roman (Çingene) ailelerinde ataerkil düzen olduğu söylenmelidir.

Araştırmalar sonucunda elde edilen bulgulara bakıldığında genel problemin ekonomik durumun kötü oluşunun yanı sıra Gürcistan'daki Romanların (Çingenelerin) eğitim eksikliği olduğu görülmektedir. Eğitim eksikliğinin nedenleri kötü ekonomik durum, geçmişteki göçebe hayat tarzının etkileri, etnik azınlığın kendisinin kuralları ve normları, ailelerin hâlihazırda eğitim düzeyinin düşük olması, toplumdaki ayrımcılık ve önyargılarıdır. Elde edilen verilere bakıldığında katılımcıların çoğu ayrımcılığa uğradığını ifade etmiştir.

Romanlar (Çingeneler) Gürcistan vatandaşları olarak eğitim hakkına sahiplerdir. Ancak böyle bir davranış onları bu haktan mahrum bırakıyor ve toplumsal hayattan dışlıyor. Böylece, Romanlar (Çingeneler) ve çocuklar Gürcistan toplumuna entegrasyon ve eğitim almak imkânları kaybediyorlar.

Romanlarda (Çingenelerde) ebeveynlerden biri Gürcü ise, böyle aileler çocukları yetiştirmek konusuna daha çok önem veriyorlar ve çocukların Gürcü toplumuna bütünleşmesi daha kolay oluyor. Özellikle kadın Gürcü ise çocuklar annelerinin büyüdükleri kültür ve toplumsal normlardan etkilenmekte olduğu için okula gitmeye devam ediyorlar.

Bütün mülakat katılımcılarıyla Rusça ve Gürcüce yapıldı. Tüm veriler Gürcüceye ve Türkçeye çevrildi. Vaziani'de yaşayan Romanlar (Çingeneler) 3 dili biliyorlar. Tüm katılımcıların

bildiği diller: Romani, Rusça ve Gürcüce dilleridir. Fakat görüşülen Romanların (Çingenelerin), hepsinde, Gürcüce ve Rusça dillerinin bilgisi, dilbilgisi açısından sorunlu ve konuşma dili düzeyinde, yüzeyseldir.

Vaziani'de yaşayan Romanlardan (Çingenelerden) elde edilen verilere göre, Gürcistan'da yaşayan Romanların arasında Romani dilinin üç lehçesi olduğu ortaya çıktı: Vlahi, Plashuri ve Krymulı. Romani dilinin bu üç lehçelerinden Plashuri ve Vlahuri birbirine benzemektedir. Böylece bu lehçelerden birinibilen Romanlar (Çingeneler) birbirlerini anlayabilmektedir. Vaziani'de yaşayan Romanlar Romani dilinin Vlahin lehçesi konuşuyorlar.

Vaziani, askeri bir yerleşimdir ve Tiflis'e yaklaşık 45-50 dakika mesafede bulunmaktadır. Bu yerleşim Gardabani Belediyesine aittir. Bu bölgede sosyal güvencesi olmayan aileler, mülteciler, Romanlar (Çingeneler), Gürcüler ve Azerbaycanlılar yaşamaktadır. Bu yerleşimde yaşayan nüfusun sosyo-ekonomik durmu düşüktür. Vaziani'de yaşayan Romanlar (Çingeneler) ikamet yerlerine kayıt dışı yollarla yerleştiklerini ifade etmişlerdir.

Daha önce de belirtildiği gibi, mülakata katılan 11 kişi sosyal yardımı alınandır. Sigortasız ailelerdir ve aile üyesi başına 50 GEL'dir (20 \$) sosyal güvencesi olmayan aile programından yardım almaktalar. Bu nedenle, aylık gelirleri neredeyse tamamen sosyal yardımdan oluşuyor ve yaklaşık 100 GEL (40 dolar)dir, Hurda ve metal üzerine çalışarak kazanılan gelir, dilenip fal bakıyor olmaları ile birlikte bu rakam aylık olarak değişmektedir. Sadece 2 katılımcı, ihtiyaçları için para kazanıp tasarruf yapabilirler. Bu katılımcılar, aralarındaki en yüksek maaşa sahip olanlardır. Diğer tüm katılımcılar tasarruf edemez çünkü her şey aile ve çocuklar için harcanmaktadır.

Gürcüler ve Romanlar (Çingeneler) arasında gerçekleştirilen evlilikler sayesinde etnik azınlık olan Romanların (Çingenelerin) topluma uyum kalitesi, eğitim seviyesi ve yaşam standartları yükselmektedir. Bir Roman (Çingene) bir Gürcü ile evlendiğinde Gürcü toplumu ile daha yakın temasa geçmekte, Roman (Çingene) toplumunda genel olarak yapılan işlerin yanı sıra farklı işler edinebilmekte, topluma daha iyi uyum sağlayabilmekte ve çocuklarının eğitim seviyeleri yükselmektedir.

Mülakat katılımcılarının cevaplarına dayanarak son 10 ila 15 yıl arasında Gürcü toplumun ve Romanların (Çingenelerin) etnik azınlığın arasında gerçekleştirilen evliliklerin sayısının arttığı görülmektedir; fakat Romanların (Çingenelerin) hepsinin bunu onayladığı söylenemez.

Mülakat bulgularına göre kadın katılımcılardan hiçbiri günümüzde resmi olarak (kayıtlı) evli değildir dolayısıyla Roman (Çingene) kadınlarının hakları yasal olarak koruma altında değildir.

Eş seçiminde ise, tüm katılımcılar farklı yanıtlar verdi. Erkeklerin eş seçiminde adayın özellikle iyi bir ev hanımı olabilmesi, eşlerini sevebilmesi ve evi geçindirebilmesi önemli kriterlerdir. Kızların evlenme yaşı genellikle 13-15'tir. Kız 20 yaşında ve evli değilse "Evde kaldı" denilmektedir. Erkeklerin evlenme yaş ortalaması 18-20 yaş ve daha fazladır. Fakat Gürcistan devletin çıkardığı yeni yasadan dolayı, Gürcistan vatandaşları 18 yaşın altındaysa evlenemezler. Bu yasanın ihlal edilmesi Gürcistan yasalarına göre cezalandırmaktadır. Bu nedenle Romanların (Çingenelerin) düğünlerinin sayısı bu yasanın kabul edilmesinden beri azalmıştır. Resmi olarak gençler evlilik cüzdanını imzalamazlarsa bile beraber yaşarlar.

Vaziani yerleşimde yaşayan Roman (Çingene) toplumunda erken yaşta evlilik çok yaygındır. Eğitim imkanlarına erişimin zorluğu ve etnik azınlığın farklı kural ve normları bunun nedenleridir.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu Gürcistan'da eğitim alan Romanların (Çingenelerin) yaşadığına inanıyor. Gürcistan'da eğitim alan Roman (Çingene) sayısı çok düşüktür, çünkü Sovyet döneminde yaşayan yaşlı nesillerin bir ülkeden diğerine geçiş imkânı daha fazladır. Dolayısıyla göçebe yaşam tarzı onlara eğitim alma fırsatı vermemiştir. Gençler, Gürcistan-Abhaz savaşından sonra 90'larda bölgede yaşanan zorlu sosyal ve ekonomik durum nedeniyle eğitim alamamış olabilirler. Yeni nesle gelince, göçebe değil, az ya da çok istikrarlı bir yaşam tarzına sahiptirler ve ebeveynler çocuklarını kreşlere ve okula göndermeye çalışmaktadırlar.

Katılımcılara göre, Vaziani'de yaşayan tüm Romanlar (Çingeneler) Hıristiyanlar ve Roman dilinin Plash lehçesi ile konuşuyorlar; bu da mülakata katılan Romanların Plashun'a ait oldukları anlamına geliyor. Katılımcılar, Gürcistan'da yaşayan tüm Vlahi ve Plashi Romanlarının (Çingenelerin) Hıristiyanlar, Gürcistan'da yaşayan Kırımların ise Evanjelik ve Müslüman olduğunu iddia ediyorlar.

Mülakata dahil olan 13 katılımcıdan hepsi kendilerini Gürcü toplumunun en alt toplumsal tabakasına ait hissediyorlar. Bunu istikrarlı ve normal çalışmanın eksikliğine, eğitim eksikliğine ve çocuklarını eğitme imkânının bulunmamasına, evlerinin düzenli olmamasına ve yaşadıkları devletten sosyal güvencesi olan aile programından yardım almalarına bağlıyorlar. Yaşam şartlarının kötü olmasına, Gürcistan'ın bir devlet olarak bu grubunun destekleyememesine,

dengesiz ve düşük ekonomik gelire sahip almalar gibi tüm olumsuzluklara ve desteklememesine rağmen Romanların (Çingenelerin) Gürcistan'ı terk etme gibi bir isteği yoktur.

Verdikleri yanıtlara dayanarak söylebilir ki Vaziani'de yaşayan Romanlar (Çingeneler) ağırlıklı olarak Rusya ve Ukrayna, nadiren Ermenistan ve Azerbaycan'daki Romanlar (Çingeneler) ile iletişim kuruyorlar. Ermenistan'da yaşayan Romanlar (Çingeneler) ile ilgili olarak yaşadıkları topluma entegre olduklarını düşünebiliriz, çünkü onlar kendilerine artık Roman (Çingene) demiyorlar, onlar yerli nüfustan ayırt edilemez olduğunu söyleyebiliriz çünkü eğitim alıyorlar, ayrıca diğer vatandaşlar gibi toplumsal ve politik olarak aktifler. Gürcü Romanları (Çingeneleri) ve Gürcü toplumu, Ermeni toplumunun ve Ermenistan'da yaşayan Romanların (Çingenelerin) deneyimini öğrenmeli ve bu toplum Roman (Çingene) etnik grubun yüksek düzeyde entegrasyonunu nasıl sağlamıştır araştırmalıdır. Rusya, Ukrayna ve Azerbaycan'a gelince, oradaki Romanlar (Çingene) Gürcistan'da yaşayan Romanlarla (Çingenelerle) aynı işleri yapıyorlar.

Gürcüler ile anket yapılan araştırmanın ana hedefi ise Gürcülerin dominant toplum olarak Romanlar (Çingeneler) ile ilgili bakış açılarını anlamaktır. Elde edilen verilere dayanarak Romanlar (Çingenelerin) ve Gürcülerin arasındaki iletişimin az olmasının ana problemi oluşturduğu görülmektedir.

Gürcü toplumundan biri olarak söyleyebilirim ki katılımcıların çoğu, hemen hemen her gün sokakta dilenen Romanlarla (Çingenelerle) karşılaşmalarına rağmen, toplum üyelerinin nasıl yaşadıkları üzerine düşünmemektedir. Bu durum etnik Gürcülerin "Gürcü toplumun üyesi" olarak sadece Gürcülerin dahil olduğunu düşünmeleri ve Romanları ve diğer etnik grupları toplumun bir parçası kabul etmedikleri gerçeği ile ilişkilidir. Gürcistan toplumu, Gürcistan toplumunu oluşturan diğer etnik grupların sorunlarıyla çok fazla ilgilenmiyor.

Katılımcıların çoğu her gün Roman (Çingene) dilencilik yapırlarken, yol kenarlarında veya metrolarda karşılaşılıyor olmalarına rağmen bu insanların yaşam biçimleri hakkında hiç düşünmediklerini belirtmiştir. Gürcüler Romanların (Çingenelerin) günlük hayatlarına tanık olmakta fakat onlar ile yakından iletişime geçmemektedir.

Bu çalışmanın analizine dayanarak, Gürcistan toplumunun sadece toplumlarında yaşayan Roman (Çingene) etnik grubu hakkında hiçbir bilgiye sahip olmamakla kalmayıp, günlük yaşamda karşılaştıkları sorunlarıyla da ilgilenmediği söylenebilir. Gürcülerle anket yaparken görüşme bittikten sonra çoğu katılımcı birçok sorunun cevabını bilmediklerini açıkça söylediler. Onlardan bazıları soruların cevaplarını ve açıklamalarını istediler.

Ankete katılımcıların % 19'u sokaklarda dilenen bütün Romanların (Çingenelerin), sosyal güvencesi olmayan aile programı altındaki ailelerden geldiğine inanmaktadır; ankete katılanların % 49'u, Gürcistan sokaklarında dilenen tüm Romanların (Çingenelerin) sosyal güvencesi olmayan ailelerden geldiğini düşünüyor; katılımcıların % 32'si sorunun cevabını bilmiyor. Aslında, sokaklarda dilenen Romanlar (Çingeneler) bunu ailesini geçindirmek için yapıyor, çünkü çoğunun başka iş yapmasına olanak tanınmamaktadır.

Katılımcıların sadece % 9'unun yani 200 katılımcıdan 18'inin Roman (Çingene) arkadaşlarının olduğunu söyledi, dolayısıyla Gürcü toplumunun çoğunluğunun Romanların (Çingenelerin) sorunlarından haberdar olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca Gürcüler Romanların (Çingenelerin) kültürleri, gelenekleri ve alışkanlıkları ile bilgi sahibi değiller. Katılımcıların % 91'i ise hiç Romanlarla (Çingenelerle) teması olmamıştır. Bu yüzden Gürcüler Romanlar (Çingeneler) hakkında kendi deneyimlerinden yola çıkarak bir fikir üretememektedir.

Gürcü toplumunun etnik gruplara karşı mevcut önyargı ve ötekilik algısından kurtulması gerekiyor. Gürcüler Romanlarla (Çingenelerle) aynı toplumun üyeleri olduklarını anlamalı ve onların kötü sosyo-ekonomik durumu toplumun bütününe yansıdığını fark etmelidir. Aynı zamanda, Romanlarla (Çingenelerle) ilgili mevcut önyargıların kırılması, Gürcü toplumuna entegre edilmeleri arzu edilen 21. yüzyılın eğilimlerinin kabul edilmesi ile birlikte Romanlara (Çingenelere) kendi kültür ve geleneklerini koruma imkanı verilmelidir.

Gürcü toplumu ve görüşülen Romanların (Çingenelerin) cevaplarını analiz ederek şunları söyleyebiliriz: Gürcü toplumu kendisinde birçok önyargı olduğunu söylüyor. Fakat önyargı olduğunu düşündüğümüz şeylerin Romanlar (Çingeneler) arasında gerçekten yaygın olduğunu gördük. Gürcü toplumu iki taraflı bir toplumu olduğunu söyleyebilir. Romanlar (Çingeneler) kendi haklarındaki önyargıları yok etmeye çalışmıyorlar; Gürcü toplumu ise Romanlar (Çingeneler) hakkındaki fikirlerini çok sorgulamıyorlar ve onlarla yakın temasta olmadıkları için bu önyargılara inanıyorlar.

Sonuç olarak Gürcistan'da bir arada yaşayan iki farklı yapıda toplumun olduğu ve bu toplumların arasında kültürel farklılıkların olduğu ve birbirleriyle sınırlı bir sosyal ilişki kurdukları görülmektedir. Romanlar (Çingeneler) çoğunluğu oluşturan Gürcü toplumundan uzak durmakta, Gürcüler ise onları toplumlarının bir parçası olarak görmemektedir.

KAYNAKÇA

- Bessonoc, N. ve Demetr N. (2000). İstoiria Tsigan-Novii Vzgrad. Voronenj .
- Bessonov, N. (2000). Tsigani i Pressa. Issue №1. Moscow . S. 35-76
- Bessonov, N. (2003). Tsigabi i Pressa. Issue №2. Moscow. S. 8-111
- Bessonov, N. (2006) Prazdniki. *Romani Yag magazine № 15 s.142*
- Bessonov, N. (2006). Sovremennii Mif: Tsigane ne uçatsa i ne rabotayut. *Romani Yag magazine № 10 s.137*
- Bogdanov, A. P. (2012). Materiali dlya izuçenia Tsigan v antropologiçeskom otnoşenii. İzdatelsvo: Tip M.N., Lavrova and K°.
- Chernih, A.V. (2003). Permskie Tsigani. Ocherki Etnografii Tsiganskogo Tabora. Perm. S.5, 5-14.
- Chiladze, L. Globalizatsiis Harishi Informatsiul Sazogadoebaşi, Sokhumis Sahelmtsipo Universiteti , Socialur da Politikuri Metsnierebata Pakulteti, Tbilisi, (2015).
- Council of Europe/European Court of Human Rights, 2011. Article #14.
- Demetr, N. G. (1995). Tsigani- Mif i Realnost. V Entropologii i Antropologii. RAH 1995. S.1-18
- Dziziguri, G. (2009). *Sametsniero Jurnalı Sazogadoeba da Helisufleba (İstoria, Teoria, Praktika)*. 1(9)2009. S. 81-85 .
- Etnosebi Sakartveloşi (2008). Tolerantobis Tsentri Tbilisi. s. 281-294
- Guy, W. (2001). Between Past and Future: The Roma of Central and Eastern Europe. Univ of Hertfordshire Press. S.33-35.
- Hansen, M.,(2016). Identity and Integration: Jewish and Roma Diasporas in Post Soviet Georgia (University of Washington | Tacoma) Western Tributaries vol. 3 . *Western Tributaries 3: 1-16*.
- Heinrich, M. and Gottlieb, G. (1807). Dissertation on the Gipseys: Representing Their Manner of Life, Family. S. I . Printed By William Ballintine, Duke-Ttrcet, Adtlphi, Strand: Sold By Effingham Wilson, Opposite The Chapter Coffee House, St. Paul's.
- Istoriani-Şemetsnebiti Jurnalı, 2013, №1 s. 25.
- Kenrick, D. (2007). Historical Dictionary of the Gypsies (Romanies). Second Etition. The Scarecrow Press, Inc. Lanham, Maryland, Toronto, Plymouth, UK 2007: XXXVII .

- Kolukırık, S. (2004.), *Aramızdaki Yabancı: Çingenerler*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kurumlar Sosyolojisi ABD, İzmir.
- Kolukırık, S. (2006), *Geçmişin Aynasında Lozan Çingenerleri: Göç, Hatıra ve Deneyimler*, no. 95, s. 1-12.
- Kolukırık, S., (2008). *Türkiyat Araştırmaları*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Ataştırmaları Enstitüsü, *Türkiye’de Rom, Dom ve Lom gruplarının görünümü*, vol. 5, s. 143-153.
- Krisztian, G. (2016). *The Origin, Culture and Wandering of Gypsies*. Senior Projects Spring 2016. Paper 165. S.3.
- Marushiakova, E. ve Popov, V. (2001). *Gypsies in the Ottoman Empire: A Contribution to the History of the Balkans*. University of Hertfordshire Press. S.11-13
- Marushiakova, E. ve Popov, V. (2016). *University of St Andrews, School of History, St Andrews, Scotland. uk. the “Gypsies” (Dom – Lom – Rom) In Southern Caucasus (Georgia, Armenia, Azerbaijan) . S.1-27.*
- Mateu, S. V. (2017). *Roma Youth in Georgia: What Are The Challenges?* Tbilisi, s.9-15
- Matras, Y. (2011) *Roma Culture: An Introduction*. Fact sheet on Roma. Council of Europe. S.2-7.
- Matras, Y. (2015). *The Romani Gypsies*. Published January 6th 2015 by Belknap Press: An Imprint of Harvard University Press . S. 126-157.
- Megrelidze, G. (2015). *Kobuleti Boçebi*. Student Etnologta Sametsniero naşromebi. s.47-52
- Mikluho-Maklaya, N.N (1979). *Encyclopedy Sovetskaya Etnografıa*. İstitut Etnografii İmeni N.N Mikluho-Maklaya. S.71-72.
- Patkanov, K. P. (1887). *Tsigani.Neskolk Slov o Nareçiyah Zakavkazskih Tsigan: Boşa i Karaçi*. Sankt- Peterburg, Tipografıa İmperatorskoi Akademii. S.62-84.
- Simmel, G. (2005). *Sociology of Society*. Christopher Adair-Toteff (der.), *Sociological Beginnings: The First Conference of the German Society for Sociology*, Liverpool University Press içinde. S. 45-56.
- Sordia, G. (2009). *A Way Out? Initial Steps Towards Addressing Romani Issues in Georgia*. ECMI Issue Brief # 21. Flensburg: European Centre for Minority Issues (ECMI).
- Stoltz, Dustin S. 2014. *Social Capital and Relational Work: Uncertainty, Distrust and Social Support in Azerbaijan*. Ann Arbor: ProQuest LLC.

- Sweeney, S., Valler C., Challenger, G.(2017). A Guide for Advocates Supporting Gypsy and Traveller Families Experiencing Intervention from Children's Services. FFT (Friends, families and travellers).
- Szakonyi, D. (2008). No Way Out: An Assessment of the Romani Community in Georgia. ECMI Working Paper #39 . Flensburg: European Centre for Minority Issues (ECMI).
- Umur, A. *Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Yaşayan Romanların Sosyo-Ekonomik Durumları ve Beklentileri: İzmir İli Örneğinde Bir Alan Araştırması*, (yayınlanmış doktora tezi),Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011 .
- Voskanian, V. (2002). Iranian Loan-Words in Lomavren, the Secret Language of the Armenian Gypsies. *Iran and the Caucasus*, Volume 6 (1-2): 169-180.
- Yors, Y.(2006). V Tabore Vengerskih Tsigan. *Romani Yag magazine № 6, s.133*.

İnternet Kaynakları

- <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC31389/> (erişim tarihi 02.05.2017)
- <https://www.opensocietyfoundations.org/voices/gypsies-roma-travellers-animated-history> (erişim tarihi.05. 05.2017)
- <http://www.errc.org/article/the-perception-of-gypsies-in-turkish-society/2910> (erişim tarihi: 24.11.2017)
- <http://www.restlessbeings.org/projects/roma-gypsies> (erişim tarihi:11.06.2017)
- <http://romani.humanities.manchester.ac.uk/whatis/language/names.shtml> (erişim tarihi: 25.08.2017)
- <https://docs.google.com/file/d/0BwFvqsBgQJK1UHpZWVNXWIFRVks0MXZIZUpMLUthdnZuMXRN/edit> (erişim tarihi 03.04.20218)
- <http://romani.humanities.manchester.ac.uk/whatis/language/origins.shtml> (erişim tarihi: 25.08.2017)
- <http://romafacts.uni-graz.at/#literature> (erişim tarihi: 27.010.2017)
- <https://www.livescience.com/44512-gypsy-culture.html> (erişim tarihi 16.10.2017)
- <http://www.gypsy-life.net/mif-02.htm> (erişim tarihi: 12.09.2017)
- <http://www.e-ir.info/2015/02/16/the-romagypsies-outcasts-of-europe/> (erişim tarihi: 25.09.2017)
- <https://lenta.ru/news/2018/01/12/cigane/> (erişim tarihi: 25.01.2018)
- <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/56767/Цыгане> (erişim tarihi:23.09.2017)
- <http://www.els.net/WileyCDA/ElsArticle/refId-a0006239.html> (erişim tarihi: 04.12.2017)

<http://blogs.discovermagazine.com/gnxp/2010/09/gypsies-on-a-genetic-island/#.Wm2yIIKgfDd> (erişim tarihi: 19.05.2017)

<http://www.roma.lt/v2/index.php?dhndhdhdhdhdhn-dhnndhnedhn> (erişim tarihi: 03.06.2017)

<http://romani.humanities.manchester.ac.uk/whatis/status/numbers.shtml> (erişim tarihi: 25.08.2017)

<http://www.whodoyouthinkyouaremagazine.com/tutorials/miscellaneous/gypsies-and-travellers> (erişim tarihi: 13.09.2017)

<http://www.everyculture.com/wc/Norway-to-Russia/Roma.html> (erişim tarihi: 23.12.2017)

<http://www.gypsy-life.net/likbez.htm> (erişim tarihi: 16.10.2017)

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0031322X.2013.846615>, (erişim tarihi: 10.12.2017)

<https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/anthropology-and--archaeology/people/gypsies> (erişim tarihi: 10.12.2017)

<http://english.svenko.net/dance/index.htm> (erişim tarihi: 21.11.2017)

<http://www.gypsy-life.net/mif-25.htm> (erişim tarihi: 13.12.2017)

<http://www.gypsy-life.net/mif-21.htm> (erişim tarihi: 25.12.2017)

<http://russian7.ru/post/v-kakogo-boga-veryat-cygane/> (erişim tarihi: 15.09.2017)

<http://inosmi.ru/europe/20100922/163088561.html> (erişim tarihi: 02.10.2017)

<https://www.georgianjournal.ge/blog/28270-georgias-pest-problem.html> (erişim tarihi: 08.02.2018)

<http://travellerstimes.org.uk/Blogs--Features/Racial-discrimination-of-Travellers-on-online-news.aspx> (erişim tarihi: 28.01.2018)

<http://travellerstimes.org.uk/News/Police-discrimination-hidden-from-view.aspx> (erişim tarihi: 28.02.2018)

<http://travellerstimes.org.uk/News/Equalities-watchdog-says-discrimination-to-blame-.aspx> (erişim tarihi: 03.02.2018)

<http://www.worldjewishcongress.org/en/news/leading-hungarian-journalist-says-gypsies-are-animals-and-should-be-cast-out-of-society> (erişim tarihi: 25.09.2017)

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/sep/13/travellers-racism-hate-speech-discrimination-irish> (erişim tarihi: 10.11.2017)

<https://www.theguardian.com/world/2017/may/16/gypsy-travellers-discrimination-stigma-poster-campaign> (erişim tarihi: 19.12.2017)

<http://ir.library.illinoisstate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1013&context=mts>

<http://www.hridc.org> (erişim tarihi: 12.02.2018)

<http://netgazeti.ge/culture/9896/> (erişim tarihi: 13.11.2017)

<http://www.restlessbeings.org/projects/roma-gypsies> (erişim tarihi: 11.06.2017)

<http://romafacts.uni-graz.at/#literature> (erişim tarihi: 27.10.2017)

<https://youtu.be/FRgff-givKs> (erişim tarihi: 20.06.2017)

https://www.researchgate.net/publication/305298773_Roma_Culture_Problems_and_Challenges (erişim tarihi: 12.05.2018)

EK 1 - SORDIA'YA GÖRE GÜRCİSTAN'DA YAŞAYAN ROMANLAR (ÇİNGENELER) HAKKINDA GENEL BİLGİLERİ

Kaynak: „A Way Out? Initial Steps towards Addressing Romani Issues in Georgia“ (Sordia, 2009)

	Gaçiani-Gardabani ilçe	Leninovka-Dedoplistskaro ilçe	Lilo Yerleşme (Tiflis'in yanında)	Samgori ilçe-Tiflis	Kutaisi	Kobuleti	Batumi	Telavi
Ailelerin sayısı	16	11	3	17	6	17	3	3
Kişiler sayısı	122	73	31	196	45	85	14	24
Yetişkinlerin sayısı	45	29	14	138	18	25	5	4
Çocukların sayısı	77	44	17	58	27	60	9	20
Evraklar olan yetişkinlerin sayısı	23	29	9	138	18	21	2	0
Evraklar olan çocukların sayısı	29	41	9	58	27	59	0	0
Okul yaş olan çocuklar	18	16	12	15	10	14	5	15
Okula giden çocukların sayısı	5	9	0	0	10	3	0	0
Gelirin türü	Dilenme, küçük ticaret	Tarım, dilenme, küçük ticaret	küçük ticaret	küçük ticare, dilenme	küçük ticare, dilenme	küçük ticaret	küçük ticare, dilenme	dilenme
Evlerin türü	Kendine ait evleri	Kendine ait evleri	Geçici barınaklar ve çadırlar	Kıralık evleri ve apartmanlar	Kendine ait evleri ve apartman	Kendine ait evleri	Kıralık evleri	Geçici barınaklar
Elektrik	Var, düşük seviyede	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Akar su	200m uzaklıkta yok	Köyünde akar susyun kaynağı yok	Yerleşimde akar susyun kaynağı yok	Var	Var	Var	Var	Var
Şube bağlantısı	Vlakh	Vlakh	Vlakh, Krım	Krım	Krım	Krım	Krım	Vlakh

Klan bağlantısı	Butka, Plashun, Melenki, Manki, Tamriuk	Harbuz, Nalihach, Palenki	Mekoria, Kalachi	Choradaes, Petalidis, Jujukea, Bubuliades	Choradaes, Petalidis, Jujukea, Bubuliades	Choradaes, Petalidis, Jujukea, Bubuliades	-	-
Kökeni	Ukrayna, Rusy	Ukrayna, Rusy	Ukrayna, Rusy	Ukrayna, Rusy	Ukrayna ve Rusy	Rusy	Rusy	Ukrayna
Din	Ortodoks	Ortodoks	Ortodoks, Müsliman	Müsliman, Ortodoks	Ortodoks, Müsliman	Evangelik, Ortodoks, Müsliman	Müslim	Ortodoks
1. anadili	Romani dili	Romani dili	Romani dili	Romani dili	Romani dili	Romani dili	Romani dili	Romani dili
2. anadili	Rusça	Rusça	Rusça Gürcüce	Rusça Gürcüce	Rusça Gürcüce	Rusça Gürcüce	Rusça	Rusça
Haraket alanı ve ticaret	Gaçiani-Lilo-Samgori-Dedoplistskaro	Dedoplistskaro-Lilo-Gaçiani	Lilo-Samgori-Dedoplistskaro	Samgori-Kutaisi-Telavi	Kutaisi-Samgori-Kobuleti	Kobuleti* Batumi-Kutaisi	Batumi-Kutaisi	Telavi-Dedoplistskaro

EK 2 - SZAKONYAI'YE GÖRE GÜRCİSTAN'DA YAŞAYAN ROMANLAR (ÇİNGENELER) HAKKINDA GENEL BİLGİLERİ

Kaynak: “No Way Out: An Assessment of the Romani Community in Georgia “(Szakonyi, 2008: 19)

	Samgori ilçe-Tiflis	Gaçiani ilçe-Gardabani ilçe	Leninovka-Dedoplistskaro ilçe	River Bank Kutaisi	Avangard ilçe Kutaisi	Kobuleti Ajara	Mukuza ni/Telavi Kakheti	Sukhumi Abkhazeti
Ailelerin sayısı	250-300	120	100	50	120	100	40	500
Evlerin türü	Kıralık evi ve apartman	Kendi Ait evi	Kendi Ait Evi	Geçici barınaklar ve çadırlar	Kendi Ait Apartman ve Evi	Kendi Ait Evi	Cadır	Kendi Ait apartman ve evi
Elektrik	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Yok	Var
Akar su	Var	200m uzaklıkta yok	Köyünde akar susyun kaynağı yok	100m uzaklıkta yok	Var	Var	Kaynağı yakında bulmama ktadır	Var
İstihdam Türü	Ticaret ve Dilenme	Dilenme	Trım ve Dilenme	Dilenme	Ticaret ve Dilenme	Ticaret	Dilenme	Ticaret
Evrakları olan kişiler sayısı yüzde	% 20-30	% 30	% 95	80% (Azerbaycan'ın vatandaşları)	% 50	% 100	% 0	90 (Rusya'nın vatandaşları)
Okula giden çocukların sayısı yüzde	% 5	% 10	% 5	% 0	% 15	% 10	% 0	% 15
Din	Ortodoks, Müsliman, Evangeli	Ortodoks	Ortodoks	Müsliman	Müsliman ve Ortodoks	Müsliman, Evengeli	Ortodoks	Müsliman ve Ortodoks
Klan/Köken	Ukrayna ve Rusya	Ukrayna	Ukrayna	Orta Asya, Kürt	Ukrayna ve Rusya	Rusya	Ukrayna	Ukrayna ve Rusya
Abkhazetideki İDP'in (internally displaced persons) sayısı	150-200 kişi	Yok	Bir Aile	Yok	İki Aile	Yok	Yok	Yok

EK 3 - ROMAN (ÇİNGENE) FESTİVAL AFİŞİ

Kaynak :<http://netgazeti.ge/culture/9896/> (erişim tarihi: 13.11.2017)

EK 4 - MÜLAKAT FORMU

Nüfus Yapısının Özellikleri:

- 1) Cinsiyet
- 2) Eğer erkek ise askerlik yaitı mı?
- 3) Yaş
- 4) Doğum yeri
- 5) Aileniz nereden göç etti?
- 6) Medeni halini?
- 7) Kaç yaşında aile kurdunuz?

Genel Sorular

Aile:

- 8) Kaç çocuğunuz var?
- 9) Çocuklarınız kaç yaşındalar ve eğitimleri durumu nedir?
- 10) Sizce çocuklarınız ileride ne iş yapacak?
- 11) Çocuklarınızın nerelere gelmelerini istersiniz?
- 12) Kaç kişilik bir ailesiniz?
- 13) Ailede son sözü kim söyler?
- 14) Toplumunuzda kadınların ve erkeklerin sorumlulukları nelerdir?

Eğitim:

- 15) Eğitim durumunuz?
- 16) Eğer fırsatınız olsa eğitim almak ister misiniz?
- 17) Aileniz ve sizin eğitim hakkında düşünceleriniz nedir?

Dilleri:

- 18) Hangi dilleri biliyorsunuz?
- 19) Evde hangi dili konuşuyorsunuz?
- 20) Gürcistan'da yaşayan romanların başka lehçeleri var mı?
- 21) Sizin lehçeleri nedir?
- 22) Gürcüce konuşanlar ile ilişkiniz var mı?
- 23) Hangi dildeki gazete dergi ve kitapları okuyorsunuz?
- 24) Genelde hangi kanalları izliyorsunuz ve hangi dilde?

İş ve sosyal hayatı:

- 25) Eviniz size mi ait kira mı?
- 26) Sigortanız var mı?
- 27) Kimliğiniz var mı)?
- 28) Çalışıyor musunuz?
- 29) Ne ile uğraşıyorsunuz?
- 30) Ek bir iş yapıyor musunuz?
- 31) Kaç yaşında çalışmaya başladınız?
- 32) İş ararken hangi sorunlarla karşılaştınız?
- 33) Hangi sosyal güvenlik evraklarınızı var mı?
- 34) Ailenizin aylık gelir ve giderleri nedir?
- 35) Tasarruf yapabiliyor musunuz?
- 36) Evinizde kullandığınız ki eşyalar nelerdir?
- 37) Sosyal aktivitelere katılıyor musunuz?
- 38) Politika ile ilgileniyor musunuz?
- 39) Kendinizi toplumun hangi tabakalaşmasına uygun görüyorsunuz ?
- 40) Boş zamanınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sorumlar ve beklentiler:

- 41) Başka ülkeye göç etmek ister misiniz?
- 42) Sosyal ekonomik durumu düzeltmek ve daha iyi olması için ne yapıyorsunuz?
- 43) Gürcü devleti problemlerinizi çözmek için ne yardım ediyor mu?
- 44) Devlet size nasıl yardım etmeli?

Gürcülerin davranışları:

- 45) Gürcüler ile problemleriniz oluyor mu?
- 46) Size göre Gürcü toplumunun size karşı ön yargısı var mı?
- 47) Göçebe hayatı yaşıyor musunuz?
- 48) Gürcü toplumunda yaşarken ayrımcılığa uğruyor musunuz vatandaş olarak haklarınızı kısıtlıyorlar mı ?

Kültür:

- 49) Kültürünüze göre yaşıyor musunuz?
- 50) Günlük kıyafetlerinizde geleneklerinize ait parçalar taşıyor musunuz?
- 51) Geleneksel şarkıları biliyor musunuz?
- 52) Kültürünüzü ve geleneklerinizi kaydetmeye ve korumaya çalışıyor musunuz?
- 53) Başka ülkelerde yaşayan romanlarla ilişkiniz var mı
- 54) Size göre farklı ülkelerdeki romanların sosyo-ekonomik durumu daha mı iyi?
- 55) Hiç dilendiniz mi?
- 56) Toplumunuzda kadın ve kızların özgürlük hakkı var mı?
- 57) Özgür müsünüz kısıtlanıyor musunuz?
- 58) Toplumunuzda Baronlar var mı?
- 59) Kültürünüzü Gürcü kültürünün asimilesinden korunmuş mu?

Din:

- 60) Dininiz ne?
- 61) Fal bakmayı biliyor musunuz?

Düğün günleri:

- 62) Düğünlerinizi nasıl kutluyorsunuz?
- 63) Gençler kendi istedikleriyle mi evleniyorlar?
- 64) Genelde kaç yaşında evlendirilirler?
- 65) Hangi konularda hayaller kuruyorsunuz?

EK 5 - ANKET FORMU

1) Sizce, Gürcistan'da yaşayan Romanlar (Çingener) hangi işlerle uğraşıyor?

---

2) Sizce, Romanlar (Çingener) nereden geliyor?

- A) Romanya
- B) Moldova
- C) Mısırlı
- D) Romanlı (İtalya)
- F) Hindistan
- E) Bilmiyorum

3) Roman (Çingene) duyduğunuzda aklınıza gelen ilk söz nedir?

- A) Tüccar
- B) Göçebe
- C) Dilenci
- D) Roman dansı
- F) Roman şarkısı
- E) Fal bakmak

4) Roman (Çingene) arkadaşınızın olmasını istermisiniz?

- A) Evet
- B) Hayır
- C) Bilmiyorum

5) Evet ise nedenini açıklayınız

---

6) Hayır ise nedenini açıklayın

---

7) Sizce, Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenerin) dini nedir?

- A) Hıristianlar
- B) Müslüman
- C) Budist
- D) Ateist
- F) Diğer
- E) Bilmiyorum

---

8) Sizce, Gürcü toplumu Romanların (Çingenelerin) hayat tarzını iyileştirmek için ne yapmalı?

---

9) Romanlardan (Çingenelerden) korkuyormusunuz?

A) Evet

B) Hayır

C) Bilmiyorum

10) Evetse nedeninin açıklayın

---

11) Sizce, Romanların (Çingenelerin) neyi hayaller eder?

	Evet	Hayır	Bilmiyorum
12. Sizce, Gürcistan'da eğitim alan Romanlar (Çingenerler) var mı?			
13. Sizce, tanıdığınız Roman (Çingene) var mı?			
14. Sizce, Gürcistandaki Romanlar (Çingenerler) göç hayatını hala devam ediyorlar mı?			
15. Sizce, Boşa ve Sigane aynı mıdır?			
16. Sizce, Romanların (Çingenerlerin) nasıl yaşadığı hakda bilginiz varmı?			
17. Sizce, Romanların (Çingenerlerin) ana dili varmı?			
28. Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenerlerin) sosyo-ekonomik düzelmesiyle ilgili Gürcü devleti ilgileniyor mu?			
19. Ortaöğretim almak için Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenerlerin) ekonomik fırsatı var mı?			
20. Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenerlerin) yüksek öğrenim görmek için ekonomik fırsatı var mı?			
21. Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenerlerin) çocuklarının eğitimine nasıl katkıda bulunduğunu düşündünüz mü?			
22. Sizce, Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenerlerin) bir dil engeli var mı?			
23. Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenerlerin) Gürcistan toplumuna entegre olup olmadıkları hakda ne düşünürsünüz? (entegrasyon-Gürcistan toplumu ile birleşerek onun bir parçası haline gelirler)			
24. Sizce, Gürcistan'da yaşayan Romanlar (Çingenerler) devlet dilini biliyor mu?			
25. Gürcü toplumunun Gürcistan'da yaşayan Romanların (Çingenerlerin) sorunlarıyla ilgilendiğini düşünüyor musunuz?			
26. Sizce, Romanların (Çingenerlerin) bayrağı var mı?			
27. Sizce, Gürcistan'da yaşayan Romanlar (Çingenerler) etnik ayrımcılığının kurbanları mıdır?			
28. Gürcü toplumunda Romanlar (Çingenerler) hakkında klişe olduğunu düşünüyor musunuz?			
29. Gürcistan'da yaşayan tüm Roman (Çingene) kadınlarının Gürcü kadınlarla aynı hak ve güçlere sahip olduğunu düşünüyor musunuz?			
30. Gürcistan'da yaşayan Roman (Çingene) ailelerde şiddet olduğunu düşünüyor musunuz?			
31. Sizce, Gürcistan'daki Roman (Çingene) gruplarını Gürcü kültür ile özdeşleşmesi gerekir mi?			
32. Gürcistan'da yaşayan Roman (Çingene) kızlarının küçük yaşta evlendirildiklerini biliyor muydunuz?			
33. Sizce, sokaklarda yalvaran tüm Romanlar (Çingenerler) sosyal açıdan güvence sahibi bir aileden gelmiyor mu?			

DEMOGRAFİK SORULAR

1) Kaç yaşındasınız _____?

2) Cinsiyet

A) Kadın B) Erkek

3) Eğitim seviyesi :

A) Ortaöğretim B) Yüksek öğretim C) Eğitimsiz

4) Çalışıyor musunuz?

A) Evet B) Hayır

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Lia CHİLADZE
Doğum Yeri- Tarihi	Gagra - 12 Ekim 1991
EĞİTİM DURUMU	
Mezul olduğu Lise	Tiflis 37, Gürcistan
Lisans Diploması	Sokhumi Devlet Üniversitesi, Sosyal Siyasi Bilimler
Yabancı Dil/Dilleri	Rusça, İngilizce, Türkçe
BİLİMSEL FAALİYETLER	
İŞ DENEMEYİ	
Çalıştığı Kurumlar	Yurtışında yaşayan Gürcülerin istihdam ajansı, Gürcistan
E-Posta	chiladzelika@gmail.com